

MEMO

AAN: Projectgroep Regie op de Ruimte – Provincie Noord-Holland
T.A.V.: Martine van den Heuvel
BETREFT: Eindrapportage de keuzetafel van Noord-Holland najaar 2025
VAN: BKB | Het Campagnebureau
DATUM: 16-12-2025

Eindrapportage de Keuzetafel van Noord-Holland

Bewonersbijeenkomsten participatietraject 'Regie op de Ruimte' in november en december 2025

Aanleiding | De provincie Noord-Holland organiseerde in november en december 2025 ronde 2 van de participatiebijeenkomsten voor bewoners over de toekomst van Noord-Holland. In de nabije toekomst dreigt een tekort aan woon-, werk- en recreatieruimte. Het doel van de participatiebijeenkomsten is om bewoners uitgebreid te betrekken bij de dilemma's die zijn opgesteld voor de [online Keuzewijzer](#) en om informatie hierover met ze te delen. Hieronder staan hun ideeën voor de toekomstige inrichting van Noord-Holland.

Methode

- **Twaalf bewonersbijeenkomsten.** In Amsterdam-Noord, Den Helder, Haarlem, Hilversum, Hoofddorp, Hoorn, Schagen, Weesp en Wieringerwerf: twee sessies specifiek gericht op jongeren, twee sessies op weekmarkten en drie online sessies. De bijeenkomsten vonden plaats in de periode 3 november t/m 4 december 2025.
- **Doelgroep/deelnemers.** Alle bewoners van de provincie waren welkom. In totaal namen er ongeveer 87 mensen met diverse achtergronden deel aan de openbare bewonersbijeenkomsten. Mensen kwamen vanuit alle verschillende (bestuurlijke) regio's op de bijeenkomsten af en namen ook deel aan bijeenkomsten buiten de eigen regio. In Den Helder waren bijvoorbeeld ook bewoners uit het gebied tussen Alkmaar, Anna Paulowna en de Wieringermeer aanwezig en in Hilversum sloot iemand uit Hoorn aan.
- **Opbouw van het gesprek.** De sessies werden geleid door een objectieve gespreksleider. Deze werd geflankeerd door een of twee inhoudelijke experts van de provincie. De experts gaven een toelichting op het doel van het participatietraject, ze leidden de dilemma's uit de Keuzewijzer in en lichten de gevolgen en overwegingen toe. Vervolgens deelden de deelnemers hun perspectief op de keuzes bij de dilemma's uit de online Keuzewijzer. Per gesprek werden 2 tot 3 dilemma's besproken.
- **Opvolging en verwachtingsmanagement.** Er is de deelnemers bij aanmelding en tijdens de sessie verteld dat hun bijdragen worden gebruikt als input voor beleid en niet als dictaat aan provinciale politici en bestuurders. Ook is beloofd dat ze op cruciale momenten in het proces op de hoogte gehouden worden. Bijvoorbeeld wanneer de rapportage wordt opgeleverd of wanneer er een politiek besluit wordt genomen.

Leeswijzer | De input van de bewoners is gegroepeerd per dilemma uit de keuzewijzer en samengevat weergegeven in enkele hoofdlijnen en onderliggende adviezen. Daarnaast zijn op verschillende plekken citaten toegevoegd van bewoners, om een beeld te geven van hoe zij deze adviezen formuleerden. In de bijlage zijn alle losse verslagen van de bijeenkomsten opgenomen. NB! De bijdragen geven een kwalitatief

beeld van hoe er in de provincie gedacht en gesproken wordt over de toekomstige inrichting en verdeling van de ruimte. De resultaten zijn niet representatief voor alle inwoners van Noord-Holland.

Enkele doorsnijdende thema's en inzichten

- De online Keuzewijzer was een gespreksstarter, maar leidde ook tot veel discussie. Mensen vonden de stellingen te scherp gesteld of een tegenstelling waar in de werkelijkheid niet tussen te kiezen valt. Veel bewoners gingen tijdens de bijeenkomsten op zoek naar nuance.
- Betaalbaarheid en de doorstroom op de woningmarkt werden veel besproken, ondanks dat de provincie hier een beperkte rol in speelt.
- Er is overlap in inzichten: bewoners komen bij verschillende dilemma's terug op dezelfde thema's, zoals betaalbaarheid van woningen, langetermijn wet- en regelgeving en aandacht voor zowel systeem- als gedragsverandering.

Dilemma 1: Alleen in droge en veilige gebieden bouwen versus meer bouwen, hogere kosten

De woningnood is hoog. Tegelijkertijd zijn sommige gebieden minder geschikt om te bouwen. Hier is de kans groot op wateroverlast. Als we in die gebieden gaan bouwen, zijn extra maatregelen nodig. We kunnen er ook voor kiezen om woningen alleen te bouwen op droge plekken. Van die plekken zijn er niet zoveel. Er kunnen dan minder huizen gebouwd worden. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We alleen bouwen op droge plekken. Ook als dat betekent dat er minder woningen gebouwd kunnen worden.
- **B:** We ook bouwen in kwetsbare gebieden, zodat er meer woningen bijkomen. We moeten dan wel meer betalen om schade door water te voorkomen.

Inzichten

1. Bouw zoveel mogelijk op plekken waar het veilig en verantwoord kan

- Bewoners maken zich zorgen om de waterveiligheid bij het bouwen van nieuwe woningen. Er moet worden gezocht naar de optimale balans tussen veiligheid en bijbouwen, met een voorkeur voor bouwen op de veiligste plekken.
- Zowel voorstanders van alleen op droge plekken bouwen als twijfelaars benadrukken dat klimaatrisico's niet onderschat mogen worden.
- Geef prioriteit aan bouwen in veilige, droge of waterrobuuste gebieden. Bewoners vrezen toename van wateroverlast en twijfelen of bouwen in natte gebieden verantwoord is.
- Een deel van de bewoners denkt dat technische maatregelen toekomstige problemen kunnen oplossen.
- De provincie moet inzetten op waterbestendig ruimteontwerp, flexibele of verplaatsbare woningen, ophoging en klimaatadaptieve maatregelen in kwetsbare gebieden waar bouwen toch plaatsvindt.

Bewoner online sessie: *'Op plekken waar je meer gaat bouwen, krijg je ook meer vernatting. Nu er meer wordt gebouwd, staat ons huis onder water. Zo zie je bij een nieuw project in het dorp, door het verbouwen staan de nieuwe huizen onder water. Daar maak ik mij zorgen over. Alles wordt in het beton gelegd, maar het water kan niet meer weg.'*

2. Benut bestaande ruimte beter, voordat nieuwe kwetsbare gebieden worden aangewezen

- Voordat nieuwe, kwetsbare gebieden worden ontwikkeld, is het belangrijk zorgvuldig af te wegen hoe bestaande ruimte en voorzieningen efficiënt kunnen worden gebruikt.
- Gebruik de beschikbare ruimte efficiënt: er is brede steun voor hoogbouw, compacte ontwikkeling, verplaatsbare of waterbestendige woningen en bouwen waar al voorzieningen zijn.
- Bij nieuwe woningbouwgrond moet rekening worden gehouden met het blijvende karakter van bouwgrond en de risico's van de gekozen locatie.
- Een deel van de gesproken bewoners ziet dit gestelde dilemma als 'vals': het probleem is volgens hen minder de locatie, maar vooral beleid, marktwerking en ontwerp van woningen.

Bewoner online sessie: *'We moeten zuinig zijn op de ruimte. Veel keuzes zijn er niet en het is vaak de landbouwgrond die verloren gaat. Daarentegen zou ik niet voor natte plekken kiezen.'*

3. Geef meer inzicht in de langetermijneffecten van de locaties voor nieuwe woningbouw

- Bewoners willen beter inzicht in de langetermijnegevolgen van nieuwe woningbouw, op het gebied van leefbaarheid en veiligheid: ze kunnen zelf de gevolgen niet altijd goed overzien
- Er is behoefte aan goed onderbouwde risicokeuzes, niet aan zwart-witbeslissingen.
- De inzichten die de overheid deelt, kunnen burgers helpen bij het maken van hun keuzes en het afwegen van risico's

Bewoner in Hoorn: *'Wat bied je mensen aan perspectief van hoe lang ze er kunnen wonen? Is het 80 jaar? We kunnen het hier volbouwen en misschien nog 80-100 jaar wonen, maar daarna moeten mensen verhuizen.'*

Dilemma 2: woningbouw in de open ruimte versus bouwen in steden en dorpen

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.
- **B:** Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.

Inzichten

1. Verdicht waar het kan, maar houd altijd rekening met de leefkwaliteit

- Er is een voorkeur voor verdichting (woningen bouwen binnen de bestaande kernen om ruimte te besparen), maar onder duidelijke voorwaarden.
- Bewoners vinden dat verdichting gepaard moet gaan met aandacht voor de leefbaarheid: in balans met groen, recreatieruimte en toegankelijkheid. De provincie moet hier ook op sturen.
- Stimuleer slim gebruik van bestaand vastgoed en transformatie van gebouwen. Bewoners zien kansen in kerken, loodsen en kantoren.
- Zorg dat bereikbaarheid, voorzieningen en verkeersveiligheid op orde blijven.

Bewoner in Hilversum: *'Het is belangrijk om voldoende natuur te behouden en kwalitatief goede buitenruimte om de stad te waarborgen. Ik ben voor verdichting, maar je moet de leefomgeving binnen de stad dan wel goed aanpakken.'*

Bewoner in Hilversum: *'Mijn moeder woont in een groot huis in Hilversum. Ik vind het idee om klein te bouwen in de buurt heel mooi, maar waar dan? Er is daar geen ruimte en je kunt het plantsoen niet volbouwen. Ik vind dat in de randen van steden en dorpen wel wat gebouwd kan worden. Vingers af van natuurgebieden, maar aan de randen van dorpen en steden kan in het groen prima gebouwd worden. Wel met een visie, in overleg met de omgeving en na inventarisatie van behoeften. In dorpen en steden moet je echt afblijven van snippergroen: door klimaatverandering heb je bomen en groen in de stad hard nodig om het leefbaar te houden.'*

2. Bouwen in de open ruimte wordt geaccepteerd, maar alleen onder strikte voorwaarden en met duidelijke keuzes voor landschap, landbouw en dorpen

- Een deel van de bewoners staat open voor bouwen in het buitengebied, maar verwacht dan wel een landschapsbewust en toekomstgericht bouwplan, geen willekeurige uitbreidingen.
- Kijk vooral naar aansluiting bij bestaande dorpen en steden. Er wordt gebouwd aansluitend aan bestaande dorpen of steden, niet als versnipperde uitbreidingen.
- De belangen van landbouw worden door veel bewoners meegenomen, maar ook kritisch bevraagd. Sommige mensen vinden landbouwgrond onvervangbaar; anderen vinden dat er al genoeg landbouwgrond is.
- Zorg voor bereikbaarheid en voorzieningen. Bij nieuwe bouwlocaties buiten bestaand gebied moet bereikbaarheid en toegang tot voorzieningen gegarandeerd zijn.

Bewoner in Hoofddorp: *'Wanneer er al een stad is en er is ruimte, dan zou ik pleiten om daar te bouwen. Bouwen totdat het niet meer kan. Daarna kun je kijken of je landbouwgrond moet gebruiken. Het is efficiënter om alles dicht bij elkaar te houden. Maar wanneer het crisis is, moet je wel kunnen anticiperen op een andere invulling. Je moet wel weten of het in de toekomst een probleem gaat worden en daarom goed*

vooruit te kijken.'

3. Focus bij het oplossen van de woningnood op voor wie er welk type woningen gebouwd wordt, en niet alleen op de locatie.

- Veel bewoners ervaren dat woningbouw niet aansluit bij de werkelijke behoefte. Doorstroming stopt bijvoorbeeld, doordat ouderen geen passende woning kunnen vinden.
- Het bouwen voor verschillende soorten woningen die passen bij de bewoners wordt als belangrijkste oplossing gezien.
- Zorg dat woningen makkelijk aan te passen en te splitsen zijn. Bewoners noemen dat er behoefte is aan kleinere woningen, duplexwoningen die je kunt samenvoegen of splitsen, meegroeiwoningen en experimentele woonvormen, zoals gemengde woongroepen, hofjes en zorgwoonvormen.
- Bouwbeleid moet gericht zijn op de werkelijke vraag, niet alleen op aantallen of winst. Belangrijk is een betere woningmix, met sociale huur, betaalbare starterswoningen en senioren- en doorstroomwoningen. Zo kunnen ook mensen met een normaal inkomen passende woningen vinden.
- Bewoners willen dat de provincie hierop stuurt, maar beseffen ook dat het deels buiten haar macht ligt

Bewoner in Hoorn: *'Woningbouw is aan de markt overgelaten, waardoor niet gebouwd wordt voor wat nodig is, maar waar veel geld aan verdiend kan worden. Er wordt te weinig sociale huur gebouwd en veel te groot. Niemand met een normaal lerarensalaris bijvoorbeeld, kan dat betalen. Er wordt alleen gebouwd voor kapitaalkrachtige mensen. De overheid moet dat meer naar zich toe trekken. Dat kan de provincie niet, dat weet ik, maar dat moet wel.'*

Dilemma 3: Verduurzamen van zware industrie versus geen ruimte voor zware industrie

In Noord-Holland ligt zware industrie soms dicht bij woonwijken. Deze industrie zorgt voor uitstoot en een minder gezonde omgeving om in te leven. Tegelijkertijd zorgt de industrie voor veel banen en zorgt het ervoor dat we veel producten in eigen land kunnen produceren. We zijn daardoor minder afhankelijk van het buitenland. Ik vind het belangrijker dat

- **A:** Er wordt geïnvesteerd in het behouden, verduurzamen en verschonen van de zware industrie. Banen blijven behouden en producten worden in eigen land geproduceerd, waardoor we niet afhankelijk worden van het buitenland. Er komt minder ruimte voor onder andere nieuwe woonwijken en natuur en het duurt langer voordat de omgeving gezonder wordt.
- **B:** Er geen ruimte meer gegeven wordt aan zware industrie, wat ervoor kan zorgen dat deze verplaatst naar andere landen. Daardoor krijgen we een schonere en gezondere omgeving in Noord-Holland. Maar banen verdwijnen en we worden afhankelijker van producten uit het buitenland.

Inzichten

1. Gezondheid en schone leefomgeving moeten harde randvoorwaarden zijn voor het behoud van (zware) industrie

- De meeste bewoners vinden gezondheid belangrijker dan banen en economische groei.
- Onder de deelnemers waren er diverse persoonlijke ervaringen met luchtvervuiling, gezondheidsschade en schade aan de natuur.
- Gezondheid kan niet langer een afwegingsfactor zijn, maar moet als harde randvoorwaarde worden verankerd. Denk aan duidelijke afstandsnormen tussen zware industrie en woningen, en prioriteit voor saneren. Maar ook verkleinen of verplaatsen van bronnen met grote gezondheidsimpact en geen uitbreiding van zwaar vervuilende activiteiten op bestaande probleemlocaties.
- Ook wie niet per se sluiting wil, vindt dat bedrijven te veel ruimte hebben gekregen om niet te verduurzamen.
- Er is vanuit bewoners een brede oproep om niet alleen meer regels te maken, maar in te zetten op betere handhaving. Overtredingen moeten echte consequenties hebben.
- Tegelijkertijd is er wel begrip voor het belang van werkgelegenheid. Maar zware industrie kan alleen een toekomst hebben als de leefomgeving aantoonbaar veilig en schoon is. Dat moet worden gewaarborgd in het ruimtelijk beleid.

Bewoner in Amsterdam: *'Weg ermee. Gezondheid van mensen moet op een staan. Wat heb je aan een baan zonder goede gezondheid? Ik heb in IJmuiden gewoond en toen ben ik ziek geworden: zware astma. Dat was al na een jaar daar wonen. Je kon de was niet buiten hangen, zonder de lijn schoon te maken: als je die schoonmaakte, was je doek zwart. En dat adem je in, hè. Ik snap wel, werkgelegenheid en geld is fijn, maar mensen zien in hun eigen families dat mensen ziek worden en overlijden. Tata produceert voor een groot deel voor het buitenland. Dus dat hoeft hier niet. Ik heb zelf gemerkt wat slechte lucht met mijn gezondheid heeft gedaan.'*

2. Bij het behouden en verduurzamen van industrie is een selectieve en strenge aanpak nodig, met duidelijke spelregels

- Bewoners zien het liefst industrie die snel en serieus verduurzaamt. Er zijn strenge regels nodig en er is behoefte aan duidelijke keuzes over welke bedrijven hier nog passen.
- Zorg dat regels voor bedrijven en ondernemers niet te snel veranderen, zodat investeringen niet achterhaald raken. Er is tijd en voorspelbaarheid nodig om te kunnen investeren in verduurzaming.
- Zet in op gerichte transitie, niet op een simpel 'alles weg' of 'alles mag blijven': maak onderscheid tussen sectoren die goed kunnen vergroenen en sectoren die structureel niet passen en ontwikkel transitiepaden per sector.
- Bekijk dit vraagstuk ook vanuit verschillende niveaus: sommige industrieën horen misschien meer op Europese of internationale schaal besproken te worden (bijvoorbeeld staal), maar bewoners vragen wel dat de provincie haar eigen rol pakt in ruimtelijke keuzes en voorwaarden.
- Een deel van de bewoners wil garanties dat gezondheid en natuur niet worden geschaad door de industrie. Een ander deel ziet het belang van de industrie voor werkgelegenheid en eigen maakcapaciteit.
- Gebruik de bestaande ruimte voor zware industrie zorgvuldig en voorkom dat lichtere bedrijvigheid deze locaties claimt.

Bewoner in online sessie: *'We moeten af van bedrijven die ons, hun medewerkers en de natuur ziek maken. Streng zijn over hoeveel je mag vervuilen. Dat moet een schop onder de kont zijn om te innoveren. Als dat niet kan, hoeveel recht van bestaan heb je dan nog? Dan hoor je niet meer bij de wereld van nu.'*

Bewoner in online sessie: *'Bedrijventerreinen zijn in categorieën ingedeeld, maar in de zwaarste categorie zitten nu soms ook advocatenkantoren etc. Dat moet beter ingedeeld worden.'*

Dilemma 4: Waterkwaliteit maximaal beschermen versus Ruimte voor bedrijven

Bedrijven en landbouw zorgen voor banen, voedsel en een sterke economie. Tegelijk kunnen hun activiteiten het water vervuilen, terwijl schoon water belangrijk is. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We de waterkwaliteit maximaal beschermen. Ook als bedrijven door extra regels mogelijk minder produceren en hun winsten en groei beperkt worden. Hierdoor gaan de prijzen van deze producten omhoog.
- **B:** Bedrijven worden niet beperkt door extra regels om meer te produceren en te groeien. Producten worden daardoor niet duurder. Wel kan het betekenen dat inwoners meer belasting betalen voor de zuivering van vervuild water.

Inzichten

1. Er is brede steun voor bescherming van waterkwaliteit, met oog voor haalbaarheid en voorspelbaarheid van de te nemen maatregelen

- Bewoners zien waterkwaliteit als een kernwaarde en verwachten dat deze goed wordt beschermd, zeker gezien de impact op gezondheid, natuur en drinkwater.
- Tegelijk is er ook begrip voor ondernemers die de opeenvolging van regels als te snel, te veel en te onzeker ervaren. Zij vragen om realistische doelen, langere transitieperiodes en voorspelbaar beleid. Dit geldt voor agrariërs, bedrijven en burgers.
- Er wordt gevraagd vooruit te kijken op systeemniveau, onder andere omdat klimaatverandering het watersysteem fundamenteel verandert. Droogte, piekbuien en veranderende rivierstromen zorgen ervoor dat aanpassingen steeds urgenter worden.

Bewoner in online sessie: *'Zelf sta ik voor een goede bescherming van de waterkwaliteit. Qua verdeling sta ik tussen het uiterste en het gemiddelde in. Het wordt bij bedrijven niet overal goed gedaan en er wordt nog teveel geloofd. Ik zou het fijn vinden als daar een regel voor is. Zodat we het schoon water dat we hebben bewaken.'*

2. Bewoners zien waterkwaliteit als gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle sectoren en burgers samen, maar verwachten dat de provincie de regie voert

- Positioneer waterkwaliteit (nog meer) als een systeembrede opgave, niet alleen als een landbouwdossier. Maar ook als het gaat om industrie, infrastructuur en gedrag van burgers.
- Er is behoefte aan gerichte sturing en duidelijke, sectorspecifieke regels, zodat activiteiten zoals datacenters op een verantwoorde manier gebruikmaken van water.
- Handhaving en actieve sturing zijn cruciaal. Het gaat niet alleen om regels, maar ook om toezicht en consequenties bij overtredingen.
- Bewoners willen dat de provincie op dit dossier meer de regie pakt door:
  - het te organiseren als een gezamenlijke verantwoordelijkheid
  - te investeren in meer voorlichting aan inwoners,
  - zelf het goede voorbeeld te geven bij nieuwe woonwijken (bijv. regenwateropvang),
  - beter samen te werken met waterschappen en het Rijk bijvoorbeeld rondom grensoverschrijdende vervuiling,
  - ruimte en regels te maken voor innovatieve oplossingen, zoals gescheiden watersystemen, circulaire koeling en natuurlijke waterzuivering.

Bewoner in Wieringerwerf: *'Het [de waterkwaliteit] is een nationaal belang, dus daar betalen we allemaal aan mee.'*

Bewoner in Wieringerwerf: *'We moeten het bij de bron aanpakken, bedrijven net zo goed als de burgers.'*

3. Beleid voor waterkwaliteit moet eerlijk, feitelijk en brongericht zijn

- Voer objectief brononderzoek uit. Bewoners vragen eerst duidelijk inzicht in de bronnen, voordat doelen en maatregelen worden vastgesteld.
- Herken en adresseer alle relevante vervuilingsbronnen. Bewoners benadrukken dat alle sectoren/bronnen hun bijdrage moeten leveren: landbouw, industrie, datacenters, huishoudens, overheid (bijvoorbeeld riooloverstorten), internationale vervuiling (via rivieren).
- Zorg voor haalbaar, eerlijk en proportioneel beleid. Beleid moet realistisch zijn en niet onnodig zwaar, zodat doelen voor elke sector werkbaar blijven en draagvlak behouden blijft.

Bewoner in Wieringerwerf: *'Je kan er wel strak op zitten, maar wat is de bron? Ook vlooienbanden van huisdieren dragen bij aan de kwaliteit van het water. Maar de agrariër wordt erop aangekeken. Zorg dat je weet wat de bronvervuiling is.'*

Dilemma 5: Nu actie voor gezonde omgeving versus vertrouwen op toekomstige technologie

Schone lucht, grond en water zijn belangrijk voor onze gezondheid en ons dagelijks leven. We kunnen hier nu actie voor ondernemen of vertrouwen op nieuwe technieken in de toekomst. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We nu meer belasting betalen en er strengere regels komen voor bedrijven en landbouw. Daarmee houden we schoon drinkwater, een schone lucht en bodem. Voor onszelf én toekomstige generaties.
- **B:** We erop vertrouwen dat toekomstige technologie en innovaties deze problemen slimmer en goedkoper oplossen. Ook als dat betekent dat het langer duurt voordat de lucht, grond en het water schoner worden.

Inzichten

1. Gezondheid is een directe, urgente zorg en moet leidend zijn in ruimtelijke keuzes

- Bewoners zien gezondheid als primaire behoefte. De invloed van de leefomgeving op de gezondheid wordt ervaren als een concreet, urgent en zwaarwegend thema voor de Omgevingsvisie. De provincie zou per direct moeten inzetten op een gezondere leefomgeving.
- Het vertrouwen in vrijwillige verandering door bedrijven is laag. Bewoners vinden dat gezondheid boven economische groei moet staan en denken dat maatschappelijke kosten van gezondheidsschade vaak onderschat worden.
- Gezondheid moet een leidend, direct toetsingskader worden voor ruimtelijke keuzes.
- Zones met een gezonde leefomgeving (lucht, geluid, water) moeten actief worden beschermd en uitgebreid.
- Nieuwe woningbouw dient niet meer te worden toegestaan op plekken waar structurele milieuoverschrijdingen zijn, zoals onder vliegroutes of in geurcirkels van chemische bedrijven.
- De provincie moet resultaatverplichtingen stellen in plaats van alleen proces- of inspanningsverplichtingen.

Bewoner in Hilversum: *'In de buurt van Hoorn heb je veel bollenbedrijven die veel gifstoffen gebruiken. Ze kunnen duurzamer werken, maar dat doen ze niet. Ze hebben genoeg tijd gehad om hun bedrijfsvoering aan te passen, maar ze kunnen zo meer geld verdienen en mogen dat spul ook gewoon gebruiken. Ik geloof dus niet dat bedrijven het zelf oplossen.'*

Bewoner in Hilversum: *'Tata Steel is een aansprekend voorbeeld, maar hier in de buurt heb je ook een chemische fabriek. Er bestaan plannen om daar in de buurt te gaan bouwen, deels binnen de geurcirkel. Ervaring leert dat er dan na een paar jaar protesten komen tegen het bedrijf, terwijl er bewust daar gebouwd is.'*

2. Bewoners zien innovatie als belangrijke, maar onvoldoende en te onvoorspelbare factor om problemen op korte termijn op te lossen

- Hoewel sommige bewoners in technologie geloven, hebben ze weinig vertrouwen dat alleen focussen op innovatie tijdig effect zal hebben. Er is steun voor innovatie, mits deze gestuurd en versneld wordt met beleid, en er niet alleen wordt afgewacht.
- Bedrijven moeten worden beloond voor verduurzaming, niet alleen belast worden met meer regels.
- Afdwingen van innovatie door het verhogen van standaarden moet niet leiden tot verplaatsing van bedrijven naar landen met lagere standaarden.

- Er bestaan zorgen over de betrouwbaarheid van innovaties, vanwege de afhankelijkheid van stroom (netcongesties en stroomstoringen) en datacenters (die teveel ruimte, energie en water gebruiken). Dit bevestigt het idee dat technologie geen vanzelfsprekende redder is.
- De provincie moet inzetten op innovatie gestuurde transities, maar zonder afhankelijkheid van nog onbekende 'doorbraken'.
- Ruimtebeleid moet experimenten, pilots, circulaire hubs en energieketens (zoals waterstof) actief faciliteren.
- De provincie moet een kader maken waarin innovatie en gezondheid beide worden geborgd: groei binnen bepaalde grenzen.

Bewoner in Hilversum: *'Vertrouwen op toekomstige technologieën is een naïeve keuze. Wat mij betreft neemt de provincie een sturende rol en zich meer op actie nu richten. Als er ontwikkelingen komen, is dat mooi meegenomen, maar daar lossen we de problemen van nu niet mee op.'*

3. Bewoners vinden dat lasten en verantwoordelijkheden eerlijk verdeeld moeten worden

- Burgers voelen dat zij opdraaien voor kosten voor het beschermen van onze leefomgeving, terwijl grote bedrijven te weinig worden aangepakt. Tegelijkertijd erkennen burgers ook hun eigen aandeel in uitstoot en vervuiling.
- Er moet ruimte zijn voor differentiatie tussen bedrijven: niet elk bedrijf is even vervuilend.
- De vervuiler betaalt, maar er moet ook ruimte zijn voor beloning van schoon gedrag.
- Maak beleid voorspelbaar voor ondernemers: heldere kaders, overgangstermijnen en ondersteuning van innovatie.
- Voor burgers kunnen op weg geholpen worden met voorlichting, gedragssturing en duidelijke keuzes in mobiliteit (meer ov en minder afhankelijkheid van de auto).
- Maak verschillen expliciet tussen gebieden waar economische groei past en gebieden waar leefkwaliteit en/of natuur prioriteit heeft.
- Sommige bewoners zijn voorstander van het verschuiven van economische activiteit en daarmee werkgelegenheid naar minder drukke regio's.

Bewoner in Weesp: *'Er is te veel werkgelegenheid in deze regio, dat zorgt voor luchtvervuiling. Ik woon in Diemen en daar is te weinig groen. En als het er al is, dan is het langs de snelweg. Ik ben voor minder economie hier en meer bedrijvigheid richting Almere. Dan hoeven ze daar ook minder te reizen.'*

Bewoner in Hilversum: *'We gaan er economisch en qua milieu niet op vooruit als bedrijven verhuizen naar landen waar regels en beleid minder streng zijn.'*

Bewoner in Hilversum: *'Je moet kijken naar wat een bedrijf doet. Je kunt daar niet generiek een belastingmaatregel tegen nemen: niet elk bedrijf is even belastend. Je moet met een regionale kansenkaart kijken wat wel en niet in specifieke gebieden kan.'*

Dilemma 6: Provincie stuurt met regels versus vrijheid voor bedrijven

De provincie kan bepalen hoe bedrijven, boeren en bouwers binnen bepaalde regels hun bedrijf kunnen ontwikkelen. Dit zorgt voor snellere verbetering van de lucht, bodem en waterkwaliteit. Als de provincie minder stuurt, hebben ondernemers meer vrijheid en zijn de kosten lager. Maar veranderingen naar duurzaamheid gaan mogelijk langzamer. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** De provincie inzet op strengere eisen en subsidies om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren. Ook als dit betekent dat ondernemers minder vrijheid hebben en sommige projecten duurder of trager worden.
- **B:** Bedrijven meer vrijheid krijgen om te bepalen hoe zij hun bedrijf aanpassen en verduurzamen. Ook als dat betekent dat de verandering naar schone lucht, bodem en water langzamer gaat. De provincie heeft minder invloed.

Inzichten

1. Sturen is nodig, vooral richting grote vervuilers, maar wel met duidelijke, voorspelbare en haalbare kaders

- Bewoners verwachten dat de provincie de regie pakt en duidelijke grenzen stelt aan vervuiling. Vooral bij grote vervuilers, omdat deze bedrijven niet uit zichzelf zullen vergroenen. Zonder sturing vanuit de provincie gebeurt er te weinig en gebeurt het te laat.
- Bedrijven moeten wel weten waar ze aan toe zijn, zodat ze kunnen en durven te investeren. Sturing moet daarom gebeuren met heldere, stabiele kaders en niet via veranderend, stapelend beleid.
- Er is brede erkenning dat gezondheid en leefomgeving zwaar moeten tellen. Daarvoor zijn soms harde keuzes nodig.
- Tegelijkertijd bestaat er bij sommige bewoners de zorg dat bedrijven wegtrekken als regels te hard, te eenzijdig of te onvoorspelbaar zijn.
- Belangrijk is een mix van 'stok en wortel': strenge eisen maar ook subsidies of voordelen voor koplopers.

Bewoner in Wieringerwerf: *'Als de overheid heldere regels heeft, gaat de innovatie veel sneller. Dan weten bedrijven waar ze aan toe zijn. Dan kunnen we ook investeren. Ik ben niet tegen regels, maar vooral tegen onduidelijkheid.'*

2. Ondernemers (waaronder boeren) vragen minder stapeling van regels en meer langetermijndoelen, monitoring en praktijkkennis

- Niet méér regels, maar betere regels: langetermijndoelen, ruimte voor ondernemerschap en beleid dat aantoonbaar werkt in de praktijk.
- Regelstapelning en 'bewegende doelen' ondermijnen het draagvlak dat wel degelijk bestaat.
- Bewoners willen dat eerst wordt gekeken of bestaand beleid effect heeft. Er is behoefte aan realistische doelen en uitvoerbare regels, in plaats van te gedetailleerde regelgeving.
- Leg langetermijndoelen vast voor lucht-, bodem- en waterkwaliteit, en geef sectoren de ruimte om zélf te bepalen hoe ze daar komen, binnen duidelijke grenzen.
- Beperk het aantal gedetailleerde regels, kies voor sturing op resultaten met ruimte voor maatwerk.
- Zorg dat bij nieuw beleid dat effectmetingen en het meenemen van praktijkervaring standaard zijn: eerst leren, dan aanscherpen.
- Zie ondernemers als partner. Haal via participatie op wat nodig en haalbaar is om de doelen te halen.

Bewoner in Wieringerwerf: *'We proberen als land- en tuinbouwers zelf de doelen die het Rijk en Europa stellen te halen. Geef verantwoordelijkheid aan mensen die ermee bezig zijn: denk meer in doelen en maak afspraken met de sector. Dan gaan ze er ook voor werken.'*

3. Streef naar gebiedsgericht maatwerk, eerlijk speelveld en gedeelde verantwoordelijkheid

- Er is bij bewoners irritatie over generieke regels. Sturing werkt alleen als die eerlijk en transparant is, met maatwerk per gebied en sector. En als er een duidelijk gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid is.
- Ontwikkel gebiedsgerichte strategieën: bekijk per regio wat de grootste bronnen van vervuiling zijn en welke mix van maatregelen past.
- Werk aan een gelijk speelveld qua normen, meetmethodes en regels (in ieder geval landelijk, liefst Europees) en voorkom dat Noord-Holland zichzelf onnodig op achterstand zet.
- Maak data over lucht-, bodem- en waterkwaliteit openbaar en begrijpelijk (bijvoorbeeld via dashboards), zodat beleid controleerbaar en bespreekbaar is.
- Bij sommige leeft het gevoel dat vooral de landbouw en industrie verantwoordelijk worden gehouden voor de kwaliteit van de leefomgeving, terwijl ook consumenten een rol spelen. Neem burgers expliciet mee als medeverantwoordelijke (gedrag, medicijnresten, consumptie) in plaats van alleen te wijzen naar landbouw of industrie.

Bewoner in online sessie: *'Regels moeten haalbaar zijn. Er werd bepaald dat piepers voor 1 oktober van het land moesten zijn. Dat zijn geen haalbare regels. Het is wel de natte droom voor elke agrariër, maar de praktijk werkt anders. Er moet veel meer nagedacht worden met de praktijk. Zijn we nu beter af met alle regels?'*

Dilemma 7: Historisch landschap behouden versus ruimte voor energie- en klimaatmaatregelen

Delen van Noord-Holland zijn beschermd vanwege waardevolle historische landschappen. Bijvoorbeeld de Beemster en de Nieuwe Hollandse Waterlinies. Deze gebieden zijn belangrijk voor het ervaren van en het leven in de provincie. Tegelijkertijd vraagt de overgang naar nieuwe energie en maatregelen voor het klimaat om ruimte. Dit is nodig om in de toekomst voldoende energie beschikbaar te hebben en de provincie te beschermen tegen droogte en overstromingen. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** Onze herkenbare en historische landschappen worden beschermd. Ook als er dan minder ruimte is voor het opwekken van energie, het plaatsen van hoogspanningsmasten of maatregelen voor het klimaat.
- **B:** Er in de toekomst genoeg energie beschikbaar is en we goed beschermd zijn. Ook als dat betekent dat het landschap zoals ik het ken verandert en historische landschappen er anders uit gaan zien.

Inzichten

1. Historische en kenmerkende landschappen moeten worden beschermd, maar bewoners accepteren dat niet alles kan worden bevroren in de tijd

- Niet elk weiland is automatisch 'heilig'. Bewoners vragen om selectieve bescherming in plaats van overal 'alles blijft zoals het is'. De provincie zou prioritaire landschappen expliciet moeten aanwijzen en beschermen. Denk aan de Beemster, kerngebieden voor weidevogels en karakteristieke dijken en dorpslinten.
- Voor velen is het landschap een stuk identiteit en trots. Anderen nuanceren de term 'historisch': landschap is altijd in beweging geweest (wadden, veen, bossen, landbouw).
- Er zijn uiteenlopende voorkeuren: sommigen vinden het open polderlandschap 'troosteloos' en willen meer bos, anderen vinden juist bos 'vreselijk' en willen open vergezichten en dijken zonder bebouwing.
- Wel is er brede zorg om onomkeerbare aantasting: hoogspanningsmasten of datacenters in open landschap voelen definitief en huizen aan de dijk 'gaan nooit meer weg', terwijl windmolens en zonnepanelen theoretisch weer weg kunnen.

Bewoner in Hoorn: *'Wat bedoelen we met historisch landschap? Heeft het er altijd zo uitgezien, met zoveel gras? Nee, we hebben een waddenlandschap, veengebieden, bossen etc. Het is heel divers geweest. De manier waarop we erover praten en vragen stellen, kleuren een beeld. We zijn geneigd om tradities en cultureel erfgoed belangrijk te vinden, maar waar hebben we het dan over? Dat heeft invloed op hoe je ernaar kijkt.'*

Bewoner in Hoorn: *'Ik vind het landschap hier juist zo uniek. Daar komen mensen van over de hele wereld naar kijken.'*

2. Voorkeur voor energie- en klimaatmaatregelen met focus op vraagreductie en landschapsbesparing

- Veel mensen accepteren dat energie en klimaat ruimte kosten, maar willen eerst dat de vraag omlaag gaat. Dus minder verspilling, kleinere auto's, minder datacenters, minder export en meer lokale opwekking voor lokale gemeenschappen.
- Voor energiemaatregelen moeten slimme plekken worden benut. Denk hierbij aan bestaande tracés verzwaren in plaats van nieuwe lijnen aanleggen en zonnepanelen op daken van huizen, bedrijven, kassen, parkeerplaatsen en fietsenstallingen en langs infrastructuur.

- Pas als de vraag omlaag gaat en slimme plekken benut worden, kan er volgens bewoners gekeken worden naar ingrepen in het open landschap. Er wordt een voorkeur uitgesproken voor multifunctionaliteit: zonnepanelen op kassen en combinaties van waterberging met natuur.
- Windmolens op land zijn omstreden: sommigen vinden sommige bewoners ‘verschrikkelijk’, zeker in zeezicht en open polder, anderen zien het als tijdelijk middel dat later weer weg kan. Er is een duidelijke voorkeur voor wind op zee in plaats van in het landschap.
- Sommige bewoners noemen alternatieven als kernenergie, energie-import met internationale verbindingen en waterberging op landbouwgronden.

Bewoner in online sessie: *‘Ik zie tegenstellingen, maar als je het goed aanpakt, kun je zaken misschien ook combineren. Ik denk dat historisch landschap iets anders is dan voedselproductie. Bepaalde historische gebieden moet je bewaren, maar je kunt niet alles houden zoals het was. Ik denk aan velden met zonnepanelen waar koeien in de schaduw van zonnepanelen kunnen staan. Kassen met zonnepanelen op het dak.’*

3. Behoefte aan duidelijke keuzes, eerlijke verdeling van ruimte en serieuze betrokkenheid van grondeigenaren en bewoners

- Er wordt gewezen op botsende belangen en selectieve bescherming: in de Beemster ‘mag niks’, maar er kan wel ineens een hoogspanningsmast komen. Agrariërs ervaren dat hun land vanzelfsprekend als ‘van iedereen’ wordt gezien.
- Veel bewoners vragen om hen echt te betrekken bij oplossingen. Er is irritatie over beleidsprocessen zonder betrokkenheid van de mensen die de gevolgen ervaren, zoals de bewoner die geïnformeerd wordt over de plaatsing van hoogspanningsmasten vlak voordat de gemeenteraad daarover gaat stemmen.
- Maak de ruimtelijke keuzes inzichtelijk: waarom hier wel een windpark en daar niet? Waarom hier een datacenter en daar een weidevogelgebied?
- Bewoners noemen combinaties en transitie als oplossing. Bijvoorbeeld een verschuiving naar plantaardige productie in de landbouw, zodat er minder land voor veevoer nodig is en er meer ruimte komt voor natuur en energie.

Bewoner in online sessie: *‘Ga in gesprek met de agrarische sector over zonnepanelen. Ze willen wel, maar kunnen vaak de energie niet kwijt door gebrek aan capaciteit op het netwerk. We moeten in gesprek hoe we het samen oplossen.’*

Bewoner in online sessie: *‘Ik vind het belangrijk dat historische landschappen blijven. De Beemster, daar mag niks aan veranderd worden, maar opeens kan er wel een hoogspanningsmast doorheen. En als een boer iets wil, kan het niet. Soms moet je de keuzes maken. Je hebt hoogspanningsmasten nodig, dus daar heb ik geen bezwaar tegen. Maar geef dan ook de andere kant ook de ruimte: de agrariër moet ook de kans krijgen om uit te breiden.’*

Dilemma 8: Nu natuurlijke bescherming versus wachten op toekomstige oplossingen

De provincie Noord-Holland moet keuzes maken om zich te blijven beschermen tegen water. Eén mogelijkheid is inzetten op natuurlijke bescherming. Dit kan betekenen dat bijvoorbeeld de duinen minder goed toegankelijk zijn. Een andere mogelijkheid is om te vertrouwen op toekomstige technologische oplossingen en nu niet in te grijpen. Het betekent ook een risico op schade en hoge kosten. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We inzetten op natuurlijke bescherming, zoals duinen laten aangroeien of water meer ruimte geven. Ook als dat betekent dat ik sommige recreatiegebieden minder kan gebruiken.
- **B:** We recreatiegebieden en het huidige landschap behouden. We vertrouwen erop dat toekomstige oplossingen zoals gemalen en dijken dit probleem slimmer oplossen.

Inzichten

1. Bewoners zien het belang van toekomstbestendige waterveiligheid, maar vragen om een combinatie van natuurlijke en technologische maatregelen en zien geen tegenstelling

- Er is waardering voor natuurlijke bescherming zoals duinen, overloopgebieden en ruimte voor water. Tegelijk klinkt vertrouwen in techniek en innovatie: we vechten al eeuwen tegen water.
- Bewoners verwachten dat de provincie langetermijnmaatregelen neemt, die natuurlijke bescherming en innovatieve oplossingen combineren. Meerdere bewoners zeggen dat de oplossing niet óf-óf is, maar A én B: de provincie moet natuurgebaseerde oplossingen combineren met technische innovaties, afhankelijk van de locatie.
- Bewoners zien waterveiligheid niet als optioneel. De provincie moet proactief ingrijpen. Ze benadrukken hoe kwetsbaar Noord-Holland is. Bewoners weten wat de risico's zijn en wat 'nattigheid' betekent.

Bewoner online sessie: *'Het is voor mij a en b, natuurlijke bescherming, maar ook dijken en gemalen aanpassen. De provincie en het hoogheemraadschap zijn volgens mij prima in staat om daar een goede keuze in te maken. We lopen veel risico en meer dan we denken. Als je in de toekomst klimaatbuien krijgt die twee weken aanhouden, dan heb je alle polderlandschappen onder water staan en dat los je niet met pompen op.'*

2. Noord-Holland is zeer divers in wateropgaven en vraagt om gebiedsgerichte, toekomstbestendige aanpak

- Bewoners willen een aanpak die past bij de lokale realiteit: Waterland is geen West-Friesland en de duinen zijn geen polders. Waterveiligheidsbeleid moet daarom naast toekomstbestendig gebieds- en functiegericht zijn.
- Bewoners zien dat oplossingen per gebied anders moeten zijn. In Waterland is er behoefte aan gemalen, waterberging, beschermde natte systemen. Duingebieden moeten juist worden opgehouden met natuurlijke dynamiek, maar ook bescherming van recreatie en natuur. In polders moet er gedacht worden aan overloopgebieden (met compensatie). In verstedelijkte gebieden zijn wateropvang onder huizen en minder verharding belangrijk.
- De provincie moet kaders maken waarin water en klimaat vroegtijdig worden meegewogen in ruimtelijke keuzes (zoals op bouwlocaties). Er wordt gepleit voor hemelwaterverordeningen in meer gemeenten.
- Overloopgebieden, waterberging en adaptieve bouw moeten onderdeel zijn van ruimtelijke planning.

- Bewoners vinden dat er verder vooruit gekeken kan worden bij het maken van bouwplannen. Bijvoorbeeld door rekening te houden met in de toekomst noodzakelijke dijkverzwaringen bij bouwplannen in de buurt van dijken.

Bewoner online sessie: *‘Noord-Holland is heel verschillend. Waterland, waar ik woon, is heel nat. In Opdam zijn hele vruchtbare landbouwgronden die divers te gebruiken zijn. De duinen hebben de laatste 30 jaar meer vrijheid gekregen en je ziet dat zand wordt weggenomen, maar ook door de zee wordt teruggebracht.’*

3. Bewoners accepteren verandering, maar waterveiligheid moet ook leefkwaliteit opleveren

- Er is breed draagvlak voor meervoudig gebruik van ruimte: overlooppolders, begroeiing aanpassen, bouwen op vlonders en wateropvang in kruipruimtes worden genoemd als opties.
- Bewoners plaatsen vraagtekens bij ondoordachte of achterhaalde keuzes en hebben het idee dat er onbenutte kansen zijn, bijvoorbeeld op het gebied van waterzuinig bouwen.
- Anderen vrezen dat landschap nu onnodig overhoop wordt gehaald, terwijl toekomstige innovaties mogelijk uitkomst kunnen bieden.
- Bewoners zien werken aan waterveiligheid als kans voor leefkwaliteit door maatregelen waar mogelijk te combineren met innovaties, recreatie, biodiversiteit en adaptief bouwen.
- Bewoners vragen om helderheid over keuzes en compensatie waar nodig.
- Over situaties waar waterveiligheid ruimte voor recreatie beperkt, lopen de gedachten uiteen. Sommigen vinden het een logisch gevolg van een noodzakelijke keuze waar we ons bij neer moeten leggen. Anderen zoeken naar manieren om recreatie te behouden, zoals fietspaden in duinen ophogen op plekken die als overloopegebied worden gebruikt.

Bewoner online sessie: *‘In de bouw zijn er nog maar weinig innovaties met water en waterberging. Alleen Amsterdam heeft een hemelwaterverordening, maar dat zou je in de rest van de provincie ook moeten hebben. Overlooppolders zijn mooi, maar daarvoor zou je ook kruipruimtes kunnen gebruiken. We bouwen nu nog steeds wc’s die met drinkwater doorgespoeld worden. Dat lijkt me niet verantwoord. Verandering moet worden afgedwongen.’*

Dilemma 9: Inzetten op uitbreiden elektriciteitsnet versus aanpassen van elektriciteitsgebruik

Noord-Holland gebruikt steeds meer energie. Om er zeker van te zijn dat er altijd stroom is, is er meer ruimte voor energie nodig, bijvoorbeeld met transformatorhuisjes. De provincie kan ook aanmoedigen dat inwoners en bedrijven op een andere manier met hun energie omgaan. Dan zijn minder grote investeringen nodig. De kans wordt groter dat er soms geen stroom beschikbaar is. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We het elektriciteitsnet uitbreiden. Bedrijven kunnen dan uitbreiden en je hebt zekerheid dat er altijd stroom is. Ook als dit betekent dat de uitbreiding van het energienetwerk ruimte inneemt.
- **B:** We gaan sturen op ander stroomgebruik. Inwoners zetten grote stroomverbruikers alleen aan buiten piekmomenten. Bedrijven passen hun werkprocessen en werktijden aan. Het elektriciteitsnet hoeft minder uit te breiden. Ook als dit betekent dat er soms geen stroom beschikbaar is.

Inzichten

1. Uitbreiding van het energienetwerk is noodzakelijk, maar moet ook gepaard gaan met sturing op gedragsverandering en eerlijkere verdeling

- Veel bewoners erkennen dat de energievraag blijft groeien door digitalisering, kenniseconomie en datacenters.
- Tegelijk klinkt forse kritiek op onnodige of overmatige consumptie van elektrische fietsen tot vloerverwarming door het hele huis.
- Ook bedrijven worden genoemd als veroorzaker van piekvraag en datacenters als onevenredig grote stroomverbruikers.
- Netcongestie oplossen moet niet alleen technisch, maar ook sociaal worden benaderd. Geef mensen de realisatie dat energie niet vanzelfsprekend is.

Bewoner in Amsterdam: *'Stuur aan op ander stroomverbruik. We moeten mensen opvoeden. Als ik jongelui op de elektrische fiets naar de sportschool zie gaan, vind ik het echt absurd. We moeten ons realiseren dat energie niet vanzelfsprekend is en ons gedrag aanpassen.'*

Bewoner in Weesp: *'Al die datacentra moeten hier niet komen. We moeten in gesprek over of we het allemaal wel nodig hebben.'*

2. Bij de uitbreiding van het energienet moet er aandacht blijven voor leef- en landschapskwaliteit en gestuurd worden op de minst ingrijpende oplossingen

- Uitbreiding van het energienet ligt gevoelig. Er is grote weerstand tegen zichtbare en geluidsproducerende infrastructuur en energieopwekkers, zoals hoogspanningskabels en windmolens. De provincie moet hier zeer zorgvuldig mee omgaan.
- Bewoners geven de voorkeur aan wind op zee. Het gezoem van windmolens, en de invloed op gezondheid en de natuur worden veel genoemd.
- Zonnevelden in het landschap worden vaak afgewezen, omdat dit wordt gezien als niet passend in het Noord-Hollandse landschap.
- Bewoners noemen ondergrondse kabels, wind op zee, zonnepanelen op daken en bij infrastructuur als mogelijke oplossingen voor bezwaren tegen de uitbreiding van het energienet. Daarnaast zijn heldere afstandsnormen rond woningen en bescherming van natuur en stiltegebieden belangrijke voorwaarden.

Bewoner in Schagen: *'Nieuwe hoogspanningskabels zijn nodig, maar ik zie liever dat we die ondergronds bouwen.'*

Bewoner in Weesp: *'Als je een kleine portemonnee hebt, kies je toch voor het goedkoopste.'*

3. Bewoners accepteren eigen stroombesparing, maar verwachten sturen op piekvermindering en lokale en rechtvaardige oplossingen voor het energiesysteem

- Veel bewoners geloven dat sturing op gebruik en gedrag realistische oplossingen zijn voor netcongestie. Mensen en bedrijven moeten anders stroom gebruiken, bijvoorbeeld buiten piekmomenten.
- Bewoners dragen oplossingen aan als: meer lokale opwekking en opslag, flexibele tarieven en gedragssturing, beleid dat piekbelasting verlaagt en stimulerende maatregelen voor energiebesparing.
- Anderen waarschuwen dat keuzes economisch en sociaal eerlijk moeten zijn. De provincie moet waarborgen dat kwetsbare groepen niet worden benadeeld en beleid moet ervoor zorgen dat verduurzaming betaalbaar blijft.
- Bewoners verwachten transparantie over en onderbouwing van welke gebieden in aanmerking komen voor netuitbreiding.

Bewoner in Amsterdam: *'Als je meer naar een kenniseconomie toe willen, hebben we juist nog meer elektriciteit en dataverkeer nodig.'*

Bewoner in Weesp: *'Windenergie geeft veel overlast en is volgens mij niet efficiënt; ik ben meer voor kleinschaliger, meer verspreid, ook om de netcongestie te verminderen.'*

Dilemma 10: Ruimte voor landbouw versus ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven

Landbouw draagt bij aan onze voedselproductie. Maar waar ruimte is voor landbouw, is minder ruimte voor bedrijventerreinen, woningen en het energienetwerk. Het is de vraag of we bereid zijn landbouwgrond in te leveren om daarmee ruimte te maken voor andere bedrijven, woningen en energie. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** Landbouwgrond beschermd wordt, zodat de voedselproductie in Noord-Holland blijft bestaan. Ook als dit betekent dat er minder ruimte is voor het bouwen van woningen, energieopwekking en andere bedrijven.
- **B:** Landbouwgrond ook gebruikt mag worden voor andere doelen, zodat er meer ruimte komt voor woningen, energieopwekking en andere bedrijven. Ook als dit ten koste gaat van de voedselproductie in Noord-Holland.

Inzichten

1. Maak bewuste keuzes welke landbouw waar toekomst heeft en betrek agrariërs bij het proces

- Er is brede erkenning bij bewoners dat landbouw belangrijk blijft in de toekomst, onder andere voor voedselzekerheid, maar ook voor waarborging van de kwaliteit van ons eten (elders hebben we daar geen of minder invloed op).
- Tegelijkertijd wordt genuanceerd gekeken naar het type landbouw waar we in de toekomst nog ruimte voor maken. Bewoners bespraken intensief grasland voor vee tegenover akkerbouw. En tuinbouw of exportgerichte productie tegenover lokale en regionale voedselketens. Bewoners vinden het belangrijk dat niet de gehele landbouwsector wordt beschermd, maar dat er kaders komen voor de verschillende soorten landbouw.
- Hierin is het belangrijk dat boeren expliciet worden betrokken als partners en dat zij als kennispartners worden ingezet op onderwerpen als voedselproductie, nieuwe vormen van energieopwekking of voor natuurbehoud.
- Veel agrariërs voelen de druk van wet- en regelgeving en maatschappelijke druk, maar wijzen ook op hun bijdrage voor hoogwaardige exportproducten, efficiëntie en hun potentieel om te verduurzamen als zij daarvoor de ruimte zouden krijgen.

Bewoner in Den Helder: *'Er is veel gras waar niets anders leeft. Daar kun je heel veel ruimte vrijmaken voor andere dingen. We moeten niet zitten aan tuin- en akkerbouw, maar wel op al die graslanden. Dat kunnen ze ook wel ergens anders doen. We moeten kritischer kijken naar de soorten landbouw die er zijn.'*

Bewoner in Schagen: *'Ik begrijp dat er van de boer wordt gevraagd om zich aan te passen, maar tegelijkertijd moeten zij ook de ruimte krijgen om zich dan aan te passen.'*

2. Behandel woningnood als topprioriteit, maar kies zorgvuldig waar er gebouwd kan worden

- Veel bewoners zien hoger bouwen, het verdichten van stedelijk gebied en het transformeren van kantoren en bedrijventerreinen tot woningen als eerste stap. Pas daarna goed onderbouwd en gebiedsgericht landbouwgrond inzetten voor woningbouw.
- Als er gebouwd wordt op landbouwgrond moet de locatie zorgvuldig worden gekozen gekoppeld zijn aan goed OV, infrastructuur en voorzieningen en duidelijke grenzen hebben (niet elke polder is een bouwlocatie).

- Specifieke aandacht voor seniorenwoningen en sociale huurwoningen komt sterk terug: meer passende woningen om doorstroming mogelijk te maken.
- Veel bewoners voelen de woningcrisis heel direct in hun leefomgeving. Tegelijk klinkt duidelijk: niet overal 'de polder volplempen'. Er is angst voor 'verrommeling' en het verlies van kernwaarden van dorpen en steden.
- Bewoners reiken concreet alternatieven aan zoals binnenstedelijk verdichten en hoogbouw op geschikte plekken zoals kantoren ombouwen tot woningen of extra lagen op bestaande laagbouw. Ook clusteren bij bestaande steden in plaats van los in de polder bouwen wordt veel genoemd, zodat er gebruikt kan worden gemaakt van bestaande voorzieningen.
- Er wordt gewezen op aandacht voor mobiliteit, zorgen dat verkeer- en OV goed op orde zijn voordat er gebouwd wordt.

Bewoner in Weesp: *'Landbouw is belangrijk, maar huizen hebben we ook nodig. In Amsterdam Zuidoost wordt nu heel veel gebouwd, dat is heel fijn. Het is alleen niet heel betaalbaar. We moeten meer bouwen bij de stad. Het omgooien van kantoorpanden is goed. In Zuidoost worden allemaal woontorens gemaakt. Zo komt er ook meer werkgelegenheid. Het is alleen heel moeilijk om een vergunning te krijgen voor het omzetten van zo'n pand in woonbestemming. Projectontwikkelaars worden onder druk gezet door bewoners, doordat zij bezwaar blijven maken. Dit zorgt voor enorme vertraging.'*

3. Wees kritisch op welke energie- en bedrijfsfuncties ruimte op landbouwgrond krijgen

- Nieuwe bedrijven en energieprojecten moeten streng geselecteerd en zoveel mogelijk 'op elkaar gestapeld' worden, voordat het open land in beeld komt. Niet elk bedrijf en niet elke vorm van energieopwekking rechtvaardigt gebruik van schaarse landbouwgrond.
- Er is stevige weerstand tegen datacenters in open landbouwgebied en een voorkeur voor wind op zee boven wind in landelijk gebied. Zonneparken liever heeft men niet in weilanden, maar eerder op daken of langs infrastructuur.
- Bewoners stellen ook de vraag wat voor bedrijven we eigenlijk willen: bedrijven voor internationaal gebruik of bedrijven die afvalstoffen opleveren zijn niet wenselijk.
- Er is ook voorkeur voor multifunctioneel gebruik, zoals intensievere benutting van bestaande bedrijventerreinen en het verplaatsen of anders indelen van functies voordat landbouwgrond wordt opgeofferd.
- Een deel van de bewoners stelt dat er onvermijdelijk landbouwgrond zal verdwijnen.
- Anderen wijzen op gedrags- en systeemverandering: kijk eerst naar minder vleesproductie, minder export en meer plantaardige voeding, dan daalt de vraag naar landbouwgrond.

Bewoner in Den Helder: *'Den Helder is maar een klein stukje van Noord-Holland. We moeten de hele provincie anders indelen. We zullen landbouwgrond moeten opgeven. Anders werkt het niet. We moeten dingen opgeven. Waar halen we grond en elektriciteit vandaan? We kunnen onze kop in het zand steken, maar dat werkt niet.'*

Dilemma 11: drinkwatergebieden beschermen versus vrij gebruik van land en ondergrond

We hebben steeds meer drinkwater nodig. De plekken waar drinkwater gewonnen kan worden, zijn schaars. We kunnen meer plekken voor drinkwater maken door meer water in de bodem te brengen. We kunnen ook kiezen om deze gebieden niet te beschermen en géén extra ruimte te maken voor veilig drinkwater. We kunnen dan op meer plekken kabels leggen en ondergrondse warmteopslag bouwen. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We toekomstige drinkwatergebieden beschermen. Ook als dat betekent dat het land natter wordt en woningen met vocht te maken krijgen. Daarbij komen er strengere regels voor het gebruiken van deze gebieden en is er minder ruimte voor ondergrondse energieprojecten.
- **B:** We deze gebieden beschikbaar houden voor aanleg van netwerken en ondergrondse energieprojecten. Ook als dat betekent dat we op den duur minder water kunnen verbruiken of dat drinkwater duurder wordt.

Inzichten

1. Bescherming drinkwater heeft prioriteit, maar moet gepaard gaan met slimmer watergebruik

- Bewoners erkennen de schaarste en stellen besparingsprogramma's voor zoals het stimuleren van regenwateropvang en het scheiden van drinkwater en grijs water. Ook worden bewustwordingscampagnes voor burgers en bedrijven over slim watergebruik genoemd.
- Bewoners erkennen dat bescherming van drinkwatergebieden ruimtelijke consequenties heeft, zoals natte landbouwgebieden, beperkingen voor ondergrondse projecten en strengere regels.

Bewoner in Hilversum: *'We gebruiken nu drinkwater voor zaken waar niet per se drinkwater voor nodig is. Daar kun je iets aan doen, dan heb je ook minder drinkwater nodig.'*

2. Veenweidegebieden vormen een kansrijke plek voor zowel waterbuffering als landbouwtransitie

- Er wordt expliciet gewezen op de voordelen van hogere waterstanden: minder CO₂-uitstoot en bodemdaling door veenoxidatie, kansen voor nieuwe natuur en wateropslag.
- Tegelijk is er empathie voor boeren, die al veel beleidswijzigingen hebben moeten verwerken met investeringen. Bewoners zien kansen om drinkwaterbescherming te verbinden met de landbouwtransitie, mits daarvoor een eerlijk en langdurig consistent beleid voor boeren wordt gemaakt.
- Als beleidsmaatregelen noemen bewoners ruimte voor nieuwe bedrijfsmodellen voor boeren zoals natte teelten, vergoedingen voor waterberging of CO₂-reductie en multifunctioneel landgebruik.

Bewoner in Hilversum: *'Ik pleit ervoor om veeteeltgebieden te gebruiken voor waterbuffering. Minder veeteelt is goed voor natuur en hoog water in veenweidegebieden reduceert CO₂-uitstoot. De natuur verandert daardoor ook.'*

3. Stimuleer innovatie om ruimte te besparen voor grond- en bodemgebruik

- Er is bewustzijn dat keuzes in grond- en bodemgebruik met elkaar concurreren: sommige bewoners neigen naar bescherming, zelfs als dat beperkingen oplevert voor energieprojecten. Tegelijk is er ook aandacht voor innovatie als oplossingsrichting.
- Enkele bewoners benoemen dat we minder afhankelijk moeten worden van hoogwaardig drinkwater voor alle toepassingen, om druk op drinkwatergebieden te verminderen.

- Drinkwater moet een hoog ruimtelijk beschermingsniveau krijgen, boven andere claims zoals: warmte-koudeopslag, kabel- en leidingtracés en energieopslag.
- Stimuleer innovatie om ruimte te besparen: slimmer bundelen van leidingen, regionale energiehubs en gescheiden waterstromen voor verschillende kwaliteiten water.

Bewoner in Hilversum: *‘Goed drinkwater vergt ruimte die we niet voor iets anders kunnen gebruiken. Ik ben ook wel voor innovatie en kijken wat je kunt doen om minder water nodig te hebben en je dus minder ruimte nodig hebt voor waterbuffering.’*

Dilemma 12: Broeikasgasuitstoot verminderen versus huidige landbouw en landschap behouden

In de veenweidegebieden in Noord-Holland grazen veel koeien. Daarvoor wordt het waterniveau laag gehouden. Hierdoor komt er zuurstof bij het veen, waardoor er broeikasgassen vrijkomen. Ook daalt de bodem, wat zorgt voor schade. Als we veenweiden natter maken, komen er minder broeikasgassen vrij en stopt de daling van de bodem. Dit betekent wel dat het landschap verandert. Ook moeten boeren hun bedrijf aanpassen. Ik vind het belangrijker dat:

- **A:** We de broeikasgassen verminderen en bodemdaling stoppen door veenweiden natter te maken. Ook als dit betekent dat er minder koeien kunnen grazen en boeren hun bedrijf moeten aanpassen. Het landschap verandert naar meer moeras en bos.
- **B:** Het open landschap blijft zoals het is en boeren kunnen hun koeien laten grazen. Ook als dat betekent dat er meer broeikasgassen vrijkomen en de kosten stijgen voor herstel van schade door verzakking.

Inzichten

1. Bewoners steunen een hoger waterpeil, maar alleen als dit in samenspraak met boeren gebeurt

- Er is brede erkenning dat het onhoudbaar is om het waterpeil langdurig laag te houden, met inklinking, oxidatie en waterkwaliteitsproblemen als gevolg. Een aanzienlijk deel ziet een hoger waterpeil als toekomstbestendige keuze, zelfs als dit betekent dat de landbouw moet veranderen.
- Tegelijk is er een krachtige stem die zegt: verandering kan alleen met boeren, niet met maatregelen tegen hen. Participatie en gebiedsgerichte samenwerking zijn randvoorwaarden om draagvlak te behouden.
- De provincie moet daarom werken aan een stabiele, langjarige koers, waarin boeren perspectief en financiële zekerheid krijgen. Nieuwe verdienmodellen moeten hierin centraal worden gezet. Denk aan natuurinclusieve landbouw, vernatting als dienst en extensieve veehouderij. Bewoners vragen expliciet om duidelijkheid over compensatie, nieuwe verdienmodellen en langetermijnkaders.

Bewoner in Hoorn: *'Het is belangrijk om te weten hoe de boeren worden gecompenseerd.'*

2. Het open weide- en cultuurlandschap is waardevol, maar moet tegelijk ecologisch en klimaatbestendig blijven

- Er is aan de ene kant bezorgdheid over verandering van het landschap bij vernatting. Veel bewoners hechten aan het karakteristieke open landschap, de cultuurhistorie en weidevogels.
- Tegelijk wordt erkend dat het landschap nu al onder druk staat door lage waterpeilen en schaalvergroting. Voor sommige bewoners is bodemdaling een groter probleem dan uitstoot.
- De provincie moet daarom streven naar zowel landschapskwaliteit en klimaatbestendigheid, bijvoorbeeld via vernatting maar met behoud van het open karakter (natte graslanden in plaats van verbossing).
- Bewoners pleiten voor een gedifferentieerde gebiedsaanpak, niet één uniform waterpeil

Bewoner in Hoorn: *'Kies voor hoger water om duurzamer te gaan produceren. Door intensieve akkerbouw en veeteelt is er veel vervuiling. Als het zo doorgaat, vervuilen we onszelf. Melkkoeien kun je niet houden bij een hoge waterstand, maar bepaalde soorten vleeskoeien wel. Je moet keuzes maken, want je kunt niet meer alles doen in Nederland.'*

3. Klimaat, waterkwaliteit en landbouw worden door bewoners gezien als samenhangende opgaven

- Een deel van de deelnemers vertrouwt sterk op wetenschappelijke kennis. Een ander deel betwijfelt klimaatwetenschap of de focus op broeikasgassen.
- Weer anderen plaatsen het vraagstuk in een breder internationaal perspectief. Veel bewoners willen dat alle gevolgen in samenhang worden bekeken: bodemdaling, methaan, stikstof, waterkwaliteit en leefbaarheid.
- Onduidelijkheid over internationale afspraken en verschillen in regelgeving in Europese landen leiden bij een deel van de bewoners tot scepticisme en onbegrip.
- Er is behoefte aan heldere en consistente uitleg over waarom vernatting nodig is, hoe verschillende emissies onderling samenhangen en wat het effect is op drinkwater, bodemverlies en biodiversiteit.

Bewoner in Hoorn: 'In Duitsland mag veel meer qua uitstoot, dat vind ik vreemd. Ik hoor van boeren: we willen wel, maar er komen steeds weer andere regels en besluiten. Mensen wonen vaak al generaties op een bedrijf. Ik begrijp de problemen, maar we moeten het samen oplossen en ik mis die mentaliteit op overheidsniveau. Er moet met de boeren gepraat worden en dat gebeurt niet. De veranderlijkheid van de overheid op dit onderwerp zorgt voor onrust en wantrouwen. We moeten samen werken aan oplossingen waarmee zowel de boer als de burger verder kan.'

Slotvraag 13: Waar moet volgens jou de meeste ruimte naartoe in Noord-Holland?

1. Water, natuur en gezondheid vormen de basis van Noord-Holland

- De bewoners benadrukken het belang van sterke water- en natuursystemen als basis voor een leefbare toekomst. Zet in op gezonde omgevingskwaliteit: schone lucht, schoon water, rust, recreatie en biodiversiteit.
- Bewoners ervaren milieuproblemen (luchtkwaliteit, blauwalg, vervuiling) direct en zien dat als aanleiding om natuur en water voorrang te geven.
- Investeer in waterbescherming, waterberging en drinkwaterzekerheid als randvoorwaarde voor alle andere functies.

Bewoner in Den Helder: *'We moeten robuuster worden in energie- en wateropslag. Daar moeten moeilijke keuzes gemaakt worden.'*

2. Ruimte voor wonen is nodig, maar mag niet ten koste gaan van landschap en landbouw

- Er is een breed gedeelde wens voor meer betaalbare, passende woningen, onder duidelijke voorwaarden: het karakter van dorpen en landschappen moet behouden blijven.
- Bewoners steunen vooral bouwen binnen bestaand stedelijk gebied, gecombineerd met slimme, passende woonconcepten, maar zien soms ook kansen voor nieuw te ontwikkelen gebieden, met name aan de randen van bestaande bebouwing.
- Bewoners ervaren de spanning tussen ruimte voor landbouw en ruimte voor woningbouw, en willen dat er voldoende rekening wordt gehouden met het belang van landbouw.
- Prioriteer binnenstedelijke verdichting, transformatie van leegstand en meervoudig ruimtegebruik.
- Stimuleer innovatieve woonvormen, zoals kleinere woningen of collectief bouwen om doorstroom te bevorderen.
- Zorg voor betere OV-verbindingen om wonen in noordelijke delen van Noord-Holland aantrekkelijker te maken.
- Een deel van de bewoners wil open landschappen en landbouwgebieden beschermen door heldere ruimtelijke kaders te stellen waar wel en niet gebouwd mag worden.

Bewoner in Wieringerwerf: *'Laat de provincie ruimtelijk blijven. Niet volgebouwd, maar ruimte om je heen.'*

3. Landbouw blijft belangrijk, maar moet verduurzamen en minder op export gericht zijn

- Veel bewoners benadrukken het belang van landbouw, maar ook de noodzaak tot verandering. Meer landbouw voor eigen land en minder voor export, duurzame landbouw en geen sierteelt met grote hoeveelheden gif meer worden hierbij genoemd.
- Tegelijk is er respect voor de positie van boeren en frustratie over inconsistent beleid. Creëer redelijk, stabiel en voorspelbaar beleid voor boeren, met ruimte om te investeren in innovatie en transitie.
- Bewoners noemen oplossingen zoals: biologische en gifarme landbouw, natte teelten, landbouwgrond voor waterbuffering, minder veeteelt en meer lokale voedselzekerheid.
- Laat landbouw en natuur niet tegenover elkaar staan, maar stimuleer combinaties (natte landbouw, agrarisch natuurbeheer, buffers).

Bewoner in Hoorn: *'In 2050 zou ik graag zien dat Noord-Holland veel meer duurzame landbouw heeft. We moeten kritisch kijken naar industrie, kritisch kijken naar bestaande bebouwing voor woningen. Datacenters zijn er nu wel genoeg.'*

BIJLAGE - Verslagen Keuzetafels

Op volgorde van data

1. 4 november - weekmarkt in Weesp
2. 6 november - De online keuzetafel
3. 11 november - De keuzetafel van Hilversum
4. 13 november - de keuzetafel in Hoorn
5. 19 november op het Kaj Munk College in Hoofddorp
6. 19 november online sessie op het Provinciehuis in Haarlem
7. 20 november in het Jongeren centrum Delftwijk in Haarlem
8. 25 november in een buurthuis in Den Helder
9. 27 november op de weekmarkt in Schagen
10. 2 december in een buurthuis in Wieringerwerf
11. 3 december online sessie op het Provinciehuis in Haarlem
12. 4 december in THT in Amsterdam-Noord

De Keuzetafel Weekmarkt Weesp

4 november 2025

Bezoekers aan de weekmarkt in Weesp op 4 november kwamen langs bij een speciale marktkraam waar ze de stemwijzer konden invullen en konden meedenken en praten over keuzes voor de toekomst van Noord-Holland. Experts van de provincie waren aanwezig om deze gesprekken te voeren en eventuele vragen of opmerkingen te beantwoorden.

Online Keuzewijzer

Op een iPad konden mensen online en op eigen tempo de Keuzewijzer invullen.

Keuzeposters

Drie keuzes uit de online Keuzewijzer zijn vertaald naar posters. Bezoekers konden door een sticker te plaatsen op de poster hun keuze bepalen. Aan de hand van hun keuze gingen ze in gesprek met een expert van de provincie. Hieronder een weergave van de gesprekken.

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Energie

‘Duurzame energie is belangrijk maar het liefst niet zo dicht bij de huizen als nu het plan is. Ze willen windmolens gaan bouwen hier vlakbij Weesp. Maar ze zijn te hoog en het geluid is de hele tijd te horen. De hele tijd dat gezoem. Ik maak me hier wel zorgen over. Duurzame energie is heel belangrijk. Zonneparken zijn goed en echt nodig. Maar niet zo dicht bij huis. Die paar windturbines die hier extra bij komen kunnen ook in de Noordzee. Twee extra windturbines in de Noordzee hebben hetzelfde effect als zeventien hier in de omgeving.’

‘In Duitsland moeten windmolens tien keer zo ver weg staan als de hoogte van een huis. Maar hier heeft de provincie besloten dat het maar 350m hoeft te zijn. Wij wonen hier bij het kanaal en het Diemberbos. Hier komt een nieuwe energiecentrale. Bij het spoor bij Driemond komen windmolens. Terwijl we ook zo trots zijn op het Diemberbos en de natuur, maar dan gaan we het toch helemaal volbouwen. Komen de vogels dan nog wel als het helemaal volgebouwd is? Waar kunnen we zometeen nog wandelen? Keuzes maken moet niet ten koste gaan van de gezondheid van de mens. Gezondheid is voor mij prioriteit nummer 1.’

‘De vraag over windmolens houdt mij wel bezig. Het is de vraag of er efficiënter energie uitkomt. Windenergie is belangrijk, maar ik zie het liever kleinschalig en beter verspreid. Je zit hier met te veel industrieterreinen.’

‘Als je een kleine portemonnee hebt, kies je toch voor het goedkoopste.’

‘Ik ben wel voor windmolens, maar niet te dicht bij mensen, want dan krijg je gezondheidsklachten en niet iedereen kan verhuizen.’

‘Windenergie geeft veel overlast en is volgens mij niet efficiënt; ik ben meer voor kleinschaliger, meer verspreid, ook om de netcongestie te verminderen.’

‘Windparken op zee vind ik niks; ik heb liever een kerncentrale.’

‘Ze willen allemaal die energietransitie, maar al het vermogen van auto’s op benzine elektrisch opwekken is niet te doen. Hetzelfde geldt voor gas in huizen. Stoppen met de transitie wat mij betreft, geen elektrische auto’s en op gas blijven. De rest van de wereld trekt zich nergens iets van aan en wij zijn roomser dan de paus. Hier maken we de economie kapot en mensen worden arm. Het zal mijn tijd wel duren, maar ze komen er over een paar jaar wel achter dat het niet kan. Sociale media veroorzaken meer uitstoot dan mensen denken. Iedereen maakt zich druk om vliegtuigen, maar niemand hoor je over sociale media. Schaf die af, dan ben je ook van online criminaliteit af.’

‘Energie is belangrijk. Ik heb veel zonnepanelen en dan heb je soms te veel stroom. Maar ja, die batterijen zijn nog niet goed genoeg.’

‘Al die datacentra moeten hier niet komen. We moeten in gesprek over of we het allemaal wel nodig hebben.’

Woningen

‘Landbouw is belangrijk maar huizen hebben we ook nodig. In Zuidoost wordt nu heel veel gebouwd dus dat is heel fijn. Het is alleen niet heel betaalbaar. We moeten meer bouwen bij de stad. Het omgooien van kantoorpanden is goed. In Zuidoost worden allemaal woontorens gemaakt. Zo komt er ook meer werkgelegenheid. Het is alleen heel moeilijk om een vergunning te krijgen voor het omzetten van zo’n pand in woonbestemming. Projectontwikkelaars worden afgeperst door bewoners, doordat zij bezwaar blijven maken. Dit zorgt voor enorme vertraging.’

‘In Diemen Noord is een grote wijk met allemaal laagbouw terwijl we de lucht in moeten. Wellicht nog een verdieping erop zetten?’

‘Ik kies voor woningen. We zitten in een wooncrisis. Er zullen dingen moeten gebeuren. Dat betekent ook keuzes maken. Dicht bij je werk wonen is overtrokken. Je kunt overal binnen 1,5 uur zijn. Je hoeft niet naast je werk te wonen. De vraag is waar we gaan wonen. Het winkelcentrum bij Muiden is lelijk en onhandig. Er is te veel landbouwgrond in Noord- Holland. Liever dat opgeven voor woningbouw. We hebben echt niet zoveel nodig als we nu hebben. Als ik zou moeten kiezen dan voor woningen. Een hoogspanningskabel is echt niet zo erg. Als we willen blijven groeien dan moeten we nu eenmaal keuzes maken.’

‘De Bloemendalerpolder is helemaal volgebouwd en het is wel genoeg. Een van de kernwaarden van Weesp is het buitengebied en dat staat onder druk.’

‘Ik hoop dat er in Weesp meer voor senioren gebouwd wordt en meer sociale huur, meer groen in de wijk en het herplanten van bomen als ze gekapt worden. Voorzieningen voor ouderen zouden wel beter mogen. Ik woon ook in een seniorenwoning, dat was bestaande bouw en daar mag wel meer van komen. Ik zeg tegen vrienden: probeer te verhuizen als dat kan voordat je iets gaat mankeren.’

'Je kunt niet alles maar blijven volbouwen, we moeten ook kunnen blijven eten. Misschien moeten we ook minder exporteren, maar ja, we hebben ook dingen van buiten nodig. En het moet wel een beetje in balans blijven. Mensen geven vaak buitenlanders de schuld van het woningtekort, maar mensen gaan ook vaak scheiden en die hebben opeens ook twee woningen nodig.'

'Speelplekken of woningen? Wat mij betreft zeker woningen.'

'Woningen maken van kantoren en binnenstedelijk bouwen. Hoogbouw is een mooie oplossing. Landbouwgrond is belangrijk voor voedselproductie, maar er gaat heel veel naar het buitenland. We moeten ook denken aan vervoer. Een metrolijn naar Almere zou mooi zijn.'

Schone leefomgeving

'Leefbaarheid is voor mij belangrijk. Mijn longen zijn slecht en dat komt door het teveel aan auto's van de snelwegen. Het Diemberbos en de Diemervijver zijn beide lastig te bereiken met het openbaar vervoer. Al het ov ligt alleen langs de snelwegen. Ik ben voor minder economie en betere schone lucht. Het is niet erg als Noord-Holland wat armer wordt. Ik pleit voor een betere leefomgeving. Minder koeien en meer agrarische recreatie. Hier is weinig industrie aanwezig, maar in IJmuiden pleit ik ook voor een gezonde leefomgeving.'

'Voor mij is de natuur het allerbelangrijkste. Ik kies hierbij voor waterenergie, bouwen bij Amsterdam en ik pleit voor meer hondenuitlaatgebieden.'

'Ik ben voor het minder exporteren van de landbouw. Zodat we beter in evenwicht komen.'

'Ik doe vrijwilligerswerk met weidevogels. Er is een vuurwerkvergunning afgegeven midden in het broedseizoen, onbegrijpelijk. Ik ben op zich niet tegen een hogere waterstand, want dat werkt tegen uitstoot van CO₂. Waterland, Ronde Hoep en de Bovenkerkerpolder zou mooi zijn als die beschermd worden.'

'Er is te veel werkgelegenheid in deze regio, dat zorgt voor luchtvervuiling. Ik woon in Diemen en daar is te weinig groen. En als het er al is, dan is het langs de snelweg. Ik ben voor minder economie en meer bedrijvigheid richting Almere. Dan hoeven ze daar ook minder te reizen.'

'Ze gaan meer stroom aanleggen hè. Het hele natuurgebied naar de Filistijnen. Nou, ze zijn hartstikke gek.'

De Keuzetafel van Noord-Holland - online

Donderdag 6 november, 19.00 - 20.30 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op donderdag 6 november kwamen we met een groep van vijf betrokken bewoners online samen. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes online sessie 6 november:

1. Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven
2. Ruimte voor landbouw vs. Ruimte voor energie, woningen of bedrijven
3. Alleen op droge en veilige plekken bouwen vs. Hogere kosten voor ook bouwen in natte gebieden

* Alle uitspraken hieronder zijn gedaan door deelnemende bewoners.

Dilemma 1: Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven

Akkerbouwers zijn afhankelijk van de waterkwaliteit. Strengere wet- en regelgeving zou niet mijn voorkeur hebben. We hebben als sector al veel op ons bordje gekregen en dat moet ook, maar meer wet- en regelgeving zou te zwaar zijn. Je ziet ook nu een lichte stijging van de kwaliteit van het water. Is de waterkwaliteit nu wel echt zo slecht? Ik zou pleiten voor meer ruimte en rust in het beleid. Er zijn zoveel regels bij gekomen.

Zelf sta ik voor een goede bescherming van de waterkwaliteit. Qua verdeling sta ik tussen het uiterste en het gemiddelde in. Het wordt bij bedrijven niet overal goed gedaan en er wordt nog te veel geloosd. Ik zou het fijn vinden als daar een regel voor is. Zodat we het schoon water wat we hebben bewaken.

Ik sluit mij aan bij het standpunt over geen strengere regelgeving. We hebben al heel veel stappen gezet als agrariërs. Het ligt niet altijd alleen aan ons. Het probleem wordt vaak in onze schoenen geschoven. Het is ook aan de inwoners om de waterkwaliteit te bewaken.

Ik ben voor het beschermen van de waterkwaliteit. Wel is het belangrijk dat we kijken naar de langere termijn. Het gebruik van pesticiden onder burgers is van een kleinere invloed dan een heel veld vol spuiten. Ik snap dat nieuwe regelgeving niet altijd leuk is voor bedrijven. Ik vind het niet nodig dat er voor het telen van bloemen zoveel pesticiden worden gebruikt, want het is een luxe product. Verbouwing van voedsel daarentegen is wel noodzakelijk. Volgens Europese richtlijnen halen wij de waterkwaliteit niet, want er zijn te veel gifstoffen gemeten. Dit zou echt anders moeten.

Vaak zijn de middelen die nu gevonden worden in het water niet afkomstig uit de agrarische sector. Wij werken allang niet meer met deze producten. De bodemkwaliteit is voor ons heel belangrijk. Hoe stom zou je als agrariër zijn om water en bodem tekort te doen. Veel van onze woningen in het landelijk gebied zijn niet aangesloten op het riool. Ons water van de wasmachine gaat gewoon in het oppervlaktewater. Daarentegen als je naar de stad kijkt en de hoogte van glycofyten en drugs en medicijnresten, dan zie je grote doseringen.

Er zijn ook veel bedrijven waar wij niet altijd van weten dat ze veel drinkwater gebruiken. Zoals Microsoft en datacenters. Die gebruiken echt heel veel. Waarom moeten zij niet aan andere manieren werken om te

koelen? Voor een datacenter is het schandalig dat zij zoveel drinkwater gebruiken. Moeten we niet naar strengere regels per sector kijken? Moeten die bedrijven echt gekoeld worden met schoon water?

Kunnen de datacenters niet ook regenwater opvangen? Ik ben ook voorstander van lokale bedrijven meer toe te staan dan de reusachtige internationale bedrijven. Maar denk hierbij ook aan onze eigen digitale voetafdruk.

Dilemma 2: Ruimte voor landbouw vs. Ruimte voor energie, woningen of bedrijven

Er moet meer ruimte voor woningen en energie komen en minder ruimte voor landbouw.

Als boer in hart en nieren pleit ik natuurlijk voor landbouwgrond. Het is waar dat we in Nederland vooral telen voor de export. Wij kijken graag wat breder dan Nederland. Wij telen goede pootaardappelen waarmee wij mensen wereldwijd kunnen voeden. Maar ook ik zie dat veel mensen een woning zoeken en dat er veel mensen bij komen. Misschien iets minder van alles willen. We moeten veel woningen aanleggen, zonneparken en nieuwe natuur. Kunnen we niet tevreden zijn met wat we hebben.

We mogen wel wat minder asfalt neerleggen en meer investeren in openbaar vervoer. Als je met twintig auto's twintig personen vervoert, is dat veel vervuilerend dan wanneer je met de trein gaat. Ook wordt er veel onderzoek gedaan naar optimaal landgebruik en bijvoorbeeld in het urgenda rapport schrijven ze hoeveel land nodig is om alle mensen in Nederland gezond te kunnen voeden volgens het Parijs-rapport. Een gezonde en betaalbare planeet. Ik moedig iedereen bij de provincie aan om dat rapport te bekijken.

Als wij als agrariërs willen verduurzamen, hebben we juist meer grond nodig en niet minder. Er liggen veel opgaves voor de sector en als we daaraan willen voldoen hebben we ruimte nodig. Ik pleit voor inpoldering van zandgebieden. Daarmee kunnen we extra grond creëren.

Ik kan het mij heel goed voorstellen dat je geen grond wil inleveren als boer. Maar we moeten zuinig zijn op het IJsselmeer of drijvende eilandjes maken in het IJsselmeer. We moeten omhoog gaan bouwen. Kunnen we akkerbouw niet ook stapelen? Niet alleen met woningen de hoogte in maar ook met de akkerbouw.

In het Amstelmeer worden eilandjes aangelegd voor broedvogels. Ik vraag mij af of de inwoners weten wat dat betekent? Het mislukt elke keer. Er is elke keer een kraan bezig en enorme piste boeien. Het kost heel veel geld en kost waterruimte. Mensen beseffen zich niet hoeveel het kost om zoiets aan te leggen.

We hebben heel veel ruimte in gebruik voor voedsel en veeteelt. We moeten meer plantaardig gaan eten en als hier slim over nagedacht wordt en beter beleid op gemaakt wordt hebben we minder veeteelt nodig en kunnen we meer ruimte geven en kijken wat voor land we willen zijn.

Als wij hier minder gaan produceren is de hoeveelheid voedsel nog steeds nodig. Er zal dan ergens anders nog meer onttrokken moeten worden. Bijvoorbeeld in de Amazone. Dat zijn dan de keuzes die we moeten maken.

Internationale bedrijven, zijn dat bedrijven die we echt willen? Draagt het bij aan de welvaart van de inwoners. Als het alleen betekent dat het veel afvalstoffen oplevert, dan is dat niet heel wenselijk. Microsoft en Tata Steel kun je niet zomaar ergens anders neerzetten. Je zou wel kunnen kijken naar toekomstige bedrijvigheid. Bijvoorbeeld de datacenters in de Wieringerwerf daar is niemand blij mee.

Dilemma 3: Alleen op droge en veilige plekken bouwen vs. Hogere kosten voor ook bouwen in natte gebieden

We moeten zuinig zijn op de ruimte. Veel keuzes zijn er niet en het is vaak de landbouwgrond die verloren gaat. Daarentegen zou ik niet voor natte plekken kiezen. We krijgen steeds meer clusterbewolking. Alles gaat onderlopen. Je kan beter zelf ophogen. Dat loopt niet enorm in de kosten.

Ik vind dit een lastig dilemma en voelt als een valse tegenstelling. Huizenprijzen worden niet alleen door natte grond bepaald. Het is enorm vermarkt en slechte regelgeving zorgt voor hoge huizenprijzen. Dat zijn niet alleen de bouwkosten. Ik zou dan bouwen op droge plekken, en inzetten op hoogbouw.

Het is begrijpelijk dat er veel mensen willen wonen maar hoever ga je? Die bouwgrond gaat vaak niet weer terug naar bestemming, natuur of landbouw. Bij voorbaat hoog en veilig bouwen, maar als de bewoner zelf kiest voor nat en risico, dan zou ik daar niet voor gaan liggen.

Op plekken waar je meer gaat bouwen, krijg je ook meer vernatting. Nu er meer wordt gebouwd, staat ons huis onder water. Zo zie je bij een nieuw project in het dorp, door het verbouwen staan de nieuwe huizen onder water. Daar maak ik mij zorgen over. Alles wordt in het beton gelegd, maar het water kan niet meer weg. We raken straks onder water.

De Keuzetafel van Hilversum

Dinsdag 11 november, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op dinsdag 11 november kwamen we met een groep van 14 betrokken bewoners samen in buurthuis Bloemrijk in Hilversum. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie Hilversum 11 november:

1. Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen
2. Beschermen drinkwatergebieden vs vrij gebruik grond
3. Nu actie nemen op schone lucht, water en bodem vs. Vertrouwen op toekomstige technologie

* Alle uitspraken hieronder zijn gedaan door deelnemende bewoners.

Dilemma 1: Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.*

Keuze B: *Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.*

'Het is belangrijk om voldoende natuur te behouden en kwalitatief goede buitenruimte om de stad te waarborgen. Ik ben voor verdichting, maar je moet de leefomgeving binnen de stad dan wel goed aanpakken.'

'Het Gooise natuurreservaat is met burgers opgezet. In de natuur zie je de bebouwing niet en binnen 10 minuten ben je vanuit bebouwing in het groen. Dat is bewust en een goed uitgangspunt om vast te houden. Ik kan me voorstellen dat je op een gegeven moment wel ergens een paar grote vinex wijken moet bouwen, maar je moet wel goed nadenken over hoe je bouwt en wat. De samenstelling van de bevolking verandert en daar moet je in meebewegen. Veel mensen wonen alleen en er zijn minder grote gezinnen.'

'Ik begrijp de allergie in Hilversum voor hoogbouw niet. Dat je op de hei hoogbouw ziet, ik stoort me daar niet aan. Liever niet op de hei zelf natuurlijk, maar dan moet je wel ergens anders de hoogte in. Anders kun je geen meters maken.'

'Je kunt ook bedrijfsgebouwen omvormen tot woningen. Bedrijventerreinen worden steeds groter, die kunnen ook compacter opgezet worden met meer hoogbouw.'

'Mijn voorkeur gaat uit naar binnenstedelijk bouwen en dan vooral de herontwikkeling van gebouwen die nu niet in gebruik zijn.'

'Er is een risico is dat we alle ruimte die we kunnen vinden, besteden aan wonen en niet aan bedrijvigheid. Wij hebben in Hilversum de neiging om als een bedrijf verhuist, daar woningen te bouwen. Is lucratief, maar niet altijd alleen maar goed. Het zorgt bijvoorbeeld voor veel woon-werkverkeer en dus files. In een stad moet je balans houden: wonen - groen - voorzieningen - verkeer - bedrijvigheid.'

'Als je slim wilt inrichten, moet je een goed gesprek voeren over keuzes. Ik heb moeite met deze uitvergroting van tegenstellingen. Ik denk dat je zo niet tot een genuanceerd gesprek kunt komen.'

'Voor mij is gezonde leefomgeving belangrijk. Ik denk niet dat verdichten ten koste hoeft te gaan van groen in steden en dorpen. Ik zou zeggen: zet in op goede bezetting van huizen, want door de vergrijzing zit dat momenteel scheef. We bouwen eigenlijk voor de vraag van tien jaar geleden. We mogen wat revolutionairder kiezen: meer voor senioren bouwen en rondom voorzieningen zodat ze in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen. Dat betekent kleiner bouwen. Duplexwoningen die je kunt samenvoegen als een gezin groter wordt lijkt me ook goed. Slim inzetten van bestaand vastgoed.'

'Mijn moeder woont in een groot huis in Hilversum. Ik vind het idee om klein te bouwen in de buurt heel mooi, maar waar dan? Er is daar geen ruimte en je kunt niet het plantsoen volbouwen. Ik vind dat in de randen van steden dorpen wel wat gebouwd kan worden. Vingers af van natuurgebieden, maar aan de randen van dorpen en steden kan in het groen prima gebouwd worden. Wel met een visie, in overleg met de omgeving en na inventarisatie aan behoeften. In dorpen en steden moet je echt afblijven van snippergroen: door klimaatverandering heb je bomen en groen in de stad hard nodig om het leefbaar te houden.'

'In Hilversum wordt het mogelijk gemaakt om grote huizen meer te splitsen, waarbij bijvoorbeeld een bovenwoning apart kan worden bewoond.'

'In de Hilversumse Meent, het gebied naast Hilversum, staan 3 boerderijen terwijl dat gebied veel groter is dan Hilversum zelf. Waarom wordt daar niet gebouwd? Dat sluit perfect bij de stad aan. De Hilversumse Meent wordt bewoond door mensen die nu een ander soort huis nodig hebben. Daar moet ter plekke gebouwd worden, want mensen willen de buurt niet uit.'

'Mensen in een sociale huurwoning gaan niet verhuizen, als ze meer gaan betalen voor minder ruimte. Daarom moet je het mogelijk maken om met behoud van bestaande huur te verhuizen. Dat kost geld, maar die keuze moet je durven maken.'

'Je moet met een straatje erbij bouwen oppassen dat het landschap niet verrommelt. Hilversum is ook het buitengebied van Amsterdam, waar mensen komen voor recreatie. Dat moet ook mogelijk blijven. Wat mij betreft moet je eerst kijken wat er binnenstedelijk kan en eventueel in landbouwgebied. Ook goed om in de gaten te houden: die vergrijzing is over tien jaar over zijn hoogtepunt heen en dan heb je weer andere behoeften dan nu.'

'Ik denk dat we prima binnenstedelijk kunnen verdichten. Ik ben bang dat als we steeds verder verschuiven naar buiten, de grens steeds verder opschuift en steeds meer landschap verliest. Daar moet je scherp op zijn. Als het iets langer duurt, maar tot goede keuzes leidt ben ik daarvoor. Woning kun je afbreken, maar een natuurgebied krijg je niet meer terug als je dat volbouwt.'

'In Weesp is een bult aan nieuwe villa's neergezet. Ik vraag me af: hoe is dat mogelijk? Voor wie bouwen we? Dat moet je goed voor ogen houden. Je hebt de kans dat je anders over een tijd met teveel grote woningen zit.'

'Hilversum gaat betaalbaar bouwen rondom het station. Normaal gesproken moeten daar dan ook parkeerplaatsen bij. In dit geval komen die daar niet. Vanaf het begin is het voor bewoners duidelijk dat je daar geen parkeervergunning kunt krijgen. Wel bieden we ruimte voor deelauto's en deelscooters. Dat is een andere manier van denken waar je mensen in moet meekrijgen, zowel bewoners als beleidsmakers.'

2. Beschermen drinkwatergebieden vs vrij gebruik grond

Bedrijven en landbouw zorgen voor banen, voedsel en een sterke economie. Tegelijk kunnen hun activiteiten het water vervuilen, terwijl schoon water belangrijk is. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We de waterkwaliteit maximaal beschermen. Ook als bedrijven door extra regels mogelijk minder produceren en hun winsten en groei beperkt worden. Hierdoor gaan de prijzen van deze producten omhoog.*

Keuze B: *Bedrijven worden niet beperkt door extra regels om meer te produceren en te groeien. Producten worden daardoor niet duurder. Wel kan het betekenen dat inwoners meer belasting betalen voor de zuivering van vervuild water.*

'We gebruiken nu drinkwater voor zaken waar niet per se drinkwater voor nodig is. Daar kun je iets aan doen, dan heb je ook minder drinkwater nodig.'

'Ik zou ervoor pleiten om veeteeltgebieden te gebruiken voor waterbuffering. Minder veeteelt is goed voor natuur en hoog water in veenweidegebieden reduceert CO₂-uitstoot. De natuur verandert daardoor ook.'

'Goed drinkwater vergt ruimte die we niet voor iets anders kunnen gebruiken. Ik ben ook wel voor innovatie en kijken wat je kunt doen om minder water nodig te hebben en dus minder ruimte nodig hebt voor waterbuffering.'

'Water is superbelangrijk. Er wordt voorspeld dat daar toekomstige oorlogen door komen. Ik hoorde vandaag nog op de radio dat in Iran mensen in paniek zijn door de tekorten. Dat kan hier ook gebeuren, als we verkeerde keuzes maken. Laatst hadden we een waterstoring in Utrecht. Toen pas beseften mensen zich hoeveel water ze daadwerkelijk gebruiken.'

'Ik denk dat het bij de veenweidegebieden het belangrijk is die nat te houden, want dat zorgt voor minder veeteelt en minder stikstofuitstoot. Goede combinatie. We moeten zorgen voor bewustzijn over de omgang met water. De stickers *Wees wijs met water* van vroeger, zie je nergens meer, terwijl het in sommige landen het verplicht is om zelf water op te vangen. Dat kunnen wij ook.'

'Ik vind dat boeren slecht behandeld zijn door politiek en banken. Ze worden heen en weer geschud tussen Europees beleid, en uitzonderingen en gedoogbeleid. Ze hebben investeringen gedaan die niets meer waard zijn. Je moet niet terug naar 'Ga maar je gang', maar je ziet dat dit gedogen een extra probleem heeft gegeven waar we iets mee moeten. De banken hebben hier ook verantwoordelijkheid voor.'

3. Nu actie nemen op schone lucht, water en bodem vs. Vertrouwen op toekomstige technologie

Schone lucht, grond en water zijn belangrijk voor onze gezondheid en ons dagelijks leven. We kunnen hier nu actie voor ondernemen of vertrouwen op nieuwe technieken in de toekomst. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er nu strengere regels komen voor bedrijven en landbouw en we meer belasting betalen. Daarmee houden we schoon drinkwater, een schone lucht en bodem. Voor onszelf én toekomstige generaties.*

Keuze B: *We erop vertrouwen dat toekomstige technologie en innovaties deze problemen slimmer en goedkoper oplossen. Ook als dat betekent dat het langer duurt voordat de lucht, grond en het water schoner worden.*

'Tata Steel is een aansprekend voorbeeld, maar hier in de buurt heb je ook een chemische fabriek en plannen om daar in de buurt te gaan bouwen, deels binnen de geurcirkel. Ervaring leert dat er dan na een paar jaar protesten komen tegen het bedrijf, terwijl er bewust daar gebouwd is.'

'In de buurt van Hoorn heb je veel bollenbedrijven die veel gifstoffen gebruiken. Ze kunnen duurzamer werken, maar dat doen ze niet. Ze hebben tijd zat gehad om hun bedrijfsvoering aan te passen, maar ze kunnen zo meer geld verdienen en mogen dat spul ook gewoon gebruiken. Ik geloof dus niet dat bedrijven het zelf oplossen.'

'Je moet kijken naar welk soort activiteit een bedrijf heeft. Je kunt daar niet generiek een belastingmaatregel tegen nemen: niet elk bedrijf is even belastend. Je moet met een regionale kansenkaart kijken wat wel en niet in specifieke gebieden kan.'

'Ik heb het gevoel dat de rekening naar de burger wordt geschoven. We zijn afhankelijk van grote bedrijven, maar hebben zelf weinig invloed.'

'Als het gaat om of we nu gaan betalen of vertrouwen in de toekomst, denk ik dat dat laatste een naïeve keuze is. Wat mij betreft kan de provincie daar een sturende rol in nemen en zich meer op actie nu richten. Als er ontwikkelingen komen, is dat mooi meegenomen maar daar gaan we de problemen van nu niet mee oplossen.'

'In deze stelling zet je bedrijven onder druk door belastingen te verhogen. Je kunt ze ook belonen door ze, als ze innoveren, minder belasting te laten betalen. Geen enkel bedrijf doet iets uit eigen beweging.'

'De meeste innovatie komt van universiteiten op kosten van de staat. Je moet zorgen dat je daar de patenten van houdt. Nu gaan bedrijven ermee vandoor.'

'Ik hoor niets, ik zie niks en wacht wel op de toekomst. Dat kan niet. Zink is een groot probleem, maar blijkt voor een groot deel uit huishoudens te komen en niet per se van bedrijven. Hetzelfde geldt voor PFAS. De vraag is: aan welke knoppen kun je draaien? Zink komt van lantaarpalen, daken, hekwerken. Je kunt kaders stellen, maar gemeenten en bedrijven zeggen: ik wil wel, maar wat is het alternatief? Plastic? Geeft dat geen andere problematische afvalstoffen?'

'Als ondernemer denk ik: wat krijg ik nu weer voor mijn kiezen. Maak onderscheid tussen vervuilende bedrijven en niet vervuilende bedrijven. Regelgeving en beleid zorgen dat bedrijvigheid en innovatie naar het buitenland verplaatsen. We moeten zorgen dat we niet achter gaan lopen. Gezonde leefomgeving is wat mij betreft het belangrijkste wat er is. We moeten inzetten op innovatie, daar zijn we heel goed in in NL en daar moeten we op blijven inzetten en stimuleren vanuit de overheid. Innovatie moet landelijk eigen worden en niet bedrijfseigen.'

'We gaan er economisch en qua milieu niet op vooruit als bedrijven verhuizen naar landen waar regels en beleid minder streng zijn.'

'Hoe leven we met elkaar en wat is belangrijk? Heel oud worden? Moet iedereen een auto hebben? Hoe leef je kwalitatief goed samen? Dat moet je meenemen in besluitvorming.'

'Het valt me op dat het gaat over kosten als een bedrijf weggaat, maar we vergeten de maatschappelijke kosten als een bedrijf blijft. Geestelijke gezondheidszorg en slaapmedicatie rondom Schiphol bijvoorbeeld. Dat bredere verhaal moet duidelijk geschetst worden. Ik vind het oneerlijk om woningen te bouwen naast overlastgevende industrie en dan na twee jaar te klagen over die overlast. Maar je kunt je ook afvragen hoe houdbaar bepaalde industrie is. We gebruiken ook geen asbest meer bijvoorbeeld. De provincie mag harder zijn op kaders voor ruimtegebruik. Nieuwe woningen niet toestaan onder aanvliegroute Schiphol bijvoorbeeld. Wij willen het maximale van alles, maar we moeten keuzes maken.'

Slotopmerkingen: Als je één ding mag noemen dat de provincie sowieso moet meenemen in de Omgevingsvisie van 2050, wat zou dat dan zijn?

'Ik hoop dat we duidelijke keuzes hebben gemaakt en ergens naartoe zijn gegaan. Maakt me niet eens uit welke keuze, maar als maar een koers gekozen wordt.'

'Koesteren van wat er is. Behouden van ruimte rondom steden en dorpen en inzetten op bouwen in bestaande bebouwing, en op de voorzieningen en saamhorigheid daar.'

'Balans in natuur en landbouw. Hoeveel moeten we exporteren?'

'Inzetten op natuur en dat goede natuur laten zijn. Meer communities die gezamenlijke verantwoordelijkheid nemen voor de omgeving.'

'Meer landbouw voor eigen land en minder export.'

'Minder veeteelt en die grond voor wateropslag of nieuwe natuur inzetten. Schonere lucht.'

'Duidelijke keuzes maken, voor ondernemers en economie is dat belangrijk. Karakter van Noord-Holland behouden.'

'Mooie plek met veel groen, waar wij allen met onze kinderen kunnen wonen. Steden niet helemaal voorbouwen, want het is al zo druk.'

'Omgevingsvisie waarin iedereen over eigen schaduw heen kan stappen. Niet beschermen wat je zelf hebt, maar kiezen voor de toekomst. Ik ben nieuwsgierig hoe de autonomie van gemeenten zich verhoudt tot stippen op de horizon van de provincie. Aandacht voor omgang afvalwater is net zo belangrijk als grondwater.'

'Als ik naar het noorden van Noord-Holland kijk, dan hoop ik dat we wat aan OV gaan doen. Waarom wonen er daar zo weinig mensen? Omdat er geen treinen komen. Ik hoop dat we durven nadenken over anders bouwen. Niet iedereen hoeft zijn eigen schuur bijvoorbeeld, je kunt veel meer delen.'

'Ik zie betere ov-verbindingen en een efficiëntere inrichting van Noord-Holland, met behoud van karakteristiek en gericht op innovatief blijven.'

'Ruimte is een belangrijke verantwoordelijkheid provincie en een belangrijk aspect daarvan is kwaliteit. Daar mogen we als provincie duidelijker grenzen aangeven.'

De Keuzetafel van Hoorn

Donderdag 13 november, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op donderdag 13 november kwamen we met een groep van 14 betrokken bewoners samen in buurthuis de Zaagtand in Hoorn. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie Hoorn 13 november:

1. *Broeikasgas-uitstoot verminderen met natte veenweiden vs. Landbouw en landschap houden zoals het is.*
2. *Historisch landschap behouden vs. Ruimte maken voor energie- en klimaatmaatregelen.*
3. *Alleen op droge en veilige plekken bouwen vs. Hogere kosten voor ook bouwen in natte gebieden.*

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Algemeen

'De provincie bevindt zich in het centrum van het bepalen hoe Noord-Holland er in de toekomst zou moeten uitzien, te weten tussen gemeenten en het rijk. Als provincie zou ik gebruikmaken van experttafels waarin een aantal mensen van een bepaalde discipline vertegenwoordigd zijn. Zoals agrariërs, medewerkers van het waterschap, bureau MOB. Zo kan er een afgewogen besluit worden genomen voor een toekomstplan voor Noord-Holland.'

'Ik vond de keuzewijzer erg suggestief en sturend. Zonder achtergrond kun je hem niet invullen. Wij hebben net gehoord dat er een hoogspanningstracé bij Hensbroek wordt aangelegd, dat dwars over ons land loopt. Dat wordt over ons heen besloten door de provincie en het Rijk. De gemeente en bewoners kunnen daar weinig aan doen. Ik vind het schandalig hoe de communicatie van de provincie met inwoners over plannen is geweest. Dat moet echt beter. Het gaat over onze toekomst. Ons hele dorp gaat eraan terwijl Hensbroek helemaal niet wordt betrokken bij plannen. Het voelt alsof over de hoofden heen wordt besloten.'

Dilemma 1: Broeikasgas-uitstoot verminderen met natte veenweiden vs. Landbouw en landschap houden zoals het is.

In de veenweidegebieden in Noord-Holland grazen veel koeien. Daarvoor wordt het waterniveau laag gehouden. Hierdoor komt er zuurstof bij het veen, waardoor er broeikasgassen vrijkomen. Ook daalt de bodem, wat zorgt voor schade. Als we veenweiden natter maken, komen er minder broeikasgassen vrij en stopt de daling van de bodem. Dit betekent wel dat het landschap verandert. Ook moeten boeren hun bedrijf aanpassen. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We de broeikasgassen verminderen en bodemdaling stoppen door veenweiden natter te maken. Ook als dit betekent dat er minder koeien kunnen grazen en boeren hun bedrijf moeten aanpassen. Het landschap verandert naar meer moeras en bos.*

Keuze B: *Het open landschap blijft zoals het is en boeren kunnen hun koeien laten grazen. Ook als dat betekent dat er meer broeikasgassen vrijkomen en de kosten stijgen voor herstel van schade door verzakking.*

‘Het is belangrijk om te weten hoe de boeren worden gecompenseerd.’

‘Hoe definiëren we de productie van een boer? Is dat intensieve productie of kan natuurontwikkeling ook productie worden gezien? Vanuit toekomstgerichtheid zou ik kiezen voor het verhogen van het waterpeil, dat is goed voor het klimaat en de diversiteit. Zuivel en vlees nemen ontzettend veel ruimte in, dat kunnen we ons niet meer permitteren. We moeten in ogenschouw houden dat er andere verdienmodellen moeten komen.’

‘Kies voor hoger water om duurzamer te gaan produceren. Door intensieve akkerbouw en veeteelt is er veel vervuiling. Als het zo doorgaat vervuilen we onszelf. Melkkoeien kun je niet houden bij een hoge waterstand maar bepaalde soorten vleeskoeien wel. Je moet keuzes maken, want je kunt niet meer alles doen in Nederland.’

‘Ik ben opgegroeid in veenweidegebied en ik weet dat het probleem niet alleen inklinking is, maar ook oxidatie. Zolang er sprake van veenafbraak is, gaat het niet lukken om grondwaterkwaliteit voldoende te krijgen. Je vervuult inderdaad jezelf. Je kunt drinkwater niet meer schoon krijgen. Natuurinclusieve landbouw zou win-win zijn voor dat gebied.’

‘In Duitsland mag veel meer qua uitstoot, dat vind ik vreemd. Ik hoor van boeren: we willen wel, maar er komen steeds weer andere regels en besluiten. Mensen wonen vaak al generaties op een bedrijf. Ik begrijp de problemen, maar we moeten het samen oplossen en ik mis die mentaliteit op overheidsniveau. Er moet met de boeren gepraat worden en dat gebeurt niet. De veranderlijkheid van de overheid op dit onderwerp zorgt voor onrust en wantrouwen. We moeten samen werken aan oplossingen waarmee zowel de boer als wij verder kunnen.’

‘Het woord boer klinkt lief, maar in mijn omgeving is de betekenis wel veranderd. Het zijn agro-industriële geworden. Vroeger had ik 20 verschillende soorten boeren om me heen, nu zijn er nog twee bloemkoolboeren met bedrijven van 400 ha en 600 ha. In Noord-Holland wordt het waterpeil laag gehouden, omdat de agro-industriële anders wegzakken met hun gigantische trekkers. Het waterpeil in de sloot bij mijn terrein is tegenwoordig 1 meter lager. Stolpen zijn niet goed gefundeerd en door de lage waterstand van heel Noord-Holland zakken overal slopen in. De hele leefomgeving van de niet-boer wordt verpest. Het peil mag van mij dus wel wat hoger.’

‘Je kunt het waterpeil niet oneindig laag houden. Dat is in de afgelopen eeuwen gebleken en daarom zijn ze er op een gegeven moment mee gestopt. In de 20e eeuw zijn ze opeens weer begonnen om het peil te verlagen, alsof ze kennis van al die eeuwen ervoor zijn vergeten.’

‘De weidevogels zijn niet genoemd. Als veengebieden vol komen te staan met wilgen, houdt het op met weidevogels. Het peil mag hoger, maar het moet wel grasland blijven.’

‘Broeikasgassen vind ik onzin, maar inklinking niet. Dus daarom mag van mij het peil wel wat hoger.’

‘Depositiewaarden moet je Europees bepalen.’

‘Ik heb er moeite mee dat wetenschappelijk onderzoek over broeikasgassen en klimaatverandering in twijfel wordt getrokken.’

‘CO₂ en stikstof spelen mee, maar methaan is nog schadelijker en vergeet in het algemeen de waterkwaliteit niet. Dat alles moet je in samenhang nemen. Ik zou het grondwaterpeil wel wat hoger leggen.’

Dilemma 2: Historisch landschap behouden vs. Ruimte maken voor energie- en klimaatmaatregelen

Delen van Noord-Holland zijn beschermd vanwege waardevolle historische landschappen. Bijvoorbeeld de Beemster en de Hollandse Waterlinies. Deze gebieden zijn belangrijk voor het ervaren van en het leven in de provincie. Tegelijkertijd vraagt de overgang naar nieuwe energie en maatregelen voor het klimaat om ruimte. Dit is nodig om in de toekomst voldoende energie beschikbaar te hebben en de provincie te beschermen tegen droogte en overstromingen. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Onze herkenbare en historische landschappen worden beschermd. Ook als er dan minder ruimte is voor het opwekken van energie, het plaatsen van hoogspanningsmasten of maatregelen voor het klimaat.*

Keuze B: *Er in de toekomst genoeg energie beschikbaar is en we goed beschermd zijn. Ook als dat betekent dat het landschap zoals ik het ken, verandert en historische landschappen er anders uit gaan zien.*

‘Ander groen, dat is een ding. We willen het landschap behouden maar we willen allemaal ook meer consumeren. We willen een tv, een auto, een smartphone, noem maar op. De stroom die daarvoor nodig is, moeten we wel ergens vandaan halen. Enerzijds willen we beschermen wat mooi is en waar mensen zich in herkennen zodat het voelt als van onszelf. Tegelijkertijd willen we over naar groene stroom en dat betekent windmolens.’

‘Windmolens kunnen ook buiten het landschap geplaatst worden. Het kan ook op zee. Daar ben ik voor.’

‘Voor huishoudens neemt de energiebehoefte juist af door verduurzaming van huizen. De groei komt vooral van bedrijven, datacenters, ai en vervoer. Mensen willen in een grote auto rijden, maar je kan ook in een kleine auto rijden. We willen steeds meer en groter, daar moeten we keuzes maken: bepaalde dingen kunnen niet meer of moeten anders. Veel meer lokaal energie opwekken voor de lokale gemeenschap. Meer op daken en niet in landschap. Hier in Hoorn liep de boel laatst onder water en daar moeten we wat mee. Ons weiland wordt niet intensief bewerkt en neemt veel water op, terwijl daar waar grote trekkers rijden ze niks opnemen.’

‘Wat bedoelen we met historisch landschap? Heeft het er altijd zo uitgezien, met zoveel gras? Nee, we hebben een waddenlandschap, veengebieden, bossen etc. Het is heel divers geweest. De manier waarop we erover praten en vragen stellen, kleuren een beeld. We zijn geneigd om tradities en cultureel erfgoed belangrijk te vinden, maar waar hebben we het dan over? Dat heeft invloed op hoe je ernaar kijkt.’

‘Ik vind die windmolens verschrikkelijk, zowel op land als op zee. Vroeger ging ik altijd met mijn vader aan kust kijken naar de zee, prachtig. Nu zie ik alleen maar molens. In Hoorn liggen veel daken leeg op industrieterreinen. De fietsenstalling in Hoorn: gooi daar zonnepanelen op. De salderingsregeling is afgeschaft en dat vind ik schandalig. Het gaat Hollanders uiteindelijk toch om geld, dus die regeling is belangrijk. Kijk naar alternatieven, in plaats van het landschap kapotmaken met windmolens en panelen. Kan ik zelf niet op kleine schaal energie opwekken bijvoorbeeld?’

‘Ik kom uit het oosten en voor mij is dit het meest troosteloze landschap wat ik kan bedenken. Wandelen in een bos kan alleen bij Den Helder of bij de duinen. Ik zou wel wat meer bos in de buurt willen.’

‘Ik vind het landschap hier juist zo uniek. Daar komen mensen van over de hele wereld naar kijken.’

‘Focus ligt op de aanbodkant (molens en panelen). Ik ben getraind om uit te zoomen. Ik kan zeggen aan de aanbodkant hoeven we niet meer zoveel aandacht te besteden. Die groei is gestart en gaat door. We moeten de vraag aanpassen: rijden en verwarmen van huizen. Voor het klimaat maakt het niet uit waar die panelen en molens staan. Er heerst nog steeds het idee dat we het hier binnenlands moeten opwekken, maar we zijn geen eiland in de Stille Oceaan. We liggen in het middelpunt en zijn elektrisch verbonden met de burens. Kan stroom verplaatsen van waar het is, naar waar het gevraagd is. Vol is vol geldt niet voor mensen, maar wat molens betreft wel. Wind op land is dom, want je wekt minder op dan op zee. Zonneweiden zijn op deze breedtegraad met seizoenswisselingen niet efficiënt. Die kun je beter in de Sahara neerleggen. Goed om bestaande tracés te verzwaren in plaats van nieuwe tracés aan te leggen. Zowel voor snelwegen als energienetwerken. Je krijgt dan wel meer overlast, maar op een plek in plaats van

op nieuwe plaatsen. In China hebben ze een masterplan voor zonnepanelen op de maan en dat dan met een laserstraal terugbeamen. Dat is onzin natuurlijk. Om de hele wereld van stroom te voorzien heb je gebied ter grootte van Algerije nodig.'

'Het is een investering in de toekomst. Masten hangen we in de lucht, maar er zijn ondergrondse technologieën. Er is niet goed genoeg gekeken naar mogelijkheden. Het geld en de winst zijn leidend. Kijk meer buiten de kaders en wat mogelijk is ondergronds. Ik denk ook dat er beter gekeken moet worden naar energie halen uit andere landen.'

'Stroomnet wat we nu hebben van groot naar klein is een verouderd systeem. Als je je richt op hoogspanningskabels, ga je nog steeds uit van het oude systeem. Terwijl we steeds meer energie lokaal opwekken en daarvoor moet lokale energienetwerk verzaagd worden.'

'Er is ook nog een simpele oplossing: kernenergie. In Wit-Rusland bijvoorbeeld is een kerncentrale gebouwd en daar heb je spotgoedkope energie. Kost nauwelijks ruimte en er komt hier CO2 bij vrij. In andere landen doen ze het ook en wij moeten daarmee concurreren. Hier betaal je je blauw aan groene energie.'

'Kerncentrales bouwen kost enorm veel geld, dus dat moet terugverdiend worden'.

'Als ik om me heen kijk zie ik grootschalige tulpenindustrie en dat mag van mij per direct verdwijnen voor waterberging.'

'In het tweede deel van de stelling zit een splitsing waar ik een 'ja maar' zou willen zetten. Ik wil hem daarom niet invullen.'

'Ik vind dat deze stelling niet gebruikt mag worden.'

Dilemma 3: Alleen op droge en veilige plekken bouwen vs. Hogere kosten voor ook bouwen in natte gebieden

De woningnood is hoog. Sommige gebieden zijn minder geschikt om te bouwen. Hier is de kans groot op wateroverlast. Als we in die gebieden gaan bouwen, zijn extra maatregelen nodig. We kunnen er ook voor kiezen om woningen alleen te bouwen op droge plekken. Van die plekken zijn er niet zoveel. Er kunnen dan op minder plekken huizen gebouwd worden. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We alleen bouwen op droge plekken. Ook als dat betekent dat er minder woningen gebouwd kunnen worden.*

Keuze B: *We ook bouwen in kwetsbare gebieden, zodat er meer woningen bijkomen. We moeten dan wel meer betalen om schade door water te voorkomen.*

'Wat is veilig? Over 100 jaar is het met uitzondering van een paar hoger gelegen plekken in Noord-Holland nergens meer veilig.'

'Ik vind dat je moet kijken naar de omgeving. Hoorn klotst tegen de gemeentegrenzen aan. Bouw waar al bebouwing en voorzieningen zijn, zodat je het mooie landschap zoveel mogelijk ontlast. Wel altijd in overleg met de bevolking.'

'Wat bied je mensen aan perspectief van hoe lang ze er kunnen wonen? Is het 80 jaar? We kunnen het hier volbouwen en misschien nog 80-100 jaar wonen, maar daarna moeten mensen verhuizen. Dus bouw huizen die verplaatst kunnen worden. Of bouw huizen waar woonkamers en slaapkamers niet op de begane grond zijn.'

'Je moet ook hogere dijken bouwen. Voorlopig kunnen we met techniek veel oplossen.'

'Eberhart van der Laan zei al: 'Ik ga geen bedrijven meer naar Amsterdam halen.' Het evenwicht tussen wonen en werken is zoek. Dat speelt op alle schalen. We moeten proberen terug in evenwicht te komen. Eigenlijk vind ik het van de zotte, waanzin, dat we de beste landbouwgrond ter wereld volplempen met woonwijken en datadozen. Als de dijken breken, zijn we alles kwijt. Investeer niet meer onder de zeespiegel. Alles wat niet met de haven of landbouw te maken heeft aan bedrijvigheid, moet naar boven NAP-gebieden in het oosten van Nederland. Bedrijventerreinen die vrijkomen, kun je voor woningen gebruiken.'

'Ik vraag me wel af of dit in Noord-Holland de meest vruchtbare grond is. Waarom zit er dan gras op? Hier worden vooral voedermaïs en kolen verbouwd.'

'Hoeveel moet er bijgebouwd worden? Moeten we bijbouwen of kunnen we slimmer omgaan met bestaande woonruimte? In Amsterdam is er veel ruimte beschikbaar, maar dat wordt gediskwalificeerd omdat er geen parkeerplaatsen zijn. En, in hoeverre moeten we toestaan dat mensen meerdere huizen mogen bezitten?'

'Het aantal vierkante meters per inwoner in Nederland schijnt erg hoog te liggen. Ik vraag me af of je nou echt zoveel bijgebouwd moet worden.'

'Mijn kinderen willen ook een huis. In Duitsland hebben ze veel minder problemen. In Nederland is het bijna onmogelijk om goedkeuring te krijgen om een woonwijk aan te leggen.'

'Ik hoor steeds dat er vraag is naar woningen. Volgens mij gaat het vooral om betaalbare woningen.'

'In Hoorn speelt dit heel erg. Het type gezinnen is veranderd, maar doorstroming is ook een probleem. Ouderen die in een groot thuis wonen, kunnen niet weg omdat ze dan veel meer huur gaan betalen voor minder m². Je moet anders bouwen.'

'Mijn moeder is 86 en woont in een veel te groot huis, maar kan nergens heen. Kan alleen huren van een particulier met dure huur. Er is niks betaalbaars te koop. Soms moet je de lucht in.'

'Woningbouw is aan markt overgelaten, waardoor niet gebouwd wordt voor wat nodig is, maar waar veel geld aan verdiend kan worden. Er wordt te weinig sociale huur gebouwd en veel te groot. Niemand met een normaal lerarensalaris bijvoorbeeld, kan dat betalen. Er wordt alleen gebouwd voor kapitaalkrachtige mensen. De overheid moet dat meer naar zich toe trekken. Dat kan de provincie niet, dat weet ik, maar dat moet wel. En de hypotheekrenteaftrek moet ook afgebouwd worden.'

'In Hoorn heb je wel wel de verplichting om bepaalde verhouding aan te houden bij nieuwbouw. Je hoort ook dat als ze dan gaan bouwen, daar toch aan getornd wordt, omdat de projectontwikkelaar toch wil verdienen.'

'Hoe hoger je bouwt, hoe duurder het wordt. Je hebt die dure appartementen ook nodig om het betaalbaar te houden.'

'Wat niet genoemd is: de inspraakrondes. Die vertragen het bouwproces ook enorm. Je zou wel aan bepaalde knoppen kunnen draaien om daar iets in te doen.'

'Ik heb niet gestemd omdat ik het niet de juiste keuze vind. Ik vond de discussie veel rijker dan wat ik hier kan aangeven.'

Slotopmerkingen: Als je één ding mag noemen dat de provincie sowieso moet meenemen in de Omgevingsvisie van 2050, wat zou dat dan zijn?

'Binnenstedelijk bouwen, alles maar opproppen. Dan hebben de mensen het minder goed voor de koeien. Ik ben bang dat we het een beetje aan het omdraaien zijn.'

'De meeste mensen willen een betaalbare woning, vrijstaand met een ruimte erbij en dat kan gewoon in Noord-Holland. Kijk naar Duitsland daar woont ook iedereen in een vrijstaand huis.'

'Laten we hier beginnen om de leegstand aan te pakken, boven winkelpanden etc. Want bouwen houdt een keer op.'

'Creativiteit in de breedste zin van het woord is nodig op alle thema's. Niet zwart-wit, maar in hele palet op alle niveaus. Ik hoop dat we met zijn allen willen blijven denken.'

'Zuiver water met veel leven en een vitale natuur zijn het allerbelangrijkste.'

'In 2050 zou ik graag zien dat Noord-Holland veel meer duurzame landbouw heeft. We moeten kritisch kijken naar industrie, kritisch kijken naar bestaande bebouwing voor woningen. Datacenters zijn er nu wel genoeg.'

'Ik hoop voor de toekomst op veel meer diversiteit van leven in de natuur zonder alle gif van kapitaalintensieve industrieën en landbouw.'

'Noord-Holland in 2050 heeft hopelijk integrale problemen in samenhang opgelost. Grondgebonden veeteelt, geen sierteelt meer met landbouwgif. We hoeven niet te stoppen met vlees eten, maar stop met export en met de sierteelt. Stop met alles wat niet bijdraagt aan onze voedselzekerheid, want wij zitten uiteindelijk opgezadeld met het gif.'

'Provincie heeft in de toekomst hopelijk een veel actievere grondpolitiek en koopt meer grond. Nu wordt alles aan projectontwikkelaars overgelaten. De grondbank van vroeger is verdwenen, daar kan de provincie

veel meer zelf doen.'

'Hoorde laatst een architect over Rotterdam, dat daar net zoveel ontroerend goed leeg staat als dat er vraag naar woningen is. Natuur en gifvrije landbouw zie ik het liefst. Grond blijven benutten op een duurzame manier.'

'Gezond wonen en leven, klein en duurzaam boeren. Vroeger waren er plannen om Schiphol weg te halen. Dat geeft veel ruimte en dat vind ik een mooi alternatief. Zelfde geldt voor industrie, als die niets bijdragen aan ons leefklimaat direct sluiten.'

'Bouw in zee. In Rotterdam kan het. Ik ben gek op de Noord-Hollandse natuur en op hoe we er nu uitzien. Vind dat mensen zelf moeten kijken wat ze thuis kunnen doen. Sta open voor nieuwe technieken, die zijn er. Kijk naar wat wel kan en beweeg mee met de vraag. Nu wonen er veel alleenstaande mensen en bouwen we nog steeds eengezinswoningen. Bouw waar al gebouwd is. Ik vind dat de provincie mensen meer moeten betrekken bij besluiten en meer aan participatie moet doen.'

'Ik kan niet tot 2050 denken, ik denk alleen aan maandag als er wordt gestemd over het groene hoogspanningstracé. Wij voeren actie. Ik wil de provincie ook vragen om er nog eens heel goed over na te denken. We willen niet nog meer masten en molens in ons mooie landschap.'

'Noord-Hollanders moeten niet alleen maar denken aan meer meer meer. Het kan ook kleiner. Mensen moeten naar zichzelf kijken: wat kan ik doen en laten?'

'Ik heb zelf een huis, ik woon erg groot en ik mag niet verhuren van de bank omdat huurders dan rechten krijgen. Bij huizen gaat het in de discussie vooral om eigendom, maar je moet ook kijken naar huren en hoe je daar iets mee kunt.'

De Keuzetafel van Kaj Munk College Hoofddorp

Woensdag 19 november, 15.30 - 16.15 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op woensdag 19 november kwamen we met een klas van 5 vwo-leerlingen van middelbare school Kaj Munk College bijeen om het te hebben over de keuzes van Noord-Holland. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over het dilemma uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzessessie Hoofddorp 19 november:

1. *Woningbouw in de open ruimte vs. bouwen in steden en dorpen*

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: woningbouw in de open ruimte vs. bouwen in steden en dorpen

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden.

Keuze A: *Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.*

Keuze B: *Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.*

'Ik zou meer bouwen in de binnenstad. Geld is altijd een probleem. Bouwen in de stad kost minder geld. Als je landbouw weghaalt krijg je ook minder geld. Dat is slecht voor de economie. Dus we kunnen beter bouwen bij de steden.'

'Ik zou meer voor B kiezen. Het is belangrijk om landbouwgrond te houden. Het is een groot deel van ons inkomen. Ik vind extra drukte die dan ontstaat bij sociale voorzieningen niet erg.'

'Zelf ga ik ook voor B. Het wordt drukker maar landbouw kan behouden blijven.'

'Het is lastig om een duidelijke keuze te maken. Kunnen we overall wel meer bouwen in de steden? De steden verschillen door heel Noord-Holland heel erg. Ik kan nu niet goed inzien of je in andere steden wel kunt bouwen of dat dat slechte gevolgen heeft. Ik zou pleiten om per gebied te kijken wat er nodig is en of het kan.'

'Wanneer er al een stad is en er is ruimte, dan zou ik pleiten om daar te bouwen. Bouwen totdat het niet meer kan. Daarna kun je kijken of je landbouwgrond moet gebruiken. Het is efficiënter om alles dicht bij elkaar te houden. Maar wanneer het crisis is, moet je wel kunnen anticiperen op een andere invulling. Je moet wel weten of het in de toekomst een probleem gaat worden en daarom goed vooruit te kijken.'

'Van mij mag je wel meer buiten de steden bouwen. Je hebt zoveel grond rondom. Daar gebeurt vrij weinig. Je kan daar veel meer winst uit halen als je daar woningen plaatst. Je hebt al zoveel landbouw in Noord-

Holland. Hier in Hoofddorp kan het echt wel wat minder. Op een klein stukje land kan je meer woningen realiseren voor meer mensen dan in de stad.'

'Ik ben het eens met mijn voorganger. In Noord-Holland moeten we vooral huizen bouwen op landbouwgrond en goed overzichtelijk houden hoe druk het overal is.'

'Landbouw moet niet verdwijnen voor huizen, want het is belangrijk voor de economie.'

'Het zou niet erg zijn als we landbouwgrond opofferen, alleen weet ik niet of mensen bereid zijn om een compromis te maken. Misschien kunnen ze ergens anders werken of landbouwgrond krijgen. Ik twijfel of mensen die keuze zouden maken. En zijn mensen wel bereid om op landbouwgrond te gaan wonen?'

'Ik ben bereid om in een nieuwe woonwijk op voormalige landbouwgrond te gaan wonen'

Twaalf vingers gingen omhoog voor mensen die in een nieuwe stad zouden gaan wonen.

'In mijn eigen wijk zijn er ook vrij weinig voorzieningen, dus voor mij verandert er weinig.'

'Ik denk toch dat een dorp een sfeer heeft, en een nieuwe stad heeft dat niet. Je hebt dan geen band met de mensen die er gaan wonen. Als het direct aan het dorp gebouwd wordt, dan zou ik het wel overwegen. Een straat of wijk erbij.'

'Ik zou pleiten voor in de steden bouwen, zodat je geen lange reistijd hebt naar dingen die belangrijk zijn. Je hebt veel minder sfeer als je dat meer gaat verplaatsen richting buitenwijken.'

'Ik zou eerst meer in de stad bouwen, maar het moet niet te druk worden. Ik vind het nu prima. Maar als je blijft bouwen, wordt het veel te vol.'

'Omhoog bouwen zou wel handig zijn. Er zijn tegenwoordig veel kleine huishoudens. In de open ruimte bouwen ligt eraan hoe ver het is. 10 minuten is prima, maar een half uur reizen vind ik wel te ver.'

'Je kan wel heel veel bouwen op landbouw. Ik bevind mij in het midden van het dilemma.'

'Ik vind hoogbouw niet zo mooi. Maar als je er woont, heb je wel een mooi uitzicht. Alleen als je veel flats bij elkaar hebt, dan is het wel lelijk. Een half uur hier vandaan is voor mij prima. Lekker rustig.'

'Meer bouwen in steden en dorpen en dichtbij winkelcentra en sport. Wanneer je in de open ruimte gaat bouwen, moeten alle mensen uit deze wijken reizen om naar de voorzieningen toe te gaan. Je krijgt dan ook meer uitstoot als je steeds heen en weer moet reizen.'

'Bij mij verschilt het echt. Bijbouwen is niet slecht en er mag wel wat landbouw opgeofferd worden. Nederland mag wel meer onafhankelijk worden van import. In steden bouwen is wel prima. Ik houd wel van de drukte. Zo houd je het stadsgevoel.'

'Het is nu vrij druk op plekken. Ik zou willen bouwen waar het kan. Een reistijd van 10 minuten is echt niet erg. Als je gaat uitbreiden, wil je wel dat supermarkten en basisvoorzieningen dichtbij zijn.'

De Keuzetafel van Noord-Holland - online

Woensdag 19 november, 19.00 - 20.30 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de

bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op woensdag 19 november kwamen we met een groep van 5 betrokken bewoners samen in buurthuis de Zaagtand in Hoorn. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuze sessie online 19 november:

1. Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen
2. Provincie stuurt met regels vs. Vrijheid voor bedrijven
3. Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.*

Keuze B: *Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.*

'Ik ben voor zoveel mogelijk bouwen binnen bestaande steden en dorpen. Daar waar het kan de hoogte in. Ik woon bij Anna Paulowna en het valt mij op dat er in de dorpen niet de hoogte in gegaan lijkt te mogen worden. Ik zie niks vanaf de boerderij en volgens mij kan dat best. De oplossing is daar te vinden. Grond is schaars en duur. Als we voor mijn bedrijf een loods bouwen, wil ik zoveel mogelijk product op een m² kwijt kunnen. Mensen zijn geen product, maar ik denk wel dat er mogelijkheden zijn.'

'Ik ga toch meer de andere kant op. Er mag meer landbouwgrond opgeofferd en anders ingericht worden. Ik ben fan van het Urgenda verhaal 'Land in zicht'. Dat is goed doorgerekend en vind ik een mooie toekomstvisie. Ik ben niet per se voor de hoogte in. Vanuit mijn achtergrond ben ik voorstander van woongemeenschappen in combinatie met zorginstellingen. Met het oog op de tekorten in de zorg, denk ik dat we in de toekomst meer op elkaar aangewezen zijn. Ik werk in de zorg.'

'Ik woon in Aalsmeer, naast Schiphol, er is veel bedrijvigheid. Je ziet dat het nu begint te knellen. De laatste stukjes grond waar kassen stonden worden nu vol huizen gezet. We hebben veel bedrijven en Schiphol in de buurt en je ziet veel klachten ontstaan over verkeer en verkeersveiligheid. Verkeersstroken van vijftig jaar geleden zijn niet gemaakt voor het vele verkeer van nu. Aalsmeer is bedrijventerrein met daartussen wat woonwijken. Daar is planologisch wat misgegaan. Als ik tien minuten fiets, zit je midden in het prachtige groen van het Groene Hart. Er zijn veel knelpunten qua drukte, terwijl elke gemeente het zelf probeert op te lossen. Ik denk dat er meer sturing mag zijn vanuit de provincie op dit punt. Je moet kijken naar het karakter van de locatie, als je bepaalt wat je bouwt. In Hoofddorp bouwen ze hoge torens bij het treinstation, dat past daar prima. In Aalsmeer verpest je daarmee het dorpskarakter en moet je dat niet doen. Een paar akkers opofferen kan, maar beperkt.'

'Iemand die ik ken, heeft in de buurt een kerk opgekocht. Daar zijn huizen in en om gebouwd voor ouderen. Ze hebben een gemeenschappelijke ruimte, kopen gezamenlijke zorg in en hebben allemaal een leuke woning.'

'In oude dorpen zou ik niet hoger bouwen dan twee hoog met kap. Bestaande gebouwen omzetten heeft mijn voorkeur. Hoogbouw alleen in centrumgemeenten.'

'Wat ik niet snap. We kiezen voor duurzame energie en dat betekent ook veel windmolens in het landelijk landschap. Die zijn hartstikke hoog. Dus wat is dan het probleem met hoogbouw? Wel kan dat veel groener ingericht. Veel oude flats zijn grijs, maar in de nieuwe hoogbouw kun je ook natuur aanbrengen. Ik zat in een coöperatie. We hadden ongebruikte loodsen en die hebben we verkocht. Ik ken de man die ze gekocht heeft. Hij denkt dat hij wel drie jaar bezig is, voordat hij kan beginnen met bouwen. Waarom duurt dat zo lang? Ik ben ook ondernemer, dus ik weet dat je stappen wilt maken. Help dat bedrijf aan een vergunning: het dorp wil ook dat de loodsen verdwijnen. Het ziet er niet uit nu. Hetzelfde geldt voor een vervallen kroeg in Wieringerwaard. Een aannemer met plannen krijgt geen toestemming. Willen we nu bouwen of niet?'

Dilemma 2: Provincie stuurt met regels vs. Vrijheid voor bedrijven

De provincie kan bepalen hoe bedrijven, boeren en bouwers binnen bepaalde regels hun bedrijf kunnen ontwikkelen. Dit zorgt voor snellere verbetering van de lucht, bodem en waterkwaliteit. Als de provincie minder stuurt, hebben ondernemers meer vrijheid en zijn de kosten lager. Maar veranderingen naar duurzaamheid gaan mogelijk langzamer. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *De provincie inzet op strengere eisen en subsidies om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren. Ook als dit betekent dat ondernemers minder vrijheid hebben en sommige projecten duurder of trager worden.*

Keuze B: *Bedrijven meer vrijheid krijgen om te bepalen hoe zij hun bedrijf aanpassen en verduurzamen. Ook als dat betekent dat de verandering naar schone lucht, bodem en water langzamer gaat. De provincie heeft minder invloed.*

'Ik zeg vanuit mijn achtergrond als boer: ik ben voor vrijheid voor bedrijven. De laatste jaren hebben we te maken gehad met veel wet- en regelgeving die opstapelt en verandert. Op het moment dat je duurzaamheidsinvestering gedaan hebt, kan die na 1-2 jaar al niet meer als duurzaam worden gezien. Dan moet je weer aan nieuwe wet- en regelgeving voldoen. Ik heb ook kinderen en wil het beste voor ze. Maar het lijkt me goed om eerst eens te meten of het zin heeft gehad al die regels. In de agrarische sector is het aantal gewasbeschermingsmiddelen gehalveerd, maar ik blijf horen dat waterkwaliteit slecht is. We moeten lange termijn monitoren welke effecten er zijn, voordat we meer regels gaan maken. Er zijn steeds minder jonge boeren die boer willen worden. Een van de redenen is wet en regelgeving. Je moet kijken: heeft het beleid dat je doorvoert zin?'

'Ik woon naast Schiphol en dat is niet supergezond. Het eerlijke verhaal is volgens mij dat er weinig ruimte is. Ondernemers en burgers hebben last van regels, die we denken te moeten maken, omdat we elkaar steeds meer in de weg gaan zitten. Ik denk dat we keuzes moeten maken, want niet meer alles kan. De politiek stelt daarin momenteel teleur, die mag best meer sturen. Als ondernemer ben je optimist, maar ik ben ook realist: als je Tata zijn gang laat gaan, dan gebeurt er niets. Hetzelfde geldt voor KLM. Ze zijn gericht op groei. Dus als je iets wilt wat daar tegenin gaat, moet je sturen en dat doe je met regels. Iedereen wil wat en er is geen ruimte. Je moet meer gaan kiezen: niet meer alles kan.'

'Ik zet in op regels. Schone lucht is echt belangrijk. We hebben geprobeerd het aan de markt over te laten en volgens mij heeft dat niet gewerkt. Het gaat ten koste van de burger en al het geld gaat naar aandeelhouders. Ik snap dat boeren gek worden van de regels en die hebben ook veel te verduren gehad. Ze zitten volgens mij ook vaak in de tang van banken en de agro-industrie. Maar ik vind dat we als de sodemieter aan de slag moeten om onze omgeving schoon te krijgen voor onze gezondheid. Waterbedrijven slaan al alarm, omdat ze water niet meer schoon krijgen.'

'Ik ben boer en wil even zeggen: ik zit niet in de tang van de agro-industrie en de bank eerlijk gezegd. Ik denk ook dat je grote bedrijven niet vrij moet laten, want daar staat schoon produceren niet bovenaan. Dus daar moet je wel op zitten. Nuance is wel belangrijk, er moet wel geld voor zijn. Ik zou het zonde vinden als

die bedrijven verdwijnen, als die vertrekken. Nu gaat het ons voor de wind, maar ooit hebben we ze nodig.'

'Er gaat ook wel veel subsidie naar hoogovens en andere industrie.'

'We moeten boeren helpen om te verduurzamen met regelgeving die daarbij helpt.'

'We hebben er niets aan als we het land hier verkloten, als mensen ziek worden. Het is geven en nemen. Je moet geld verdienen, maar ook de omgeving niet verpesten. We moeten kiezen. In Brabant heb je lelieteelt die bepaalde schadelijke producten gebruikt. Moet je dat toestaan en zeggen mensen die eromheen wonen hebben pech? Of kies je voor de mensen in de woonwijk en hun kinderen? Ik heb geen last van die vliegtuigen en de mensen om me heen worden best oud, maar als het er veel zijn word je gek. Er zit overal een grens aan en het moet niet heel veel meer worden.'

'Ik vind het belangrijker dat zo snel mogelijk gezond geproduceerd wordt. Ik denk dat het kan, in het toekomstperspectief van Urgenda kan het. Dat gaat wel ten koste van sierteelt inderdaad, maar die is niet meer houdbaar mijns inziens.'

'Wij zijn in het buitengebied niet aangesloten op het riool. Dat is altijd te duur geweest, denk ik. Waterkwaliteit is niet alleen afhankelijk van de industrie en landbouw, maar van mensen en de medicijnen die ze slikken. Die komen ook in het oppervlaktewater. Ik geef het water ook aan mijn gewassen en zou wel gek zijn als ik het bewust vervuil. Er zijn ook zaken die het onbewust vervuilen. In vlooiensbandjes voor huisdieren zit een hoge concentratie van een stof die wij bijna niet meer mogen gebruiken. Smeltwater dat via de rivieren binnenkomt, is ook een bron. We zijn klein en we kunnen geen muur om ons land heen zetten. We zijn een EU en dan moeten we daar ook naar kijken.'

'Pesticiden hebben niet alleen invloed op water, maar ook op lucht, omwonenden etc. Ik denk dat we meer naar biologische teelt moeten.'

'Ik ben voor dashboards waar je de kwaliteit van de lucht, het water etc. om je heen kunt zien. Maak het inzichtelijk voor gewone mensen. Dan kun je kijken wat je kunt doen. Er was sprake van pfas in de ringvaart, maar als je waarden opvraagt, wordt daar moeilijk over gedaan. Bij het meten van luchtkwaliteit rond Schiphol hetzelfde verhaal. Als je weet wat de waarden zijn, kun je daar gesprek en discussie over voeren. Ook bij boeren kun je waterkwaliteit meten. En dan bepalen: is het acceptabel of kunnen we er iets aan doen?'

Dilemma 3: Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven

Bedrijven en landbouw zorgen voor banen, voedsel en een sterke economie. Tegelijk kunnen hun activiteiten het water vervuilen, terwijl schoon water belangrijk is. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We moeten de waterkwaliteit maximaal beschermen. Ook als bedrijven door extra regels mogelijk minder produceren en hun winsten en groei beperkt worden. Hierdoor gaan de prijzen van deze producten omhoog.*

Keuze B: *Bedrijven worden niet beperkt door extra regels om meer te produceren en te groeien. Producten worden daardoor niet duurder. Wel kan het betekenen dat inwoners meer belasting betalen voor de zuivering van vervuild water.*

'Ik ben inderdaad voor maximale bescherming van waterkwaliteit. Nutriënten en bodemleven, insectenpopulatie en biodiversiteit vind ik belangrijk. We hebben die insecten gewoon nodig. Dat producten duurder worden, vind ik oké. Ik koop zelf al biologisch, omdat ik het belangrijk vind om zo min mogelijk gif binnen te krijgen. Ik heb het er zelf voor over en kan het financieel dragen, maar er zijn mensen die het niet kunnen betalen en het zou voor iedereen mogelijk moeten zijn. We moeten boeren helpen om het betaalbaar te houden.'

‘Ik zit ertussenin. Je hebt eten nodig en in Wageningen onderzoeken slimme mensen hoe het zo ecologisch mogelijk kan. Maar ook hier lopen we tegen grenzen aan van wat nog kan en wat niet meer, omdat het te vervuילend is. In Teheran moeten mensen misschien verhuizen, omdat er geen water meer is. Dat wil je ook niet. Als iets te vervuילend is, moet je kijken naar alternatieve teelt. Volgens mij is water in Nederland redelijk goedkoop, dus kan het wel meer kosten, maar wel alleen als iedereen zijn steentje bijdraagt. Als ik meer moet betalen, omdat een ander goedkoop wil produceren en veel gif gebruikt, nee. Ook daar is het geven en nemen. De politiek moet keuzes maken die ons allemaal helpen.’

‘Ik begrijp wat je zegt. Ik vind water in Nederland ook best betaalbaar en je wilt niet betalen voor vervuiling van een ander. Maar nog meer wet- en regelgeving, zie ik als boer niet zitten. Er zou door die bestaande regels al een verbetering te zien moeten zijn. In een duingebied werd in oppervlaktewater een stof gevonden. De verdenking ging meteen naar de agrarische sector, maar die bleek helemaal niet de bron te zijn. Je moet er dus wel met een bepaalde nuance naar kijken, voordat je belangrijke middelen gaat verbieden. Wij telen hoofdzakelijk pootaardappelen voor andere landen. Door ons klimaat kunnen we hier goed virusvrij pootgoed telen. Daarvoor hebben we wel wat gewasbeschermingsmiddel nodig. Het kost mij een vermogen, dus als het niet moest, zou ik ze het liefst niet gebruiken. Ik geloof in een deel biologisch, maar de gangbare boer spuit ook een beetje voor de bioboer. Want als iedereen biologisch gaat telen, zit er een keerzijde aan: dat als het een keer misgaat en resistenties worden doorbroken, de prijzen allemaal hoger worden. We kennen de *great famine* in Ierland, de populatie is nooit meer boven het niveau van toen geweest. Misschien zou dat voor hier ook wel goed zijn eigenlijk. Vandaag de dag hebben we genoeg, maar er kan ook wel weer een keer een keerpunt komen. Maar de waterkwaliteit moet goed zijn. Ik denk dat er al veel is gebeurd en ik wil de resultaten wel zien van waar we nu staan.’

‘Je bent bang voor meer regelgeving, maar je kunt ook kijken naar andere regelgeving. Kritisch kijken, dus ik ben niet voor meer of minder regelgeving, maar wel voor dat er goed gekeken wordt naar wat zinnig is. Als je regels en maatregelen gaat uitstellen vanwege lopend onderzoek, loop je mogelijk gezondheidsrisico's op.’

‘Ik snap niet dat er bij nieuwe huizen niet meer wordt gekeken naar hoe je minder drinkwater kunt gebruiken met technologische oplossingen. Regenwater opvangen bijvoorbeeld. Dat kun je voor de wc gebruiken.’

‘In mijn omgeving zitten veel ganzen. In een meer waar zij overnachten, kunnen we vaak 's zomers niet zwemmen door blauwalg, wat door stikstof en fosfaat wordt gestimuleerd. Dan wordt er naar boeren gekeken, maar is dat terecht? De poep van die ganzen is ook een bron van stikstof en fosfaat. Ik wil maar zeggen: er zijn ook andere factoren dan kunstmest die de waterkwaliteit bepalen. Wij gebruiken het uiteraard ook, maar steeds minder. Dus kijk ook naar de factoren waar wij boeren geen invloed op hebben.’

De Keuzetafel van Jongeren centrum Delftwijk Haarlem

Donderdag 20 november, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op donderdag 20 november kwamen we met een groep van 8 jongeren (13-18 jaar) samen in jongeren centrum Delftwijk City. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een dilemma uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie Delftwijk 20 november:

1. **Woningbouw in openbare ruimte vs. bouwen in bestaande dorpen en steden**

2. Nu actie voor gezonde omgeving vs. vertrouwen op toekomstige technologie

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Woningbouw in openbare ruimte vs. bouwen in bestaande dorpen en steden

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden.

Keuze A: *Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.*

Keuze B: *Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.*

'Het Schoterbos moet niet weg. Dat is onze chillplek.'

'Kun je niet huizen weghalen en flats bouwen?'

'Kunnen we niet de Chinese buurt weghalen en daar flats bouwen? De hoogte in.'

'Ik zou liever bouwen in het water.'

'Liever bouwen in een weiland. Haarlem is al heel vol. Veel auto's en files. En bijna geen plekken om je auto te parkeren.'

'Ik ben tegen betaald parkeren, want nu bij verjaardagen moet de hele familie heel veel geld betalen om langs te komen.'

'Ik wil graag een huis. Ik woon in Santpoort. Ik zou graag een vrijstaand huis willen kopen. Kunnen we niet in plaats van het bos huizen bouwen.'

'De duinen hebben we wel echt nodig.'

'Meer hangplekken buiten. We worden overal weggestuurd.'

'De prijzen zijn heel hoog voor woningen. Liever betaalbare huizen.'

'Ik wil op mijn 18e het huis uit. Ik wil een villa. Liever in de stad dan in een dorp.'

'Ik zou liever in een dorp wonen.'

'Kunnen we niet meer kampen neerzetten? Of campers?'

Dilemma 2: Nu actie voor gezonde omgeving vs. vertrouwen op toekomstige technologie

Schone lucht, grond en water zijn belangrijk voor onze gezondheid en ons dagelijks leven. We kunnen hier nu actie voor ondernemen of vertrouwen op nieuwe technieken in de toekomst.

Keuze A: *Er nu strengere regels komen voor bedrijven en landbouw en we meer belasting betalen. Daarmee houden we schoon drinkwater, een schone lucht en bodem. Voor onszelf én toekomstige generaties.*

Keuze B: *We erop vertrouwen dat toekomstige technologie en innovaties deze problemen slimmer en goedkoper oplossen. Ook als dat betekent dat het langer duurt voordat de lucht, grond en het water schoner worden.*

'We moeten normaal kunnen ademen. Ik heb in Velsen-Noord gewoond, naast de hoogovens. Mijn ramen waren altijd vies. Ze zeggen dat je snel kanker krijgt. Ze maken wel staal dat wij kunnen gebruiken. Mijn vader werkte daar dus dat is goed. Er is ook vaak brand daar en veel brandweer.'

'Zijn elektrische auto's goed voor het milieu? En waarom zijn vliegtuigen niet elektrisch? Elektrische auto's zijn fijn. Want doordat er diesel op de weg lag, had hij een sliding gemaakt en had hij bijna een ongeluk.'

'Is het waar dat de stroom uit gaat vallen in Nederland? De bussen stonden vandaag allemaal stil, omdat ze geen stroom meer hadden. Ik wil wel graag mijn telefoon en vape opladen.'

'Ik ging met de bus hiernaartoe. Maar alle buschauffeurs werden geïrriteerd. En heel veel stonden zonder stroom of waren te vol.'

'Het is wel fijn als we internet hebben.'

'Wij zwemmen altijd hier in de buurt, maar nu is er vaak last van blauwalg.'

De Keuzetafel van Den Helder

Dinsdag 25 november, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op dinsdag 25 november kwamen we met een groep van 6 betrokken bewoners samen in MFC Boerderij de Schooten in Den Helder. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie Den Helder 25 november:

1. *Verduurzamen van zware industrie vs. Geen ruimte voor zware industrie*
2. *Historisch landschap behouden vs. Ruimte maken voor energie- en klimaatmaatregelen.*
3. *Ruimte voor landbouw vs. Ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven*

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Verduurzamen van zware industrie vs. Geen ruimte voor zware industrie

In Noord-Holland ligt zware industrie soms dicht bij woonwijken. Deze industrie zorgt voor uitstoot en een minder gezonde omgeving om in te leven. Tegelijkertijd zorgt de industrie voor veel banen en zorgt het

ervoor dat we veel producten in eigen land kunnen produceren. We zijn daardoor minder afhankelijk van het buitenland. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er wordt geïnvesteerd in het behouden, verduurzamen en verschonen van de zware industrie. Banen blijven behouden en producten worden in eigen land geproduceerd, waardoor we niet afhankelijk worden van het buitenland. Er komt minder ruimte voor onder andere nieuwe woonwijken en natuur en het duurt langer voordat de omgeving gezonder wordt.*

Keuze B: *Er geen ruimte meer gegeven wordt aan zware industrie, wat ervoor kan zorgen dat deze verplaatst naar andere landen. Daardoor krijgen we een schonere en gezondere omgeving in Noord-Holland. Maar banen verdwijnen en we worden afhankelijker van producten uit het buitenland.*

‘Ik kies voor B. Den Helder is een plek waar het relatief schoon is. Ondanks de uitstoot van de marine. Dan kun je gastvrij zijn voor de mensen die in een gebied wonen waar het niet zo fijn is. Zo heb je een schone cirkel waar mensen kunnen bijkomen. De industrie die je hebt moet je meer concentreren en niet groter laten worden.’

‘Ik vind de vraag suggestief. Iedereen ziet dat Tata Steel vervuilende industrie is. Maar welke zijn er nog meer bekend? Waterstof is bijvoorbeeld wel schoon, maar de fabriek heeft wel heel veel stroom nodig en moet ergens mee gemaakt worden.’

‘Behoudt de industrie, maar maak het duurzamer.’

‘Ik zou hem in het midden zetten. Ik was eerst voor het behoud van Tata Steel, maar die industrie past niet meer in dit gebied. We kunnen veel beter andere industrieën huisvesten in de haven, bijvoorbeeld off-shore bedrijven. Dat is veel innovatiever. Tata is niet meer de industrie die we willen. Kunnen zij niet beter naar een plek waar wel erts en water is? En is dit niet een Europees probleem? Kunnen zij niet beter naar Scandinavië? Daar hebben ze ruimte, stroom en erts. Je krijgt nog steeds het ‘niet in mijn achtertuin’ idee. Maar dan kunnen wij andere bedrijven hosten.’

‘In de bollensector zijn ze enorm meegegroeid. Iedere fabriek en maatschappij groeit mee met de tijd. Elke industrie wil dat wel. Nu wordt elke fabriek afgeschilderd als een lelijke vervuiler. Je hebt ook tijd nodig om te schakelen. We leven niet als industrie meer in de jaren ‘60. Ik wacht liever wat langer op de technologie van morgen.’

‘Industrieën hebben al heel veel tijd gehad. Wij kweken hier bloembollen en geen palmbomen, omdat de omstandigheden voor bloembollen goed zijn en voor palmbomen niet. Tata Steel in Nederland laten produceren is als hier palmbomen kweken. Het past hier niet.’

‘Het is een lastig vraagstuk. We hebben het net in de gemeenteraad gehad over een mobiele kernreactor. Je kan er veel van vinden, maar kernenergie is in dat opzicht schoon. Dus je zou het in je gemeente kunnen zetten. We hebben in de huidige tijd wel de marine en het water nodig. Er wordt veel gedaan op het gebied van innovatie. De bollenboer in 1960 is heel anders dan de bollenboer nu. Maar er is wel nog een traject te gaan. Er moeten grote keuzes gemaakt worden.’

‘Die verduurzaming komt vanzelf. Die mini-kerncentrales komen er. Er zijn veel nieuwe technieken. Als je vandaag iets uitvindt, kun je het morgen gebruiken. Die techniek moet je laten evolueren. Langer wachten op een gezonde leefomgeving is het waard.’

‘We zouden wel de schone lucht moeten bewaren. Wij noemen Den Helder ook wel het El Dorado van Noord-Holland. Veel Duitsers komen uit het Ruhrgebied, omdat hier de schone lucht is. Maar laten we nu dan niet de mensen stikken die in Wijk aan Zee wonen?’

‘Tata Steel is genoemd. Iemand die ik ken heeft daar gewerkt en zijn auto was altijd vies. Dat komt door de vuile lucht. We moeten nadenken en stappen zetten naar een schonere wereld. We moeten keuzes maken

welke industrie we wel willen hebben. Windmolens leveren ons elektriciteit. Alleen worden ze na een aantal jaar afgedankt. Waarom danken we iets af wat nog niet kapot is.'

'Dat heeft met veiligheid te maken. In Amerika begraven ze de windmolens in de woestijn. Ook zonde. Hiervoor moeten we een circulaire industrie maken.'

'Het is niet alleen aan de fabriek om te veranderen. Het is de hele maatschappij. Als ik de krant opensla, dan zijn er overal elektrische fietspompen en kiloknallers. Elke boer wil koeien melken met de hand en schoffelen, maar dat levert niet genoeg op. Dat geldt voor elke sector.'

Dilemma 2: Historisch landschap behouden vs. Ruimte voor energie- en klimaatmaatregelen

Delen van Noord-Holland zijn beschermd vanwege waardevolle historische landschappen. Bijvoorbeeld de Beemster en de Hollandse Waterlinies. Deze gebieden zijn belangrijk voor het ervaren van en het leven in de provincie. Tegelijkertijd vraagt de overgang naar nieuwe energie en maatregelen voor het klimaat om ruimte. Dit is nodig om in de toekomst voldoende energie beschikbaar te hebben en de provincie te beschermen tegen droogte en overstromingen. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Onze herkenbare en historische landschappen worden beschermd. Ook als er dan minder ruimte is voor het opwekken van energie, het plaatsen van hoogspanningsmasten of maatregelen voor het klimaat.*

Keuze B: *Er in de toekomst genoeg energie beschikbaar is en we goed beschermd zijn. Ook als dat betekent dat het landschap zoals ik het ken, verandert en historische landschappen er anders uit gaan zien.*

'Ik vind dat windmolens en de elektriciteitspalen heel vervelend zijn in je open landschap, maar er bestaat een mogelijkheid dat deze weer weggehaald worden. Je hoort vaak dat het historisch landschap behouden moet worden. Maar bij dorpen worden straten erbij gebouwd en die straten gaan nooit meer weg. Als we meer energie nodig hebben, kunnen we wel het landschap hiervoor gebruiken, met de gedachte dat het weer weg kan als er andere manieren worden bedacht. We kunnen wel inzetten op minder energiegebruik, maar dat is wensdenken.'

'Ik vind dat een heel mooi punt. Het landschap behouden is een punt. Maar bij de publicatie van de nationale strategie was ik ziedend. De beleidsmakers hadden een plaatje gemaakt met een burgemeester, een bestuurder, een brandweerman en een bouwvakker. Die stonden met z'n vijven naar een kaart te kijken. Ze keken naar het land van de boeren, terwijl die niet mee mochten vergaderen. Dat kun je niet per ongeluk tekenen. Ik ben het als agrariër zat dat iedereen ons land inpikt. Dat land is van iemand en is niet van u. Als je bij ons over het land wil, moet je stalen neuzen aan. Als ik bij hen op het gemeentehuis zou rondlopen, zou dat ook gek zijn. Dat landschap is niet van iedereen.'

'Den Helder is mooi, omdat het landschap open en ruim is. Wat is een historisch landschap? Er staan nu 5 windmolens en ooit waren dat er 200.'

'Het historische landschap is dat landbouw? Ik denk dat we het willen behouden. Maar we zouden met minder af kunnen. Zonder dat we de agricultuur verliezen.'

'Onze stad bestaat voor driekwart uit water. We moeten er niet te veel mee klooien, want dan is het snel verpieterd. Je moet er zuinig op zijn. We hebben nu veel op zee. Richting Callantsoog staan ook windmolens. Voor mij is het wel belangrijk om het landschap te behouden.'

'Onder Utrecht, de driewegkraan. Die staat op een kiertje. Maar 10-15% van het water gaat via de IJssel naar het IJsselmeer. 90% gaat naar Rotterdam en naar zee om de haven schoon te houden. De omzet van de landbouw is groter dan de omzet van de Rotterdamse haven. Waarom bulderen we alles die kant op?'

'Ik zou wel het Markermeer willen droogleggen. Als we de driewegkraan opendraaien, dan komt het deze kant op. Een stuw bij Rotterdam zou de oplossing zijn.'

'Als ik over de A7 ga, dan denk ik, welke idioot heeft hier die blokkendozen neergezet van Microsoft en Google? Daar heeft iemand zijn ziel verkocht. En de hoogspanningskabels die ernaartoe gaan. Als die datacenters er niet zouden zijn, dan bespaar je veel water en elektriciteit.'

'Maar daar doen we allemaal aan mee, overal clouds en foto's. Daarom hebben we die datacenters. We moeten nadenken over ons eigen gedrag.'

'Het moet een mix van twee zijn. Er zijn stukjes land nodig. Al het land is toebedeeld aan iets of iemand. Dus iemand zou iets moeten afstaan. Het historische landschap kan niet overal bewaard blijven.'

'Wat is een historisch landschap? Ik heb zelf moeite met bewoning op de dijk. Voor mij is de dijk groen en wijds uitzicht. Dat vind ik doodzonde. Maar ik kan mij goed voorstellen dat het nodig is. Soms gaat het niet anders. We krijgen massa's toeristen. Zijn de bollenvelden dan ook historisch?'

'Hou het landschap zo open mogelijk. Niet alleen de vergezichten, maar ook de open mind. Een bos is de slechtste uitvinding die er is. In de Ardennen heb je alleen maar bomen. Vreselijk. Vroeger keek je naar Callantsoog en nu naar bomen. Het is maar wat je mooi vindt.'

'Alles is vanuit economisch belang. Ze bouwen veel op de dijk. Vroeger fietsten ze over de dijk met wedstrijden. We wilden de blokken verschuiven bij de dijk. Dat mocht toen niet, want dat zou het beeld van de dijk verstoren. En nu bouwen ze het helemaal vol.'

Dilemma 3: Ruimte voor landbouw vs. ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven

Landbouw draagt bij aan onze voedselproductie. Maar waar ruimte is voor landbouw, is minder ruimte voor bedrijventerreinen, woningen en het energienetwerk. Het is de vraag of we bereid zijn landbouwgrond in te leveren om daarmee ruimte te maken voor andere bedrijven, woningen en energie. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Landbouwgrond beschermd wordt, zodat de voedselproductie in Noord-Holland blijft bestaan. Ook als dit betekent dat er minder ruimte is voor het bouwen van woningen, energieopwekking en andere bedrijven.*

Keuze B: *Landbouwgrond ook gebruikt mag worden voor andere doelen, zodat er meer ruimte komt voor woningen, energieopwekking en andere bedrijven. Ook als dit ten koste gaat van de voedselproductie in Noord-Holland.*

'Je zit altijd met het dilemma. De boer is altijd als eerste de lul. Het inwonersaantal in Den Helder hoeft niet meer dan 60 duizend te zijn. Nu wonen er minder mensen, maar wel met z'n allen eenzaam in een gezinswoning.'

'Willen we in Nederland zelfvoorzienend worden? Of willen we alles importeren? Mijn zoon werkt bij de Floriade en de consul van Duitsland begon over het export gedrag van Nederland. Het gros dat wij exporteren blijft in een straal van 400 km. Als je in Cornwall in Engeland iets produceert, dan is 1200 km nog 'local grown'. Als wij zeggen: in Duitsland heb je maar 10% van het product nodig. Je redt het alleen met Audi. Dus BMW en Porsche kunnen weg. Dan zijn zij ook niet blij. We werken in een delta. Wij zijn hier goed in en jullie (Duitsland) zijn daar goed in.'

'Er is veel gras waar niets anders leeft. Daar kun je heel veel ruimte vrijmaken voor andere dingen. We moeten niet zitten aan tuin- en akkerbouw, maar wel op al die graslanden. Dat kunnen ze ook wel ergens anders doen. We moeten kritischer kijken naar de soorten landbouw die er zijn.'

'Als je dat grasland, landbouwgrond noemt. Maar dat is vaak vooral voor koeien, dus melk en kaas en vlees. Hoe minder soja geïmporteerd wordt, hoe meer gras nodig is.'

'Veel groenten worden verbouwd in kassen. Deze worden steeds vaker duurzaam verwarmd en verlicht. Het zijn ook wel energiefabrieken. Ze leveren energie, ze produceren meer energie en warmte dan ze nodig hebben. Die energie wordt ook verkocht. Ze maken hun eigen stroom. Die verkopen ze. In Spanje kost het kweken van tomaten, 40 liter en hier maar twee liter.'

'De energiecoöperatie maakt energie, de ECW. En zij verkopen dan toch wat er over is? Niet de kwekerij zelf? Ook draaien ze op gas en maken ze niet hun eigen energie.'

'Als maatschappij doen we allemaal mee. Ik zat in een groep met tien bollenkwekers richting biologische teelt. We kregen een hele uitleg over de footprint op de aarde. In de pauze pakt ze twee avocado's. Als je een grote mond hebt moet je ook zelf nadenken. Vroeger waren peultjes onbetaalbaar. Nu liggen ze bij Aldi goedkoop.'

'Bewustzijn is nodig. Ik betrap mijzelf er ook op. Eerst even kijken waar het geproduceerd wordt en dan pas kopen.'

'Lokaal geproduceerd is natuurlijk heel mooi. Dat is allemaal rebranding.'

'Ik zou liever de woningen clusteren bij de steden. Kijk maar naar de wijk in Julianadorp waar je niet kan komen. Nu moet alles over een lange weg gaan. De wijk is aangelegd midden in de polder.'

'Liever bouwen in de randen van de steden. Daar heb je al de infrastructuur. Dan ga je naar een straatje erbij. Uitbreiden in de stad of toch omhoog? In Istanbul heb je alleen maar hoogbouw. Wij hebben bijna alleen maar laagbouw.'

'Waarom doen we niet i.p.v. een reiskostenvergoeding een boete? Hoe verder je van je werk woont, hoe hoger de boete. Het is toch te gek dat ze hier wonen om alleen maar naar de Zuidas te reizen? Ga in de trein zitten en vraag wie er een kaartje gekocht heeft. Bijna iedereen reist op geld van de overheid.'

'Noord-Holland wordt een grote metropool. Als je in Londen woont, ben je vanuit Den Helder sneller in Amsterdam dan wanneer je aan de andere kant van Londen wil komen. Ik denk dat wij het ook zo moeten benaderen.'

'In 2050 ziet de hele wereld er heel anders uit. We moeten de tradities loslaten.'

'Den Helder is maar een klein stukje van Noord-Holland. We moeten de hele provincie anders indelen. We zullen landbouwgrond moeten opgeven. Anders werkt het niet. We moeten dingen opgeven. Waar halen we grond vandaan, waar halen we elektriciteit vandaan? We kunnen onze kop in het zand steken, maar dat werkt niet.'

'Purmerend is nu een gigantische stad. Je kunt ook op andere plekken dit soort steden bouwen. Eerst de verkeersplannen en dan kijken hoe we bouwen. Julianadorp had 800 inwoners en nu 16 duizend, en de wegen zijn niet veranderd.'

'De Nederlandse kitesurfvereniging tussen Den Oever en Medemblik en de kop heeft geen IJsselmeerkust. Daar zou ik graag strand willen. In Hoorn hebben ze dat aangepakt.'

Wat wil je meenemen voor 2050?

Het belangrijkste is een boodschap aan de beleidsmakers. Gebruik je boerenverstand. Ga fatsoenlijk de dialoog aan, koop ze netjes uit en ga niet zomaar land inpikken. Met respect. In Den Helder 2050 hebben we ruimte voor defensie nodig. Of je wil of niet. We hebben hier een defensie-infrastructuur; gaan we daar dan geen gebruik van maken? Iedereen snapt dat het belangrijker wordt. Ga de dialoog aan als er iets moet voor Defensie, maar laat ook de burger daar profijt van hebben.

Ik hoop dat er de komende jaren zoveel slimme mensen zijn die de problemen kunnen oplossen. Innovaties. In Israël maken ze ook zoet water. Dus laten we vertrouwen op de technologie. Oekraïne was de graanschuur van Europa en nu niet meer. Dus laten we zelfvoorzienend blijven. En vooral focussen op de basisindustrie.

We kunnen niet het een doen en het andere negeren. We moeten energie en opslag verbeteren en dat gaat land kosten. Dat moeten we accepteren.

We moeten robuuster worden in energie- en wateropslag. Daar moeten moeilijke keuzes gemaakt worden. Robuust Noord-Holland met duurzaam bouwen.

Ik ben van het zwemmen, wandelen en het plezier. Dat moeten we wel houden. Laten we het plezier houden. Niet alles om de economie. De Stelling van Den Helder, de historische verdedigingslinie, is daarin belangrijk. Een borrel onderweg, even binnenkijken. Ruimte voor recreatie.

De Keuzetafel van weekmarkt Schagen - 27 november 2025

Bezoekers van de weekmarkt in Schagen op donderdag 27 november konden terecht bij een speciale marktpraam om mee te denken over de toekomstige ruimtelijke ordening van Noord-Holland en in gesprek te gaan met de aanwezige experts van de provincie. Ondanks de koude en regenachtige dag bleven tientallen mensen staan om hun mening, ideeën en keuzes te delen.

Online Keuzewijzer

Op een iPad konden mensen online en op eigen tempo de Keuzewijzer invullen. Ook was het mogelijk om een e-mailadres achter te laten om zelf thuis op een later moment in alle rust de online keuzewijzer in te vullen.

Hieronder een weergave van de gesprekken.

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Energie

'Ik ben voor het bouwen en inzetten van meer windmolens. Noord-Holland heeft veel wind, laten we daar gebruik van maken, zowel op land als op zee.'

'Nieuwe hoogspanningskabels zijn nodig, maar ik zie liever dat we die ondergronds bouwen.'

'Ik wil graag dat we veel meer windmolens bouwen. Om aan de groeiende energievraag te voldoen, zouden we bij Petten een kerncentrale moeten bouwen.'

'Als we een kerncentrale in Noord-Holland bouwen, heb ik een voorkeur voor het oostelijke gedeelte, liever niet hier in de buurt.'

'Ze mogen van mij aan het milieu denken en daarom zie ik liever geen extra windmolens aan de kust. Dat is beter voor de vogels.'

Woningen

'Er wordt opnieuw gekeken naar uitbreiding van het aantal woningen hier in de buurt, dat was 20 jaar geleden ook zo. Wat mij betreft zou er meer bebouwing bij snelwegen komen, dat was toen al een idee.'

'We moeten meer de hoogte in. Liever niet bouwen op plekken waar het te nat is.'

'We zijn voor het invullen van lege plekken, niet-gebruikte kantoorpanden bijvoorbeeld. Ook zouden we misschien kleinere huizen kunnen bouwen.'

'Op veilige en droge gebieden kan worden gebouwd. De veiligheid is heel belangrijk, maar bouwen is ook heel belangrijk. Daar moet je een balans in vinden.'

'Als we gaan bouwen in het noorden van de provincie, moeten we meer gaan nadenken in clusters. Dat houdt in dat er genoeg natuur, recreatie en vervoer is als je huizen gaat bouwen. In historisch gebied zou gebouwd moeten kunnen worden, maar wel in een passende stijl. Het is belangrijk dat als er gebouwd wordt in het noorden, er meer aandacht wordt besteed aan het vervoer, maar niet ten koste van de landbouw.'

'Je moet ook een beetje agrarisch gebied overhouden, maar er zijn wel meer huizen nodig.'

'En je kunt wel blijven bouwen, maar dan staan sommige huizen wel half onder water. Het is slimmer om alleen te bouwen in droge gebieden.'

'Ook de huizen zouden betaalbaar moeten zijn voor de jeugd. Daar moet je meer op sturen.'

'Hierin Schagen is een school gesloopt en daar komen nu huizen. Ik begrijp dat mensen huizen willen hebben, maar wij zitten met problemen door de bouw: scheuren en verzakkingen.'

'We moeten een stad in de provincie bijbouwen die zo groot is als Amsterdam.'

'Liever een straatje erbij dan een nieuwe woonwijk waar geen voorzieningen zijn.'

'Ruimte moet er komen. Niet alles volbouwen; er wonen te veel mensen in onze provincie. Het moet meer verdeeld worden. Iedereen heeft recreatie en ruimte nodig.'

'Niet alleen wonen, maar ook ergens naar buiten kunnen, daar moet ook rekening mee worden gehouden.'

Landbouw

'Ik vind dat er ruimte moet blijven voor landbouw in Noord-Holland.'

'We moeten de landbouwgrond beschermen.'

'Ik begrijp dat er van de boer wordt gevraagd om zich aan te passen, maar tegelijkertijd moeten zij ook de ruimte krijgen om zich dan aan te passen.'

Natuur

'Ik vind veel groen wel heel belangrijk.'

'Ik kijk uit op eilandjes die worden aangelegd voor broedvogels. Maar dat gaat elke keer mis, elke keer een kraan bezig en enorme pisteboeien. Het kost heel veel geld en kost veel ruimte.'

'Ik ben voor het in stand houden van natuur.'

Leefomgeving/waterveiligheid

'Er moet worden gezorgd voor meer waterveiligheid in de toekomst, vooral de duinen.'

'Noord-Holland is de slechtste provincie als het gaat over water. Er zou meer recreatievaart en ook brugbediening nodig zijn in Noord-Holland.'

'Er mag geïnvesteerd worden in waterveiligheid.'

'Open en bollenvelden. Watervogels moeten er dan. Allemaal prima, maar waarom niet wat heggen en bomen? Moet alles zo winderig en kaal zijn? We hebben nu heel veel van hetzelfde. De grond kan zilt zijn, maar de bollen groeien er ook op. Kunnen we de begroeiing daar niet op aanpassen? Ik rijd zometeen naar huis en het is een en al weiland, en de dieren staan zonder beschutting.'

'Ze mogen van mij aan het milieu denken en geen windmolens aan de kust voor de vogels.'

Ik begrijp dat Defensie hier meer ruimte moet krijgen, maar ze moeten afblijven van het Zwanenwater.'

'We moeten met het slib uit het IJsselmeer de provincie ophogen.'

De Keuzetafel van Wieringerwerf

Dinsdag 2 december, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op dinsdag 2 december kwamen we met een groep van 19 betrokken bewoners samen in de cultuurschuur in Wieringerwerf. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie Wieringerwerf 2 december:

- 1. Ruimte voor landbouw vs. Ruimte voor energie, woningen of bedrijven*
- 2. Provincie stuurt met regels vs. Vrijheid voor bedrijven*
- 3. Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven*

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Ruimte voor landbouw vs. Ruimte voor energie, woningen of bedrijven

Landbouw in eigen land is belangrijk als economische drager voor het landelijk gebied, als vormgever van het cultuur-historische landschap en om bij te dragen aan voedselzekerheid. Maar waar ruimte is voor landbouw, is minder ruimte voor bedrijventerreinen, woningen en energie. Het is de vraag in hoeverre we bereid zijn landbouwgrond in te leveren voor ruimte voor andere bedrijven, woningen en energie.

Ik vind het belangrijker dat:

A: *Landbouwgrond wordt beschermd, zodat productie in Noord-Holland blijft bestaan. Ook als dit betekent dat er minder ruimte is voor het bouwen van woningen, energieopwekking en bedrijven.*

B: *Landbouwgrond ook gebruikt mag worden voor andere doelen, zodat er meer ruimte komt voor woningen, energieopwekking en andere bedrijven. Ook als dit ten koste gaat van de voedselproductie in Noord-Holland.*

'We hebben een discussie over hoe we de grond indelen, maar is er nu ruimte die nog geen functie heeft? Er wordt veel gekeken naar de Wieringermeer als een leeg vel papier, maar die ruimte is al ingevuld.'

'Er wordt tegenwoordig veel landbouwgrond gebruikt voor natuur. Dat is een concurrent van de landbouw. Ik vind dat we zuinig moeten zijn op onze landbouwgrond. Dat is wel ons voedsel, en de toekomst van onze kinderen.'

'Wat voor groenten eten we uit de polder? Ik zie hier pootaardappelen en suikerbieten en dat eten mijn kinderen niet. Wat eten wij nog daadwerkelijk? De Wieringermeer hoeven we niet te behouden voor voedsel.'

'Valt er wel te kiezen? Kun je zeggen we gaan geen huizen bouwen? Ik ben bang dat er niets te kiezen valt.'

'Woningen nemen maar een beperkte ruimte in in deze discussie. We moeten meer kijken naar het energievraagstuk. En we moeten zien waar we tussen kiezen: energie, industrie. Zonnepanelen bouwen gaat veel sneller dan een woonwijk.'

'Ik heb gekeken naar Mona Keijzer en die kreeg de vraag: hoeveel procent van het land is nu in gebruik voor landbouw? 50% van de grond is in gebruik voor land- en tuinbouw en 7% voor bouwen. En er zou maar 1% aan woningen bij komen. In de natuur en water gaan we niet bouwen. Misschien moeten we wel bouwen op water. Ik ben het eens met de buurvrouw. Eigenlijk heb je geen keuze. Het gaat ten koste van de landbouwgrond en wellicht wat water. Blijkbaar willen we geen windmolens.'

'Er moet ook goed ingezet worden op koppelkansen. Als agri gekoppeld wordt aan zonnepanelen dan hoeven wij er niets van te vinden. Kunnen we niet de snelwegklaverbladen en onbruikbare grond inzetten voor wind en zonne-energie. Die energie moeten we dan koppelen met zoveel mogelijk functies om hen een kans te geven. Als de ruimte beperkt is, moeten we dan met onze beperkte grond datacenters neerzetten? Dat zijn wel belangrijke vraagstukken.'

'Ik heb gelezen dat de datacenters in Japan onder water staan.'

'Moeten we Noord-Holland niet groter maken? Moeten we niet een deel van de Waddenzee droogleggen? Er komt al steeds wat meer landbouw. Kunnen we niet landbouwgrond erbij leggen en landbouwgrond rondom dorpen voor andere bestemmingen vrijmaken?'

'Mijn achtergrond is agrarisch en daar worden flinke happen uit gehaald. Het is enigszins begrensd, maar in de omgevingsvisie van Hollands Kroon wordt er wel ruimte gelaten voor het toelaten van datacenters. Het gaat ook om de leefbaarheid. Als je helemaal op het uiterste puntje gaat zitten, dan is er ook geen leefbaarheid meer. Als je zometeen 50 km moet rijden voor een school en boodschappen wil je dat ook niet. Je ontkomt er niet aan om wat landbouwgrond op te geven. Kunnen we inderdaad niet het Wad droogleggen. Dan hoef je de grond hier wat minder bezwaarlijk vrij te geven voor woningen en dergelijke.'

'De leefbaarheid. Ik heb hier in de middenstand gezeten, er is jarenlang niets aan de leefbaarheid gedaan. En nu krijg je weer beweging. Nu wordt er weer gebouwd. Ik zie nu dat achter ons woningen komen en dat ze stoppen met Microsoft. Op straat hoor je wel meer hoe ze erover denken. De leefbaarheid, Hollands Kroon, we horen er niet bij. Datacenters weg en woningen ja!'

'Leefbaarheid van de volgende generaties. Mijn kinderen wonen allemaal ver weg. Want er is gewoon geen werk hier. Als je kijkt naar de acht hectare van Microsoft daar werken 600 mensen en bij de landbouw veel minder. Ik vind Microsoft een fantastische werkgever.'

'Naar mijn weten werken er bij Microsoft 7 mensen per hectare en dat is ook zo in de landbouw.'

'Ik ben een student en kan hier zo aan het werk. Dat is echt geen probleem.'

'Het is een principiële keuze waarmee je een discussie ingaat. Er wordt gekeken naar open gebied. Amsterdam zegt nee tegen datacenters. Amsterdam zegt dat ze stoppen met windmolens en datacenters en hier in Wieringerwerf gaan we toch weer kijken of het allemaal kan. Die discussie over datacenters is eigenlijk heel kort. Zolang de ruimte er is, blijven we de discussie houden, maar als er woningen zouden staan, zouden we de discussie niet hebben.'

'De Waddenzee, waarom nemen we dat dan niet mee in de visie? Als je informatie ophaalt, is het niet goed om dan ook de kaders te verbreden. Kunnen we niet Schiphol in de Noordzee zetten? Neem die belangrijke afweging ook mee. Het is onbegrijpelijk dat er zoveel ontwerpers zitten en niemand Schiphol in de Noordzee tekent.'

‘Amsterdam bepaalt altijd. In Noord-Holland is dat altijd.’

‘Er zijn veel plannen. Zelf ben ik 4e generatie akkerbouwer, vooral pootaardappelen. Het is de toekomstvisie. Maar ik voel heel duidelijk de intrinsieke motivatie voor voedselteelt over de hele wereld. We zijn hier niet zelfvoorzienend. De polder is bij ons drooggelegd. We hebben hier hoogwaardige landbouwgrond.’

‘We willen steeds stukjes natuur en bij ons in de polder zijn ze al jaren bezig met broedeilanden neerleggen. Dat mislukt jaar op jaar. Misschien moeten we daarmee stoppen. Geen ruimte voor nieuwe neppe natuur en de datacenters op zo'n hoogwaardige landbouwgrond. Er zijn gronden over de rest van de wereld die veel minder geschikt zijn voor landbouw dan hier. Provincie Noord-Holland heeft zelf 70 hectare om de NNN-grond [Natuur netwerk Nederland] rond te krijgen.’

‘We hebben allemaal data nodig. Alleen de datacenters worden niet gebruikt voor Nederland, maar voor Europa en Afrika. Die centrales gebruiken net zoveel stroom als driekwart van de stroom in Amsterdam. Dus nu is er netcongestie. Nu is er een kabel aangelegd voor die datacenters. Alleen daarvoor. En daarvoor wordt het halve landschap doorboord. Amsterdam staat geen nieuwe datacenters toe, wat let ons om dat ook te doen? Dat maakt het voor andere keuzes makkelijker.

‘Ik ben zelf landbouwer en ben geneigd om aan de linkerkant te staan. Je ziet ook dat er woningen nodig zijn. Dat is prima om die daar in te vullen. Het grootschalig beslag van datacenters dat past gewoon niet. Niemand zit daarop te wachten. We hebben heel veel zaadbedrijven. Daar moeten we vooral heel trots op zijn en dat moeten uitdragen en laten uitbreiden. We zitten hier in een delta. Laten we dat koesteren. Dat betekent niet dat we hier niets kunnen aanpassen, maar laten we het ook koesteren.’

‘Ik zou het zonde vinden als de Wieringermeer nog meer volgegooid wordt. Ik bestrijd de buurman hiernaast dat 60% naar het buitenland gaat.’

‘Ik luister het vooral aan. De datacenters worden vooral besproken, maar volgens mij moeten we ook bij de kern blijven. In de discussie gaat het vooral over landbouwgrond.’

‘De Wieringermeer is een open landschap, een bos lost dat niet op. Herkenbaarheid is een belangrijk aspect.’

‘Volgens mij is de gemeente al gebonden aan de uitbreiding van Microsoft, Google en de kassen. We hebben ons daar al aan gebonden, aan 170 hectare bij elkaar.’

‘We hebben geen woningtekort. We moeten mensen laten daten. Dan houden we woningen over. Dan wonen er minder mensen alleen.’

‘We moeten zuinig zijn met de landbouwgrond. Voor het verduurzamen hebben we ook meer grond nodig.’

Dilemma 2: Provincie stuurt met regels vs. vrijheid voor bedrijven

De provincie kan bepalen hoe bedrijven, boeren en bouwers binnen bepaalde regels hun bedrijf kunnen ontwikkelen. Dit zorgt voor snellere verbetering van de lucht, bodem en waterkwaliteit. Als de provincie minder stuurt, hebben ondernemers meer vrijheid en zijn de kosten lager. Maar veranderingen naar duurzaamheid gaan mogelijk langzamer. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *De provincie inzet op strengere eisen en subsidies om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren. Ook als dit betekent dat ondernemers minder vrijheid hebben en sommige projecten duurder of trager worden.*

Keuze B: *Bedrijven meer vrijheid krijgen om te bepalen hoe zij hun bedrijf aanpassen en verduurzamen. Ook als dat betekent dat de verandering naar schone lucht, bodem en water langzamer gaat. De provincie heeft minder invloed.*

‘Als je kijkt naar de geschiedenis en daarbij de regels vanuit de overheid zou ik mij als overheid gereserveerd opstellen. In het verleden zijn er veel maatregelen die niet goed waren. De consequenties van bepaalde regels worden niet goed doordacht.’

‘Als de overheid heldere regels heeft, gaat de innovatie veel sneller. Dan weten ze waar ze aan toe zijn. Dan kunnen we ook investeren. Ik ben niet tegen regels, maar vooral tegen onduidelijkheid.’

‘Er mogen wel wat minder regels. Er mag wat simpeler gedacht worden. Als wij overal regels voor maken komen die 700 duizend woningen er niet.’

‘Het moeten haalbare regels zijn. Op de landbouw werd bepaald dat piepers voor 1 oktober van het land moesten zijn. Dat zijn geen haalbare regels. Het is wel de natte droom voor elke agrariër, maar de praktijk werkt anders. Er moet veel meer nagedacht worden met de praktijk. Zijn we nu beter af met alle regels?’

‘We hebben nu ook vanuit Europa veel regels. Bijvoorbeeld met grondwaterkwaliteit. Dat wordt hier gemeten vanaf 30 centimeter terwijl ze in Roemenië 20 meter diep meten. Daardoor leggen we onszelf regels op. We moeten het Europees gelijk trekken. Een eerlijk speelveld. Dan weet je waar je aan toe bent.’

‘Meer doelen i.p.v. regels en deze niet vaststellen door poppetjes achter een bureau. We zijn nu hier en we willen daar naartoe. Hoe gaan we daar heen? Niet met veel meer regeltjes.’

‘Het vertrouwen geven aan de sector en een stip op de horizon. Dit past wel of niet bij mijn bedrijfsvoering. Voor de waterkwaliteit moeten we ook naar de burgers kijken. De uitspoeling vanuit de landbouw is een tiende van de uitspoeling van de burgers. We moeten de verantwoordelijkheid delen. Uitspoeling vanuit landbouw is 17 duizend kilo en vanuit burgers 190 duizend kilo, medicijnresten, drugs etc.’

‘Via participatie moeten we duidelijk ophalen wat er nodig is om aan de regelgeving te voldoen. Als je dat aan elkaar verbindt, kun je het haalbaar en betaalbaar maken. Geen regels op regels. Als melkveehouderij moet je eiwit van eigen land halen, maar als je een nog grotere bufferstrook hebt die je niet kan bemesten, dan kun je geen eiwit van eigen land halen. Dat bijt elkaar. Je hebt als bedrijf ook een verantwoordelijkheid.’

‘We proberen altijd met land- en tuinbouwers zelf de doelen die het Tijk en Europa stellen te halen. Geef verantwoordelijkheid aan mensen die ermee bezig zijn. Meer denken in doelen en afspraken maken met de sector. Dan gaan ze er ook voor werken.’

‘In Oostenrijk wordt er ook gehandhaafd op regels. Fatbikes zijn daar bijvoorbeeld niet. Hier zijn ze nog wel. Als er regels zijn, handhaaf ze dan wel.’

‘Beter gewoon duidelijke doelen stellen en bepalen welke kant je als bedrijfsleven op wilt. Vanuit de landelijke overheid willen ze met 2035 de verkoop van fossiele brandstofauto's stoppen. Dat is totaal niet reëel. Dat is helemaal niet haalbaar. Is dat dan ambitie? Moet het niet reëel blijven? De problemen zitten in het bollengebied. Maar er wordt een generieke boete opgelegd. Als jij door rood rijdt, krijgen we allemaal een boete. We hebben maatwerk nodig.’

‘Ik zou vanuit de provincie pleiten voor een 10-jarige stop op nieuwe regelgeving. Ze gunnen zichzelf de tijd niet om te meten of de regels wel effect hebben. We worden als sector overspoeld. Een opeenstapeling van regels. Als je als provincie wilt stimuleren dat mensen hier blijven werken, dan moet je daar wel goed naar kijken. Ga eerst naar een landbouwbedrijf en luister hoe het gaat. De financierder gaat op onze stoel zitten, de provincie gaat er zitten. Er is geen plek meer voor de boer zelf.’

'Je leest dat onze biodiversiteit en waterkwaliteit slecht is. Wij zijn niet zo dom, we gaan niet onze eigen bodem vervuilen. Regels zijn soms nodig. Maar neem de tijd om ergens naartoe te werken.'

'Er wordt te erg gegeneraliseerd. Er zijn ook veel andere bedrijven die ervoor moeten zorgen dat de lucht schoon blijft. Bijvoorbeeld een spuitertij. Regels zijn wel nodig.'

Dilemma 3: Maximale bescherming van waterkwaliteit vs. Meer ruimte voor bedrijven

Bedrijven en landbouw zorgen voor banen, voedsel en een sterke economie. Tegelijk kunnen hun activiteiten het water vervuilen, terwijl schoon water belangrijk is. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We moeten de waterkwaliteit maximaal beschermen. Ook als bedrijven door extra regels mogelijk minder produceren en hun winsten en groei beperkt worden. Hierdoor gaan de prijzen van deze producten omhoog.*

Keuze B: *Bedrijven worden niet beperkt door extra regels om meer te produceren en te groeien. Producten worden daardoor niet duurder. Wel kan het betekenen dat inwoners meer belasting betalen voor de zuivering van vervuild water.*

'Ik woon naast een overstort. Die moet kunnen storten. Deze is altijd overgroeid en stinkt. Bij agrariërs wordt de schuld gelegd over de waterkwaliteit. Maar bij mij is het een grijze wolk bij het kanaal. Vanaf vrijdag tot maandag wordt er niet gespoeld. Het is belangrijk om te spoelen. Als het regent, moet je gaan spoelen.'

'Dat neemt niet weg dat de vervuiling in het water terechtkomt. Ik vind dat de waterkwaliteit goed beschermd moet worden. Google loost op het kanaal en komt in de Waddenzee. Het is geen schoon water, als je afvalwater loost moet het schoon zijn. Het wordt er niet beter op. We moeten maximaal op waterkwaliteit zitten.'

'Je kan er wel strak op zitten, maar wat is de bron? Ook vlooienslangen van huisdieren dragen bij aan de kwaliteit van het water. Maar de agrariër wordt erop aangekeken. Zorg dat je weet wat de bron vervuiling is.'

'Je zit hier net onder zeeniveau, we hebben veel smeltwater. Kijken we ook naar wat er qua mineralen etc. meegenomen wordt? Je stelt een doel wat je nooit gaat halen. Eerst brononderzoek en dan heldere doelen stellen.'

'Wij krijgen nu nog water uit het IJsselmeer en dat is allemaal smeltwater. Onze rivieren worden in de toekomst regenrivieren dus moeilijker water. Moeten we niet een stuwdam bouwen bij Rotterdam. Zodat je meer daar kan vasthouden en kan spoelen. Je moet vooruitkijken.'

'Wie gaat dat allemaal betalen?'

'Het is een nationaal belang, dus daar betalen we allemaal aan mee.'

'Kleine nuance in het smeltwaterverhaal. De hoeveelheid water blijft hetzelfde maar het gaat met pieken en dalen. Dus het wordt lastiger om het vast te houden. We moeten pleiten voor haalbare doelen. Het moet optimaal beschermd worden maar wel haalbaar. Anders moeten we stoppen met alles wat we doen als mens. Niet specifiek sectoren eruit pikken.'

'We moeten het bij de bron aanpakken, bedrijven net zo goed als de burgers. Geen natte doekjes doorspoelen in het toilet. Als we de overstort minder laten overstorten, dan moeten we voor het regenwater een ander circuit gebruiken en anders kijken hoe we het water kunnen vasthouden.'

'Kijk eerst wat er speelt voor het zuiveren van water. Als je maximaal wil beschermen moet je ook kijken naar bedrijven over de grens. Dit is te makkelijk om ergens te meten en dat degene die eromheen zitten het

dan gedaan zouden hebben. Dat is te makkelijk. Kun je daar als overheid iets aan doen? Er worden woonwijken gebouwd, maar die hebben geen enkel besef dat je regenwater kan opvangen. Als je zelf als provincie een bijdrage kan leveren, dan moet je niet alleen wijzen naar anderen. Er is voorlichting voor burgers nodig.'

'Er moet onderzoek gedaan worden naar gedierte die fosfaat en stikstof verplaatsen. Ganzen die aardappelen en uien eten, daar vliegen ze naar het Amstelmeer en daar doen ze hun behoeftes. Komt dat ook in het water terecht? Het bemesten gebeurt verder van de sloot af, dus waarom lopen die aantallen dan nog op? In het buitengebied zitten wij niet op het riool, dus dat komt ook in het water terecht.'

'Is er zicht op wanneer er een brononderzoek komt? Het is beloofd vanuit het hoogheemraadschap, maar nooit gekomen. Die wens is er namelijk wel.'

Afsluitende boodschap voor 2050:

- Het realiseren van Balgzand.
- Er is nu enorme vergrijzing, dus moeten we de bedrijven wel laten groeien?
- Inpoldering van Balgzand, mooi maar minder noodzakelijk als we natuur en datacenters on hold zetten. Wees zuinig op de landbouwgrond. Niet alleen kijken naar Noord-Holland maar wereldwijd.
- Wieringermeer een werkgelegenheidsbasis geven voor onze kinderen.
- Laat de provincie ruimtelijk blijven. Niet volgebouwd, maar ruimte om je heen.
- Over 25 jaar zijn de problemen weer verdwenen en zijn er weer spannende nieuwe dingen ontwikkeld.
- Een verbeterd ondernemersklimaat. Er zijn zoveel regels, als ondernemer kun je er niets mee.
- Geef het de tijd. We kunnen niet laten zien wat het heeft gedaan. Impact meten over 25 jaar.
- Ik gun mijn kleinzoon een mooie Kop van Noord-Holland. En wat mij betreft Balgzand droogleggen.
- Een leefbare provincie met een goede balans tussen landbouw, recreatie en natuur.
- Ik fiets veel en zou in de provincie betere fietspaden willen. De Medemblikkerweg, Schagerweg, Alkmaarseweg. Daar wordt nu niet overheen gefietst. We wonen in een mooie omgeving en ik ben heel tevreden.
- Ik hoop dat er genoeg mensen wonen om de voorzieningen in stand te houden en dat er genoeg ruimte open is.
- We moeten de agrarische sector sterk houden.
- Ik zie graag het ministerie van VWS op het platteland vertoeven.
- Ik hoop dat we in de toekomst het mooie vlakke Noord-Holland behouden, met een sterke economie en leefbaarheid.
- Ik hoop dat we trots kunnen zijn op onze agrarische sector en landschap.
- Minder regels en meer doelgestuurd. En wel voor iedereen, niet alleen voor bepaalde sectoren.
- Niet natuur aanleggen wat niet lukt. We moeten het nu behouden, want je krijgt het niet meer terug.

De Keuzetafel van Noord-Holland - online

Woensdag 3 december, 19.00 - 20.30 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en

gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op woensdag 3 december kwamen we met een groep van 12 betrokken bewoners samen in een online bijeenkomst. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuzes sessie online 3 december:

1. Historisch landschap behouden vs. Ruimte maken voor energie- en klimaatmaatregelen
2. Nu natuurlijke bescherming tegen water vs. Vertrouwen op toekomstige technologie
3. Verduurzamen van industrie vs. Verplaatsen van industrie

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Historisch landschap behouden vs. Ruimte maken voor energie- en klimaatmaatregelen

Delen van Noord-Holland zijn beschermd vanwege waardevolle historische landschappen. Bijvoorbeeld de Beemster en de Hollandse Waterlinies. Deze gebieden zijn belangrijk voor het ervaren van en het leven in de provincie. Tegelijkertijd vraagt de overgang naar nieuwe energie en maatregelen voor het klimaat om ruimte. Dit is nodig om in de toekomst voldoende energie beschikbaar te hebben en de provincie te beschermen tegen droogte en overstromingen. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Onze herkenbare en historische landschappen worden beschermd. Ook als er dan minder ruimte is voor het opwekken van energie, het plaatsen van hoogspanningsmasten of maatregelen voor het klimaat.*

Keuze B: *Er in de toekomst genoeg energie beschikbaar is en we goed beschermd zijn. Ook als dat betekent dat het landschap zoals ik het ken, verandert en historische landschappen er anders uit gaan zien.*

'Ik vind het belangrijk dat historische landschappen blijven. De Beemster, daar mag niks aan veranderd worden, maar opeens kan er wel een hoogspanningsmast doorheen. En als een boer iets wil, kan het niet. Soms moet je de keuzes maken. Je hebt hoogspanningsmasten nodig, dus daar heb ik geen bezwaar tegen. Maar geef dan ook de andere kant ook de ruimte: de agrariër moet ook de kans krijgen om uit te breiden.'

In Zaanstad hebben ze heel tastbaar gemaakt waar waarde aan gehecht wordt door bewoners: dorpslinten, dijken etc. Dat kun je ook voor Noord-Holland doen. Ik zou gaan voor landschappen beschermen en zorgen dat boeren hoeders van het buitengebied blijven en voedsel kunnen blijven produceren. Als landschap doorsneden wordt door hoogspanning of windmolens, krijg je het nooit meer weg.

Ik zit met mijn melkveebedrijf in landelijk Noord, een kerngebied voor weidevogels. Hier in de buurt wordt veel agrarisch natuurbeheer gedaan en dat moeten we proberen te beschermen. Er zitten hier nog wel weidevogels, maar dat neemt in rap tempo af. Ik ben ervoor om de weidevogel waar hij nog zit, voorrang te geven.

Landbouw en natuur vind ik belangrijk. Wat betreft voedselzekerheid: er wordt veel grond gebruikt voor voedsel voor vee. De eiwitten die daar ingaan, kunnen ook anders gebruikt worden. We zouden minder vlees en meer plantaardig moeten eten en op die manier transitie tot stand brengen. Dat raakt ook aan de stikstofproblematiek en zo snijdt het mes aan twee kanten. Er wordt gezegd dat we efficiënt produceren, maar efficiënt voor wie: voor het geld of voor de natuur? Voor dat laatste moet meer aandacht zijn.

Weidevogels moeten we niet vergeten, voor hen is open landschap belangrijk. Er zijn bewuste keuzes nodig. Iedereen heeft het recht om bij de eigen kern te wonen, dus een straatje erbij zou moeten kunnen. Ik weet niet of plantaardig eten zo efficiënt is. Je hebt meer plantaardige eiwitten nodig dan dierlijke eiwitten.

Ik zie veel zonnepanelen in ons landschap. Dat moet anders, vind ik. Bij een flinke hagelbui gaat al dat glas de grond in. Bij de Meent in Alkmaar hebben ze het over parkeerplaatsen gezet, dat lijkt me een betere oplossing. We moeten ook eten en wonen met zijn allen.

Ik zie tegenstellingen, maar als je het goed aanpakt, kun je zaken misschien ook combineren. Ik denk dat historisch landschap iets anders is dan voedselproductie. Bepaalde historische gebieden moet je bewaren, maar je kunt niet alles houden zoals het was. Ik denk aan velden met zonnepanelen waar koeien in schaduw van zonnepanelen kunnen staan. Kassen met zonnepanelen op het dak.

Ik ben voor beschermen van het landschap. Hier in de Wieringermeer is de impact van datacentra en windmolens enorm. Voor woningbouw heb je grond nodig, dat is logisch, maar natuur kan wel minder. De natuur die we hier aanleggen, is gedoemd te mislukken.

Ga in gesprek met de agrarische sector over zonnepanelen. Ze willen wel, maar kunnen vaak de energie niet kwijt door gebrek aan capaciteit op het netwerk. We moeten in gesprek hoe we het samen oplossen.

Soms zie ik zonneparken op plekken en dan denk ik: waarom hier? Hadden ze toevallig een stukje grond over? Ik hoop dat die willekeur voorbij is, maar ik weet het niet. We zijn hier allemaal al aardig op leeftijd, maar het gaat eigenlijk niet over ons: het gaat om onze kinderen. Ze willen ook wonen, ze willen ook eten en ze willen ook natuur. We nemen niets van elkaar af, maar kunnen naar elkaar toe groeien. Zeker de agrarische sector is heel innovatief, dus ik geloof daar wel in.

Wij zijn zelf ook natuur. Dat lijken we soms te vergeten.

Dilemma 2: Nu natuurlijke bescherming tegen water vs. Vertrouwen op toekomstige technologie

De provincie Noord-Holland moet keuzes maken om zich te blijven beschermen tegen water. Eén mogelijkheid is inzetten op natuurlijke bescherming. Dit kan betekenen dat bijvoorbeeld de duinen minder goed toegankelijk zijn. Een andere mogelijkheid is om te vertrouwen op toekomstige technologische oplossingen en nu niet in te grijpen. Dit betekent ook een risico op schade en hoge kosten. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *We inzetten op natuurlijke bescherming, zoals duinen laten aangroeien of water meer ruimte geven. Ook als dat betekent dat ik sommige recreatiegebieden minder kan gebruiken.*

Keuze B: *We recreatiegebieden en het huidige landschap behouden. We vertrouwen erop dat toekomstige oplossingen zoals gemalen en dijken dit probleem slimmer oplossen.*

Ik ben wel voor keuze B. Ik zit in het hele lage Waterland. In jaren dat het veel regent, weten we precies wat nattigheid betekent. Pas in augustus konden we de eerste sneden van ons land afhalen, normaal is dat in mei. Gelukkig zijn nieuwe gemalen geplaatst en daarmee proberen ze toekomstig wateroverlast tegen te gaan. Rondom mijn natuurland heb ik veel water. Mijn land is nooit gezakt, dus dat scheelt, maar om mij heen is dat wel veel gebeurd en dan krijg je bij wat mij hoger water meren.

Noord-Holland is heel verschillend. Waterland, waar ik woon, is heel nat. In Opdam zijn hele vruchtbare landbouwgronden die divers te gebruiken zijn. De duinen hebben de laatste 30 jaar meer vrijheid gekregen en je ziet dat zand wordt weggenomen, maar ook door de zee wordt teruggebracht. Dat is een natuurlijke dynamiek. Als je weet dat dijkverzwaringen in de toekomst nodig zijn, houd daar dan nu al rekening mee met bebouwing en houd die op afstand.

Ik neig naar B, omdat ik zo trots ben om Noord-Hollander te zijn. We zijn al eeuwen bezig met water, dus kunnen we niet nieuwe innovaties bedenken? Als het betekent dat bepaalde recreatiegebieden niet meer gebruikt kunnen worden, kunnen we daar wel iets op vinden, lijkt me. Bijvoorbeeld de fietspaden in de duinen ophogen. Laten we inzetten op klimaatadaptatie en niet de boel te veel overhoop halen.

Ik neig naar B, omdat ik uit West-Friesland kom en daar zijn problemen met het gemaal en de duikers. De huidige duikers moeten groter en we moeten zorgen dat er minder troep in de sloot komt, zodat de duikers niet verstopt raken.

Er staat niet specifiek dat landbouwgrond onder water komt te staan? Want verder ben ik er wel voor om nu al te kijken wat we kunnen doen. We kunnen dan altijd nog nieuwe technologie toepassen als die er is. Je kunt ook kijken of je het kunt combineren.

Het is voor mij a en b, natuurlijke bescherming, maar ook dijken en gemalen aanpassen. De provincie en het hoogheemraadschap zijn volgens mij prima in staat om daar een goede keuze in te maken. We lopen veel risico en meer dan we denken. Als je in de toekomst klimaatbuien krijgt die twee weken aanhouden, dan heb je alle polderlandschappen onder water staan en dat los je niet met pompen op.

In de polder bij Obdam en Hensbroek zijn gebieden afgegraven als overloopgebied. Dat is maar een paar keer nodig geweest, maar werkt perfect. Wellicht is dit in andere polders ook toepasbaar. Eigenaren moet je dan wel compenseren of zelf land opkopen als provincie.

Dit is nog best een kortetermijnstelling. Als het om visie gaat, moet je verder vooruitdenken. Misschien gaan we wel bouwen op vlonders en veel meer voedsel verbouwen in industriële settingen. Misschien heb je wel meer ruimte als je anders bouwt of anders gewassen verbouwt. Mijn dochter studeert geschiedenis. Zij vertelt vaak dat we nu niet meer snappen hoe we 100 jaar geleden dachten over slavernij. Dat gaat denk ik ook gebeuren met dierlijke consumptie.

In de bouw zijn er nog maar weinig innovaties met water en waterberging. Alleen Amsterdam heeft een hemelwaterverordening, maar dat zou je in de rest van de provincie ook moeten hebben. Overlooppolders zijn mooi, maar daarvoor zou je ook kruipruimtes kunnen gebruiken. We bouwen nu nog steeds wc's die met drinkwater doorgespoeld worden. Dat lijkt me niet verantwoord. Verandering moet worden afgedwongen.

Drie jaar geleden was ik op werkbezoek bij een persoon die zelf een huis had gebouwd. Hij vangt water van het huis en in de tuin op, dat wordt onder het huis opgeslagen en met een filtersysteem gebruikt.

In Stede Broec hebben we in de gemeenteraad geprobeerd om energiezuinig en waterzuinig te bouwen. Dat werd afgewezen met als argument dat het te duur is en dat geen bouwer daaraan gaat beginnen. We moeten via gemeenteraden voor draagvlak zorgen.

Dilemma 3: Verduurzamen van industrie vs. Verplaatsen van industrie

In Noord-Holland ligt zware industrie soms dicht bij woonwijken. Deze industrie zorgt voor uitstoot en een minder gezonde omgeving om in te leven. Tegelijkertijd zorgt de industrie voor veel banen en zorgt het ervoor dat we veel producten in eigen land kunnen produceren. We zijn daardoor minder afhankelijk van het buitenland. Ik vind het belangrijker dat

Keuze A: *Er wordt geïnvesteerd in het behouden, verduurzamen en verschonen van de zware industrie. Banen blijven behouden en producten worden in eigen land geproduceerd, waardoor we niet afhankelijk worden van het buitenland. Er komt minder ruimte voor onder andere nieuwe woonwijken en natuur en het duurt langer voordat de omgeving gezonder wordt.*

Keuze B: *Er geen ruimte meer gegeven wordt aan zware industrie, wat ervoor kan zorgen dat deze verplaatst naar andere landen. Daardoor krijgen we een schonere en gezondere omgeving in Noord-Holland. Maar banen verdwijnen en we worden afhankelijker van producten uit het buitenland.*

We moeten af van bedrijven die ons, hun medewerkers en de natuur ziek maken. Streng zijn over hoeveel je mag vervuilen. Dat moet een schop onder de kont zijn om te innoveren. Als dat niet kan, hoeveel recht van bestaan heb je dan nog? Dan hoor je niet meer bij de wereld van nu.

Leuk hoe wordt gezegd dat bedrijven niet meer van deze tijd zijn. In principe moet je ervan uit kunnen gaan dat bedrijven zich houden aan geldende wetgeving. Het probleem is de handhaving. Als bedrijven jaren weggelaten met te veel lozen of uitstoten, dan moet je daar strenger op zijn. Maar als je aan regels houdt, is er niets aan de hand. Onze economie draait ook op onze bedrijven en we kunnen niet zonder.

Als je ziet wat er ook geloosd wordt aan hormonen, drugs, medicijnen. Daar moet de burger zich ook bewust van zijn. Handhaaf regels, maar we hebben bedrijven wel nodig. Bij datacentra wordt niet op alle stoffen gecontroleerd, omdat het te duur is. Dat is van de zotte.

In beide zit wat. Het is een schande hoeveel er geloosd wordt en kapotgemaakt aan natuur. Tata en Schiphol, maar ook landbouw en burgers dragen bij. Het probleem is handhaving, veel mensen doen het goed, maar regels zijn ook niet altijd goed en duidelijk. Bepaalde stoffen mogen niet, maar in combinatie wel, terwijl dat net zo schadelijk is of erger. Als de bijen uitsterven, zijn wij ook dood. We zitten klem met elkaar, en we moeten goede keuzes maken.

Veel producten die bedrijven maken, hebben we nodig. Als die elders gemaakt worden, hebben we helemaal geen controle over hoe ze het maken. Wij zijn best streng, in het buitenland is dat vaak minder. En dan heb je misschien wereldwijd wel een groter probleem, als de industrie naar het buitenland gaat. Bedrijventerreinen zijn in categorieën ingedeeld, maar in de zwaarste categorie zitten nu soms ook advocatenkantoren etc. Dat moet beter ingedeeld worden.

Als ik lees dat Indonesië een nieuwe miljoenenstad bouwt, denk ik: waarom kunnen wij niet nadenken over een betere plek voor Schiphol?

Als je het probleem naar het buitenland verplaatst met minder regels, lijkt me dat niet goed. Veel meer inzetten op biologische landbouw, niet alleen op Schiphol en Tata als probleem zien. Kwaliteit van het grondwater is ook belangrijk

Als burger moeten we verantwoordelijkheid nemen, maar volgens mij is de vraag of je ruimte moet geven aan vervuilende industrie. Lijkt wel alsof iedereen het eens is: het niet erger maken en ook niet meer ruimte geven.

Je kunt clusteren op bedrijventerreinen, maar de vervuiling waait ook naar elders. Je moet bedrijven ook stimuleren om veiliger en schoner te produceren. Dan kunnen we ook dichterbij die plekken bouwen. Dat is voor iedereen beter, lijkt me.

Veel vervuiling in het water zijn medicijnen en vloeibanden. Gewasbeschermers zijn niet het enige probleem. Alles in kaart brengen en met bedrijven kijken hoe we de verduurzaming ingaan. We zitten op kleine elementen, maar iedereen kan verduurzamen. Tata kon dat al eerder en heeft te veel ruimte gekregen om dat niet te doen. Als je gaat verduurzamen, moet je ook handhaven.

Die vloeibandjes, ik weet niet precies hoe het zit, maar volgens mij klopt het niet helemaal wat er gezegd werd net. Die feiten moet je wel checken.

Stel dat Schiphol ergens anders in Noord-Holland zou zijn, waar de ruimte niet nodig zou zijn voor woningbouw. Zouden we ze dan ook weg willen hebben? Wij mensen zijn ook goed in vervuiling en we zijn met steeds meer. Wij vervuilen ook steeds meer met onze auto's, bijvoorbeeld.

Auto's stoten ook heel veel uit. Als bij ons de wind van Amsterdam afkomt en er staan veel auto's in de file op de ring, dan wil je bij ons liever niet buiten zijn.

Grote industrie moet zich aan de wet- en regelgeving houden. Tata en Schiphol doen dat niet. En Schiphol kan bovendien prima flink krimpen zonder grote gevolgen, als nutteloze overstapvluchten worden geschrapt.

Tata Steel staat ook dichtbij woonwijken, terwijl in andere EU-lidstaten veel meer mogelijkheden zijn voor staalproductie verder van woningen. Waar mensen er dus minder last van hebben.

De Keuzetafel van Amsterdam

Donderdag 4 december, 19.00 - 21.00 uur

De provincie organiseert in november en december 2025 bijeenkomsten voor bewoners om over de toekomst van Noord-Holland te praten: de Keuzetafel van Noord-Holland. Op basis van onderzoek en gesprekken met bewoners in het voorjaar van 2025 is een aantal keuzes geformuleerd, die we tijdens de bijeenkomsten bespreken. Het doel is om de bewoners uitgebreid te betrekken bij de keuzes, om informatie op te halen en te delen.

Op donderdag 4 december kwamen we met een groep van 4 betrokken bewoners samen in het Tuinhuis van de Tolhuistuin in Amsterdam. Hieronder leest u een weergave van hun gedachten over een drietal dilemma's uit [de online Keuzewijzer](#).

Keuze sessie Amsterdam 4 december:

1. Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen
2. Verduurzamen van industrie vs. Verplaatsen van industrie
3. Uitbreiden elektriciteitsnetwerk vs. aanpassen elektriciteitsgebruik

* Alle uitspraken hieronder zijn door deelnemende bewoners gedaan en zijn weergegeven als mening/perspectief, niet als feit.

Dilemma 1: Woningbouw in de open ruimte vs. Bouwen in bestaande woonplaatsen

Er zijn te weinig huizen/woningen. Nieuwe woningen kunnen worden gebouwd buiten dorps- en stadsgrenzen. Dat betekent verlies van landschap. Meer bouwen in bestaande woonplaatsen behoudt het landschap, maar maakt dat steden steeds drukker worden. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er nieuwe woningen worden gebouwd in het landelijk gebied. Ook als dat betekent dat het open landschap, landbouwgrond en recreatieruimte daardoor voor een deel verdwijnen.*

Keuze B: *Er zoveel mogelijk binnen bestaande steden of dorpen wordt gebouwd. Ook als dat betekent dat het drukker wordt in de stad of het dorp. En daar minder ruimte is voor recreatie en groen.*

'Ik woon in een huis waar een groot gezin kan wonen. Ik wil best weg, maar ik kan in mijn omgeving niets vinden waar ik naartoe kan verhuizen.'

'Wij hebben destijds een huis gekocht voor ons gezin met drie kinderen. We willen wel kleiner wonen, maar wel een fijne plek, en die is er niet. Bij ons in de straat zitten veel mensen in eenzelfde situatie: er wonen weinig mensen in hele grote huizen. Ik ging behoorlijk naar A toe, omdat ik zie dat je open landschap hebt, grenzend aan het dorp, dat niet per se toegevoegde natuurwaarde heeft. Daar zou je wat laagbouw kunnen doen. Als je het binnenstad doet, moet je al gauw de hoogte in en dat gaat ten koste van ruimte en zorgt voor meer vervoersbewegingen. Ik denk niet dat dat gezond is voor mens en milieu. Maar ik vind ook dat er open landschap moet zijn. We exporteren zoveel, waarom hebben we al die landbouwgrond nodig?'

'Ik zit er tussenin, omdat je ziet dat er in steden wel innovatieve woningbouw is, waardoor er niet meer vervoersbewegingen komen. Zoals hier in Amsterdam op het oude Bijlmerbajes-terrein. Ik vind het heel goed dat er wordt gewerkt aan autovrije of autoluwe wijken. Vlak tegen het dorp liggen open gebieden die niet veel toevoegen qua natuur inderdaad, maar als je daar bouwt, komen er juist twee auto's te staan, vrees ik.'

'Ik neig naar B, vanuit mijn professe als boer. Als ik in de stad had gewoond, had ik misschien anders gedacht, maar dat zou andersom ook zo zijn. Landbouwgrond onttrokken aan de landbouw zal niet meer

terugkeren. Dat is een definitieve keuze. Om me heen zie ik veel kleine dorpen en daar is bijna geen hoogbouw. Dat kan wel, volgens mij. Het hoeft geen wolkenkrabber te zijn, maar misschien een halve of een kwart. Daar valt wel veel te halen. Daarnaast denk ik dat wet- en regelgeving sneller kan. Laatst zijn loodsen bij ons in de buurt verkocht aan een projectontwikkelaar. Die zegt dat er wel drie, vier jaar overheen kan gaan, voordat hij kan starten met bouwen. Dat kan volgens mij vlotter. De gemeente wil dat ook.'

'Bij ons in het dorp wordt gebouwd en dat zijn dan weer twee-onder-een-kap-huizen. Er is altijd wel iemand voor te vinden, maar er zouden daar ook huizen voor senioren gebouwd kunnen worden bijvoorbeeld.'

'De woningbouw is niet echt gericht op de vraag. Hier in Noord wordt het een en ander gesloopt, omdat een corporatie huizen heeft laten verpauperen. Dan gaan flats tegen de vlakte en komen er hele mooie eengezinswoningen voor in de plaats. Fijn voor die nieuwe bewoners, maar die hebben twee parkeerplaatsen nodig, het openbare groen is weg en hun tuinen worden versteend. Dus wat mij betreft gaat de buurt erop achteruit.'

'In Noord maken mensen zich druk om wat er gebeurt met Waterland. Er mag niet gebouwd worden, maar er zit net buiten de ring al van alles, sportcomplexen, volkstuinten. En er is sprake van grondspeculatie. We zijn bang dat het een voorbode is dat er toch gebouwd gaat worden.'

Dilemma 2: Verduurzamen van industrie vs. Verplaatsen van industrie

In Noord-Holland ligt zware industrie soms dicht bij woonwijken. Deze industrie zorgt voor uitstoot en een minder gezonde omgeving om in te leven. Tegelijkertijd zorgt de industrie voor veel banen en zorgt het ervoor dat we veel producten in eigen land kunnen produceren. We zijn daardoor minder afhankelijk van het buitenland. Ik vind het belangrijker dat:

Keuze A: *Er wordt geïnvesteerd in het behouden, verduurzamen en verschonen van de zware industrie. Banen blijven behouden en producten worden in eigen land geproduceerd, waardoor we niet afhankelijk worden van het buitenland. Er komt minder ruimte voor onder andere nieuwe woonwijken en natuur en het duurt langer voordat de omgeving gezonder wordt.*

Keuze B: *Er geen ruimte meer gegeven wordt aan zware industrie, wat ervoor kan zorgen dat deze verplaatst naar andere landen. Daardoor krijgen we een schonere en gezondere omgeving in Noord-Holland. Maar banen verdwijnen en we worden afhankelijker van producten uit het buitenland.*

'Weg ermee. Gezondheid van mensen moet op een staan. Wat heb je aan een baan zonder goede gezondheid? Ik heb in IJmuiden gewoond en toen ben ik ziek geworden: zware astma. Dat was al na een jaar daar wonen. Je kon de was niet buiten hangen, zonder de lijn schoon te maken: als je die schoonmaakte, was je doek zwart. En dat adem je in, hè. Ik snap wel, werkgelegenheid en geld is fijn, maar mensen zien in hun eigen families dat mensen ziek worden en overlijden. Tata produceert voor een groot deel voor het buitenland, hetzelfde geldt voor de bloembollen. Dus dat hoeft hier niet. Pesticiden zorgen voor Parkinson en nog steeds nemen de aantallen toe. Ik heb zelf gemerkt wat slechte lucht met mijn gezondheid heeft gedaan. Ik kon jaren niet goed functioneren en het heeft me veel gekost.'

'Ik sta meer aan de andere kant. Als mensen ziek worden, is dat verschrikkelijk natuurlijk. Ik weet ook dat de link met Parkinson wordt gelegd met de agrarische sector. Ik ken ook iemand die dat heeft, onze rentmeester. Tegelijkertijd besef ik dat we trots moeten zijn op onze voedselproductie. We exporteren veel, maar we importeren ook heel veel. Dat moet wel in balans blijven. Als akkerbouwer, vind ik: waar we kunnen, moeten we verduurzamen en milieubewust werken. Maar ik merk wel dat de laatste jaren die wet- en regelgeving zo snel opstapelt, dat er geen tijd is om het effect te meten. Je doet als ondernemer een investering die een paar jaar later al niet meer als duurzaam wordt gezien en dan moet je weer iets anders. Daar lopen wij tegenaan. We hebben stappen gezet om duurzamer te produceren, maar laat ons als ondernemer ook op adem komen. Het moet zo schoon mogelijk, daar kan niemand op tegen zijn. We hebben in Nederland geluk dat het ons voor de wind gaat nu, maar dat kan ook anders. Ik kom veel in

andere landen. Daar kunnen ze bijvoorbeeld veel minder goed pootaardappelen virusvrij telen. Wij kunnen dat hier wel en ik vind het ook onze plicht om dat te doen. Het liefst zou ik geen gewasbeschermingsproducten nodig hebben, want het is mijn grootste kostenpost, maar we doen het hier heel netjes.'

'De mens heeft de neiging te zeggen: als de economie groeit, is het goed. Daar ben ik het niet mee eens, want het moet niet ten koste gaan van anderen. Er zijn ettelijke voorbeelden, in Dordrecht bijvoorbeeld, dat er PFAS in het water wordt geloosd en de hele stad daar last van heeft. Daar heeft de overheid ook een rol. Een bedrijf kan zijn gang gaan als het niet gecontroleerd wordt. Dus daar moet meer op gericht worden. Mijn ideaal is geen vervuilende industrie, maar mensen moeten ook werken en wonen.'

'Ideaal zou ik ook zeggen: geen ruimte voor vervuilende activiteiten. Maar voor je daar bent, duurt het wel even. Grote maatschappelijke omwentelingen zijn er alleen gekomen door radicale verandering en niet door mee te buigen en te zeggen: het kan nog wel even zo. Het zou een schok zijn als Tata weg moet en het moet ook ergens gemaakt worden, maar het moet wel schoon.'

'Als een stadsdeel last heeft gehad van industrie, is het Noord. Er is nu veel minder, maar nu krijgen we de projectontwikkelaars die de vervuilde oevers willen volbouwen.'

'Schiphol mag van mij dicht. Die coronatijd zonder vluchten was heerlijk, geen herrie boven ons hoofd. Stop gewoon lekker met vliegen. Hetzelfde geldt voor die racebaan in Zandvoort. Je kunt daar niet meer rustig recreëren, zonder herrie de hele week.'

'Stel dat we die vervuilende industrie weg willen, waar moeten ze dan heen en gaat het daar beter dan?'

'Die racebaan kan misschien een paardenracebaan worden.'

'Bij Tata denk ik: het bedrijf had al veel eerder maatregelen kunnen nemen. En nu gaat het met subsidie eindelijk gebeuren, van ons belastinggeld.'

'Hier kan het natuurlijk ook beter, maar ik heb ook plekken op de wereld gezien waar het nog veel slechter gaat. Waar de levensverwachting echt veel lager is. We lopen voorop en we moeten voorop blijven lopen. Bij ons in de buurt heb je enorme windmolenparken. We willen heel veel groene stroom, dat wordt bij ons gerealiseerd. Persoonlijk stoor ik me er niet zo aan, maar ik zie wel continue knipperlichten in de avond. Ik dacht dat het red light district in Amsterdam was. Net als de datacenters, die liggen ook bij ons.'

'Waarom gaan we niet minder consumeren, minder vliegen? Want ik wil ook niet dat vervuilende industrie naar lage lonenlanden gaat.'

Dilemma 3 – Uitbreiden elektriciteitsnetwerk vs. aanpassen elektriciteitsgebruik

Noord-Holland heeft meer energie nodig. We kunnen kiezen om veel te investeren in het energienetwerk, bijvoorbeeld met nieuwe windmolens of extra kabels. Dit geeft zekerheid dat er altijd stroom is, maar kost veel geld en neemt ruimte in het landschap. We kunnen ook extra inzetten op flexibel gebruik door inwoners en bedrijven. Dit is goedkoper en beter voor het landschap, maar het geeft minder zekerheid dat er altijd genoeg stroom is.

Ik vind het belangrijker dat:

A: we het elektriciteitssysteem uitbreiden, terwijl dat maatschappelijke kosten met zich meebrengt en ruimte in het landschap vraagt. Dan heb je wel altijd elektriciteit.

B: We het elektriciteitsgebruik aanpassen. Inwoners gebruiken hun apparatuur als de zon schijnt. In de winter gaat de verwarming na het piekmoment dat tot 20.00 uur loopt aan. Bedrijven passen hun bedrijfsvoering/processen/werktijden aan. Dat scheelt op de elektriciteitsrekening en het elektriciteitsnet

hoeft minder uit te breiden.

'Er zijn veel mensen die nu hoogspanningskabels bij hun huis krijgen, dat is natuurlijk vreselijk. Qua uitzicht, maar ook vanwege de vraag welke invloed dat heeft op de gezondheid van mensen.'

'Als je meer naar een kenniseconomie toe willen, hebben we juist nog meer elektriciteit en dataverkeer nodig.'

'Stuur aan op ander stroomverbruik. We moeten mensen opvoeden. Als ik jongelui op de elektrische fiets naar de sportschool zie gaan, vind ik het echt absurd. Wat een verspilling van energie. Laat ze dan in ieder geval in de sportschool een dynamo aandrijven. We moeten ons realiseren dat energie niet vanzelfsprekend is en ons gedrag aanpassen.'

'Daar ben ik het ook mee eens. Al zal er voor bepaalde bedrijven wel uitzonderingen gemaakt moeten worden, als de beperkt houdbare producten werken bijvoorbeeld.'

'Hoogspanningskabels zijn ook voor natuur en vogels niet goed. Er zijn plannen om bepaalde leidingen onder de grond aan te leggen. Maar dat zijn opties die komen op de laatste plaats, eerst moeten we onszelf heropvoeden en minder verbruiken.'

'Die windmolens zijn wel prima, maar ze moeten ook gebouwd worden en op een gegeven moment zijn ze op. Dan heb je een restproduct. Daar is niet over nagedacht en dat gebeurt denk ik wel vaker bij duurzame oplossingen.'

'Zonnepanelen in weilanden vind ik vreselijk. Denk ook aan kleinere, lokale systemen. Een vriendin van me heeft onderzoek gedaan in Nieuw-Guinea waar geen elektriciteit was. Daar werkte ze met zonnecellen, dus ze kon alleen werken als er zon was. Dat moet je dan gewoon accepteren.'

'We zijn zo verschrikkelijk verwend in Nederland, dat we in ons hele huis vloerverwarming hebben bijvoorbeeld. Wie heeft er nog ijsbloemen op zijn ruiten? Dat is heerlijk, maar is het nodig?'

Slotopmerkingen: Als je één ding mag noemen dat de provincie sowieso moet meenemen in de Omgevingsvisie van 2050, wat zou dat dan zijn?

'We moeten af van het idee dat de welvaart nog meer moet groeien. Af van meer, meer, meer en naar minder. Dat is niet erg. Een auto i.p.v. twee of misschien helemaal geen auto.'

Daar sluit ik me bij aan. We moeten de mensen opvoeden en ons beseffen dat de natuur de enige bron is waar je gelukkig mee kan worden.'

'Op bepaalde onderwerpen kan ik me vinden dat we bewuster gemaakt kunnen worden. Ik denk dat we makkelijk kunnen zeggen dat we met minder toe kunnen, omdat we hier zoveel hebben. Minder gewasbeschermingsmiddelen, betekent ook dat je soms een misoogst hebt. En dat is een beetje cru, maar dat betekent dan ook minder mensen. Mijn toekomstbeeld is landbouwgrond behouden. Ik vind dat de natuurgebieden die we aanleggen gepiel in de marge. In het Amstelmeer proberen ze broedeilanden aan te leggen, maar daar zit een stroming in en die eilanden mislukken steeds weer. Als ik zie hoeveel geld en energie erin gestoken is, vraag ik me af hoeveel zin het heeft. Hoe minder hier geproduceerd wordt, hoe meer elders. Minder vlees zou beter zijn, maar er zijn ook landen waar het juist steeds meer wordt. Elders in de wereld verdwijnt natuur die veel meer waarde heeft. Als wij hier natuur aanleggen op landbouwgrond, gaat dat ten koste van die waardevolle natuur. Als je natuur wil, blijf er dan vanaf en laat de natuur de gang gaan. En ik pleit ervoor de komende vijf tot tien jaar geen extra wet- en regelgeving door te voeren om te kunnen evalueren. Soms moet je pushen om iets te veranderen, soms moet je ondernemers ook op adem laten komen. Ik geloof niet in subsidies en dat ze altijd goed terecht komen.'

